

ഭിവാൻ
ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ.

ദിവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ.

ശ്രീമാൻ സാഹിത്യകശവൻ

സി. ബാലുതമേനോൻ ബി. എ.

ഇംഗ്ലീഷ് ഭാഷയിൽ മുഴുതീട്ടുള്ള ജീവചരിത്രത്തിന്റെ

എകദേശതർജ്ജമ.

ശ്രീമതി സാഹിത്യസഭി

സി. കല്യാണിത്തമ്മ, എം. ആർ. എ. എസ്സ്,

ശ്രീമാൻ ടി. രാമൻകുട്ടിമേനോൻ, ബി. എ.

ശ്രീമതി ടി. സി. ജാനകിത്തമ്മ,

പ്രസാധകൻ ഇവർകൂടി

പരിഭാഷപ്പെടുത്തിയത്.

പ്രസാധകൻ

ടി. കെ. മുസ്സമേനോൻ.

തൃശ്ശിവപേരൂർ 'രാമാനുജഭാഗവതം' ത്രിപ്പൂരിൽ

അയ്യപ്പിമ്മൂത്ത്.

സമർപ്പണം.

പരമ്പരയാട്ടനോക്കിക്കുറ-

മേറാംമുതത്തി-

പ്രാകിലതിലുണ്ടാമാത്ത

സംസ്കാരബീജം

പരമിതവീഡമോതിന്നപ്പരോ-

ഭാഗികരംഭായ്

വിനയമൊടിത്തൊന്നിഗ്രന്ഥ-

മറ്റിച്ഛുന്നു.

അനുക്രമണിക.

— ൨൦:൨ —

അദ്ധ്യായം.	വിഷയം.	ഭാഗം
൧.	പ്രാരംഭം ...	൧
൨.	ആദിചരിത്രം ...	൨
൩.	ബ്രിട്ടീഷിൽ ഉദ്യോഗം ...	൩
൪.	മന്ത്രിപദം ...	൪
൫.	നിയമഭരണം ...	൫
൬.	ശങ്കണ്ണിമേനോനും എളയ രാജാവും	൬
൭.	മുതലെടുപ്പും ധനസ്ഥിതിയും ...	൭
൮.	പല പരിഷ്കാരങ്ങൾ ...	൮
൯.	ചില ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ ...	൯
൧൦.	മനുഷ്യരും സംഭവങ്ങളും ...	൧൦
൧൧.	അധികാരത്യാഗവും പിൻകാലവും	൧൧
൧൨.	ആകൃതിയും പ്രകൃതിയും ...	൧൨
൧൩.	ഭിന്നൻ ഗോവിന്ദമനോൻ ...	൧൩

മുഖവുര.

23-6-58

നമ്മുടെ നാട്ടിന് ഓരോരുത്തരും അറിയേണ്ടതാണ്. നമ്മുടെ നാട്ടിൽ പ്രത്യേകിച്ചും ശ്രദ്ധേയമായ കീർത്തിക്കും കാരണശ്രദ്ധയോടെയും വെളിച്ചം ലഭിക്കാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നു. 'ഇന്ത്യയിലെ മഹാകാവ്യം' എന്ന ബുക്കിൽ ചേർക്കുന്നതിന് അതിന്റെ കർത്താവായ ശ്രീമാൻ ജി. പരമേശ്വരൻപിള്ള ശ്രദ്ധേയമായി ജീവചരിത്രം കിട്ടിയാൽ കൊള്ളാമെന്ന്, അങ്ങനെയൊരു വിദ്യാർത്ഥിയായി മലയാളത്തിൽ താമസിക്കുന്ന കാലത്ത്, എന്തോട് ആവശ്യപ്പെടുകയുണ്ടായി. അതേയെന്നതിന് വേണ്ട സഹായം, അതു തത്വചിന്തയുള്ളവരും കടപ്പെട്ടവരും ആയിരുന്ന ചിലരോട് ചോദിച്ചതിൽ, കിട്ടിയതായാൽ, എന്റെ സ്നേഹിതന്റെയും എന്റെയും മോഹം ഫലിച്ചില്ല. ഗോപ്യനാകാതെ, ശ്രദ്ധേയമായതും ഒരു ചരിത്രം എഴുതുന്നതിന്, ഈ അദ്ധ്യായം വർദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്, സൗകര്യം കിട്ടുമ്പോഴെല്ലാം, പലതും ഞാൻ ശേഖരിച്ചുവന്നിരുന്നു. അതുകാരണം, ശ്രീമാൻ സി. അപ്പുതമേനോൻ അദ്ദേഹം ഇംഗ്ലീഷ് ഭാഷയിൽ എഴുതിവന്നിരുന്ന ശ്രദ്ധേയമായതും ജീവചരിത്രത്തിലെ ഒരു വലിയ അടുത്തൊരവസരത്തിൽ എന്റെ അഭിപ്രായത്തിനായ്ക്ക് എന്നെ മാനിച്ചതിൽ എന്നിക്ക് അനിവാര്യമായ സന്തോഷമുണ്ടാകും. ഇതിനും, ആ സന്ദർഭത്തിൽ ഞാൻ ചെയ്ത എന്റെ അപേക്ഷയെ അനുസരിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃതിയെ ഭാഷാന്തരനമനം ചെയ്യുന്നതിന് അനുവദിച്ചതിനും എനിക്ക് അദ്ദേഹത്തോടുള്ള നിവൃത്തിയായ കൃതജ്ഞതയെ ഇവിടെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

ഹാൻവ മേടം ൮-ാംനു ശതശ്തുമനോൻ ജനിച്ചിട്ട് ഒരു നൂറു സംവത്സരം തികയുന്ന ദിവസമാണ്. അന്നയ്ക്കു മുമ്പും വാഴയും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തേണ്ടതെന്നുള്ള ഒരുക്കം ആഗ്രഹംനിമിത്തം, തദ്ദേശ സാമാന്യജനവികാസത്തിൽ ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതായി വന്നു. ഇതുകൂടി ആലോചിച്ച് ഈ പുസ്തകത്തിലെ തെറ്റുകളെ ഏതെങ്കിലും കാണിച്ചുതരണമെന്നു ഞാൻ ഇതു വായിക്കുന്നവർക്കു് അപേക്ഷിക്കുന്നു.

ഇതരകൃത്യങ്ങളാൽ പരതന്നായിരുന്നിട്ടും, ഭാഷാപരമായും പ്രാമുഖ്യം പരിശോധിച്ച് മികിതസയിലിരുന്ന ഏതൊരു സഹായിച്ചതിനും, ഞാൻ ഏതെങ്കിലും സ്നേഹിതൻ ശ്രീമാൻ പി. ശങ്കരൻനമ്പ്യാരോട് ഏതുവിധമാണ് ഏതെങ്കിലും അഭിനന്ദനത്തെ പ്രകടിപ്പിക്കേണ്ടതെന്നറിയുന്നില്ല. അദ്ദേഹം ഏതെങ്കിലും മനോഹരതയ്ക്ക് അപരിചിതനല്ലായ്കയാൽ, വാങ്മുഖമുള്ള ആരാധനം ആവശ്യമില്ലെന്നുള്ള സമാധാനത്തിന് ഏതെങ്കിലും അവകാശമുണ്ട്.

ഞാൻ രാമാനുജപ്രാലയത്തിലെ ഒരു ഓഹരിക്കാമനാകയാൽ, അതിൽ ജോലിയെടുക്കുന്നവരുടെ ജാഗ്രതയേയും കൃത്യനിഷ്ഠയേയും കുറിച്ച് പ്രശംസിക്കുന്നതു വിഹിതമല്ലെന്നുകരുതി മൌനംഭിക്കിക്കുന്നു.

കുമാരവായം,
ഏറണാകുളം;
ഹാൻവ മേടം ൧. }

പ്രസാധകൻ

മിവാൻ ശങ്കുജനോൻ.

ദിവാൻ ശങ്കണ്ണിമേനോൻ.

— 35 —

പ്രാരംഭം.

ഇൻഡ്യയിൽ ഉത്ഭവമായിരിക്കപ്പെടുന്ന നാട്ടുരാജ്യങ്ങളിൽ ഒന്നാണു കൊച്ചി എന്നുള്ള പ്രശസ്തി അതിന്നുള്ളത് പ്രധാനമായി ഇടക്കുന്നി ശങ്കരവാരീയരും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രൻ തോട്ടക്കാട്ട് ശങ്കണ്ണിമേനോനും മൂലം ആകുന്നു. ഈ രാജ്യത്തെ ദിവാൻദ്വാരാ എടുക്കുന്നി ശങ്കരവാരീയർ ചുവർ-മാണ്ട് മുതൽ ചുവന്നു-മാണ്ട് വരെയും ശങ്കണ്ണിമേനോൻ ചുവന്നു-മാണ്ട് മുതൽ ചുവന്നു-മാണ്ട് വരെയും ഭരിച്ചിരുന്നു. സംസ്ഥാനത്ത് ഇപ്പോഴുള്ള ഭരണരീതിയുടെ അസ്തിവാരം നിർമ്മിച്ച് അടിസ്ഥാനമുറപ്പിച്ചത് ശങ്കരവാരീയരും, അതിന്നുപരി കെട്ടിപ്പടുത്തത് ശങ്കണ്ണിമേനവനും ആണ്. യോഗ്യരായിരുന്ന അവരുടെ പിൻഗാമികൾക്കു മിക്കവർക്കും ഏകദേശം തേച്ച മിനക്കുക, വെള്ളവീശുക, മോടിപിടിപ്പിക്കുക— എന്നിത്യാദി ചില ചില്ലറ ജോലി മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. ഭരണാധികാരിയുടെ നിലയിൽ ശങ്കരവാരീയർ, സർ. സാലർ ജങ്ങ്, സർ. ഡിതർ റാവു എന്നിവരെപ്പോലെയുള്ളവരാലായിരുന്നു. ശങ്കണ്ണിമേനവൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമകാലീനന്മാരും സ്നേഹിതന്മാരും ആയിരുന്ന സർ. മാധവ റാവു, സർ. ശേഷശ്ശാശാസ്ത്രി എന്നിവരോടു തുല്യനായിരുന്നു. തങ്ങളുടെ മഹിമയേറിയ പ്രവൃത്തിക്ക് അവരിരുവ

രേയും അവരുടെ കാലത്തുതന്നെ, ബോർഡ് ഓഫ് ഡയറക്ടർസും സിക്രട്ടറി ഓഫ് സ്റ്റേറ്റും ധാരാളമായി പുകഴ്ത്തിയിരുന്നു. നാട്ടുകാരുടെ ഹൃദയംഗമമായ കൃതജ്ഞതയും, ഭക്തിബഹുമാനങ്ങളും അവർക്ക് സിദ്ധിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അവരുടെ കീഴ്ത്തി അതു അറിയിച്ചിരുന്നതിൽ അധികമാകുകയോ പരക്കുകയോ ചെയ്തിരുന്നില്ല. അതിനുള്ള കാരണം അവരുടെ സ്വഭാവഗുണങ്ങളായ വിനയവും ആത്മസംയമനവും, അവർ പ്രവൃത്തിചെയ്ത ഫലം നേടിയ രാജ്യത്തിന്റെ ചെറുപ്പവും ആണ്. എന്നാൽ, പത്തൊമ്പതാം നൂറ്റാണ്ടിൽ ഇൻഡ്യയെ ഭരിച്ചിരുന്ന മിക്ക മഹാനാരോടും അവർ തുല്യനായിരുന്നു എന്നതു വാസ്തവമാണ്.

പത്തൊമ്പതാം നൂറ്റാണ്ടിന്റെ പൂർ്വ്വാർത്തിൽ നാട്ടുരാജ്യങ്ങളിലുണ്ടായിരുന്ന ഭരണസമ്പ്രദായം ഭയ്തശസ്ത്രോടുകൂടിയതായിരുന്നു. എല്ലായിടത്തും അന്ത്യായവും, ഉപദ്രവവും, കലക്കവും അതിരറു വർത്തിച്ചിരുന്നു. ഇക്കാലത്ത് ഏകവ്യത്യാസമായി നിന്നിരുന്നത് ശങ്കരവാര്യരുടെ കൊച്ചിരാജഭരണമായിരുന്നു. കോർട്ട് ഓഫ് ഡയറക്ടർസും പ്രവിശ്യകളിലെ ഭരണകർത്താക്കന്മാരും, അവരുടെ സക്കാർകാർയ്യാന്മാരും ഇടവിടാതെ മറ്റു നാട്ടുരാജ്യങ്ങളിലെ നാട്ടുവാഴികളെ ഉപദേശിക്കുകയും, ശകാരിക്കുകയും, ഭയപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തിരുന്ന അവസരത്തിൽ, പ്രാപ്തിയോടും, ഉണർച്ചയോടും, കാർയ്യാബോധത്തോടും, ന്യായമായും, സഫലമായും കൊച്ചിരാജ്യം ഭരിച്ചിരുന്ന സത്യവാനും, ഉത്സാഹശാലിയും, വിശിഷ്ടനും ആയ ദിവാൻ ശങ്കരവാര്യരെ അവർക്ക് പ്രശംസിക്കുവാനല്ലാതെ മറെറാനിന്നും തരമുണ്ടായിരുന്നില്ല. സാമാന്യം എല്ലാ നാട്ടുരാജ്യങ്ങളിലും ഹൃഷ്ടഭണ്ഡാരവും, ക്ഷാമവും, ജനക്ഷോഭവും ഉണ്ടായിരുന്ന അക്കാലത്തു കൊച്ചിരാജ്യത്തുമാത്രം ധാരാളം ധനസമൃദ്ധിയും, ക്ഷേമവും,

ജനങ്ങൾക്കു സമാധാനവും ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഈ ഭാഗ്യവസ്തുവുമായി പ്രധാനമായി ഭിവാൻ ശങ്കരവാരിയരുടെ ഭീഷകാലഭരണംകൊണ്ടുണ്ടായിത്തീർന്നതാണ്.

ശങ്കരവാരിയരുടെ ഗുണകരമായ പ്രവൃത്തി, തത്തുലമായ ഫലത്തോടും ബലത്തോടുംകൂടി മാത്രമല്ല സർവ്വഭാഗത്തെപ്പറ്റിയുള്ള അർപ്പാചീനാഭിപ്രായങ്ങൾക്ക് അനുയോജിപ്പായവിധത്തിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വളരെക്കാലം തുടന്നു നടത്തിപ്പോന്നു. ശങ്കരവാരിയർ കൊച്ചിരാജ്യഭരണം ശരിയായ മാർഗ്ഗത്തിലേക്ക് തിരിച്ചുവിട്ടു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അതു വേണ്ടവിധം നടത്തിമേൽക്കുമേൽ ക്രമമായും വേഗത്തിലും അല്പദയം സിദ്ധിക്കത്തക്കവണ്ണം അതിന്നു കരുത്തുണ്ടാക്കി. രാജ്യഭരണത്തിലെ സകല വകുപ്പുകളും പ്രത്യേകിച്ചു നീതിന്യായഭരണവും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പതുക്കി. അവയിൽ സുസ്ഥിരവും യഥാക്രമവും ആയ പരിഷ്കാരങ്ങൾ വരുത്തി. സകല പഴയ ഏർപ്പാടുകളും സമ്പ്രദായങ്ങളും ഇല്ലായ്മചെയ്തോ, മാറ്റുൽതെറ്റിമോ, പുതിയരീതികൾ ഏർപ്പാട്ടിൽ പിടിക്കുവാൻ ഉണ്ടായിരുന്നത് ചികിപ്പിച്ച് നാനാവിധം കാണിച്ചോ അല്പ അദ്ദേഹം അങ്ങനെ ചെയ്തത്. എന്നാൽ, പഴയ അടിസ്ഥാനത്തിന്മേൽതന്നെ പണിചെയ്ത മുമ്പുണ്ടായിരുന്നവയുടെ സമ്പ്രദായങ്ങൾ മാറ്റി രൂപവൽക്കരിക്കുകയാണ് അദ്ദേഹം ചെയ്തത്. ജനങ്ങളുടെ ബഹുമാനവും കൃതജ്ഞതയും മേൽക്കോയ്മയുടെ ഉച്ചിയും അഭിനന്ദനവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രയത്നങ്ങൾക്കു പ്രതിഫലമായി അദ്ദേഹത്തിന്നു ലഭിച്ചിരുന്നു.

സ്വന്ത പ്രയത്നംകൊണ്ട് ഉയർന്നസ്ഥിതിയിൽ എത്തിയ രാജാക്കിരുന്നു ശങ്കരവാരിയർ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്തിന്നനുസരണമായി ഒരുമാതിരി നല്ല വിദ്യാഭ്യാസം

താഴെ രാജ്യങ്ങളിലായിരുന്ന സ്ഥിതികൾ താഴെയാണ് നോക്കുന്ന വർഗങ്ങളിലുള്ള സ്ത്രീകളുടെയും ബോധ്യമാകുന്നതാണ്.

[illegible]

ണ്ട ഈ കേസിലേയും കൈമാറ്റം പരമാർത്ഥം. തിരുവിതാംകൂർ മായവറാവുവം കൊച്ചി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഭക്തിപാത്രം എല്ലാ നാളെയും കൈമാറ്റം ചെയ്തിരുന്നതിൽ "പ്രീതിപൂർവ്വമായിട്ടായിരിക്കട്ടെ അവരുടെ ബഹുമാനപാത്രം അനുപമമായിട്ടായിട്ടായിരിക്കട്ടെ" എന്ന, തരമറിയാതെ സ്തുതിക്കുക ശീലമില്ലാത്ത ഇൻഡ്യാസാമ്രാജ്യസിംഹാധിപനായിരുന്ന സാലിസ്ബറി പ്രഭു ഇൻഡ്യാഗവണ്മെന്റിനോട് കൈമാറ്റം എഴുതി അയച്ചു. അക്കാലത്തിനിടെ റസിഡൻ്റ് ശങ്കുണ്ണിമേനോനെപ്പറ്റി ശരിയായി അറിയാതെ പറയുകയായി. ൧൮൭൧-ൽ മദിരാശി ഗവണ്മെന്റിനോട് അയച്ച ഒരു എഴുത്തിൽ മിസ്റ്റർ ജെ. എ. മി. ബി. താഴെ പറയുന്നപ്രകാരം എഴുതിയിരുന്നു: "ഈ രാജ്യത്തിൽ ഒരു കൊല്ലത്തിൽപരം ഇരുന്നതിന്നുശേഷം, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പ്രായമായ സ്വഭാവത്തെയും ഭരണനൈപുണ്യത്തെയും പറ്റി എനിക്കുള്ള ബഹുമാനം ഈ അവസരത്തിൽ ഉറപ്പിച്ചു പറയുന്നതു യുക്തമായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേർ അതു അറിയുന്നവർക്കുതോന്നും പൊക്കിയിട്ടില്ല. എന്നാൽ, തിരുവിതാംകൂറിനോടു സർ. ടി. മായവറാവു എത്രത്തോളം കാർമ്മായിരിക്കുന്നു അത്രത്തോളം തന്നെ കൊച്ചി രാജ്യത്തോടു ഈ ഉദ്യോഗസ്ഥനും കാർമ്മായിട്ടുള്ളതാണ്."

പരിത്രം പുതിയതുകേൾക്കുന്നവർക്കു, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ സഹോദരനായിരുന്ന ഗോവിന്ദമേനോൻ ഭരണത്തെപ്പറ്റി ഒരു ചുരുക്കവിവരംകൂടി അവസാനമായി ചേർത്തിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്നു തന്റെ പിതാവിന്റെയൊ സഹോദരന്റെയൊ സ്വർഗ്ഗീയാചാര്യരെ സ്വഭാവവിശിഷ്ടതയോ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല എന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്നു സിംഹാധിപനായിരുന്നതിനോടൊത്തു, പരിഷ്കൃതസമസ്തസ്വഭാവവും

അസാമാന്യമായ ബാഹ്യം ഉണ്ടായിരുന്ന. തന്റെ സഹോദരൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന കീഴ്തികളിൽതന്നെ അദ്ദേഹം പതു കൊല്ലത്തോളം സഫലമായി രാജഭാരം നടത്തി. എന്നാൽ പ്രായക്രിഷ്ണ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്യോഗകാലാവസാനമായപ്പോഴേയ്ക്കും അനന്തരണകുറവും ബലഹീനതയും രാജ്യഭാരത്തിൽ കടന്നുകൂട്ടുവാൻ തുടങ്ങിയെന്നു സമ്മതിക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ല.

പുഷ്പികന്മാരെയും പുഷ്പകാലകാണ്ഡങ്ങളെയുംപറ്റി പറയുമ്പോൾ നമ്മുടെ കാലത്തെ സ്ഥിതിഗതികളനുസരിച്ചു പറയുന്നത് ദോഷപരമായിരിക്കാം. പക്ഷെ, അതു വാസ്തവമായിട്ടുള്ളതാണ്. അവരുടെ സമകാലീനന്മാരിൽനിന്നും മുൻഗാമികളിൽനിന്നും ഏതുനിലയിലും ഉയർന്നവരെ അവർ അർത്ഥഭാരം നാം സൂചിക്കേണ്ടതും, അവർ പിന്നീടുണ്ടായിട്ടുള്ളവരുടെ നിലയിൽ അവർ എത്താത്തതിന്നു അവരെ നാം കുറവും പറഞ്ഞുകൂടാത്തതും ആകുന്നു. നമ്മുടെ നില ഉപരിയായിട്ടുള്ളതാണെങ്കിൽ, അതു നമ്മുടെതിനേക്കാൾ അധികം അവരുടെ ശ്രമംകൊണ്ടുണ്ടായിട്ടുള്ളതാണ്. ഉച്ചസ്ഥിതിയിലെത്തുവാൻ നമ്മുടെ സാധിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതിന്നു വേണ്ട മാർഗ്ഗം നിർമ്മിച്ചിട്ടുള്ളത് അവരാണ്. ആകയാൽ നമ്മുടെ, പുഷ്പികന്മാരെപ്പറ്റി പറയുമ്പോൾ അവരേക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠരാണ് നാം എന്നു നടിക്കുന്നതായാൽ അതു സ്വപിതാവിന്റെ ചുമലിലിരിക്കുന്ന ശിശു “അല്പാനുഭവംപോകുമുണ്ട്” എന്നിരിക്കും എന്നു പറയുന്നതുപോലെ ആയിരിക്കും.

൨ ആദിപരിത്രം.

ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ രണ്ടു മക്കളിൽ മൂത്തവൻ ആയിരുന്ന തോട്ടത്തുറപ്പുശങ്കുണ്ണിമേനോൻ നമ്പ്യാ മേടം ൮-ാം നേ-രേ നിയാട്ടു ജനിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മൊറപ്പുകാരെക്കുറിച്ചൊന്നും അറിയാതെ. ചതിവനാശിച്ച്, അഞ്ചാമത്തെ വയസ്സിൽ അദ്ദേഹത്തെ എഴുത്തിനിരുത്തുകയും, എഴുത്തുപാമിയിലെ പാഠശാലയെ അനശിച്ച് അദ്ദേഹം പഠിക്കുകയും ചെയ്തു. സമ്പ്രദായം ഇങ്ങിനെ എന്നിവയുടെ ആദിപാഠങ്ങളെല്ലാം അദ്ദേഹം അഭ്യസിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്നു പതിനൊന്നു വയസ്സായപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അച്ഛൻ റസിഡണ്ടാപ്പീസിൽ നോമിനായി; അതുകാരനും, പിന്നത്തെ ആറു വർഷത്തിൽ മിക്കതും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തിരുവനന്തപുരത്തു കഴിച്ചുകൂട്ടി. മദ്ധ്യവയസ്സിൽ അവിടെ ഒരു സർക്കാർ ഇംഗ്ലീഷ് സ്കൂൾ സ്ഥാപിച്ചു. അപ്പോൾ, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പല രണ്ടു മക്കളെപ്പോലെയും തിരുവനന്തപുരത്തു കൊണ്ടുപോയി, ആസ്ത്രേലിയയിൽ ചേർത്തു. മിസ്റ്റർ ജെ. റോബർട്ട്സ് എന്നൊരാളായിരുന്നു അതിലെ ഹോഡ് മിസ്റ്റർ. അദ്ദേഹം ഒരു നല്ല പാസ്കിത്തം, സമർത്ഥനായ ഉപദേശ്യന്മാരും ശിക്ഷണങ്ങളിൽ കർമ്മശക്തനും ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അ-ക്കൽ പഠിക്കുവാൻ സാധിച്ചിട്ടുള്ള പല കുട്ടികളും പിന്നീട് വലിയ സ്ഥിതിയിൽ വന്നു. ചിലർ തിരുവിതാംകൂർ ദിവാനായി വന്നു നാണുപിള്ള, ദിവാൻ പൊയ്ക്കാടായി വന്ന ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ, മൈക്കേൽ ജോർജ്ജ് മേയറായ ദിവാൻ ജി. ജെ. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അക്കാലത്തെ സ്റ്റേഡിയന്റായിരുന്നു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ മിസ്റ്റർ റോബർട്ട്സിന്റെ കുട്ടി

[illegible]

ഈ നിഷേധം പലപ്പോഴും അധികൃതരുടെയും സാധാരണക്കാര്യങ്ങളിലും ഉണ്ടാകുന്ന "ഒന്നാം ക്ലാസ്സിലെ" വർത്തിപ്പാലിലും ഈ അനൗപത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

[illegible]

നവനവകൃതികൾ, കലാപരിഷ്കാരം, സാഹിത്യപരിഷ്കാരം

[illegible][illegible]

പ്രിസിഡ് നല്ലൊരു യോഗിയും പാലിക്കൊടുത്തു. എന്നാൽ
 മകൻ ചാലിക്കാൻ പറ്റാത്തതും ആയിരുന്നു എങ്കിലും,
 അപ്പോഴാണ് അദ്ദേഹം ഉച്ചാദാനം തീർത്തു. ഇപ്പോഴാണ്
 ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഒരു സമുദായം പ്രധാനി യോഗി.
 പിൽനിന്നു റിപ്പോർട്ടുകൾ കേൾക്കാൻ ഇന്നു മരിക്കുകയും
 ചെയ്തു. മറ്റൊരു മകൻ കൃഷ്ണമണി, ബി. എസ്.
 പ്രി സിദ്ധ ഉദ്യോഗി മെമ്പർമാരുടെ സന്നദ്ധതയിൽ
 ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടി വരുമ്പോൾ ഇപ്പോഴും ആയിരം
 മെമ്പർമാർ തിരുമനസ്സാക്കി എന്റെ കൃഷ്ണമണി
 തിരുമനസ്സാക്കി ഒരു സമുദായം സമുദായം ഉദ്യോഗം
 കൊടുത്തു. എന്റെ ആദ്യം അദ്ദേഹത്തെ കൈമാറി റി
 പ്ലൈംഗ് കോർട്ടിൽ ഒരു സമുദായം നിൽക്കുന്നു. മറ്റൊരു
 ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു റിപ്പോർട്ടുകൾ ചെയ്തു. കൃഷ്ണമണി സ
 മുദായം കൈമാറിയും ഇപ്പോൾ ഉണ്ട്.

ന. ത്വിട്ടിനിൽ ഉദ്യോഗം.

[illegible]

ല്ലാം ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ തുണയോടെനിരൂപണത്തിനായി അയച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. മലിമംഗലി ഗവണ്മെന്റോടു കൂടി അവർ നടപ്പാക്കുവാൻ വിചാരിക്കുന്ന നിയമങ്ങളെപ്പറ്റി ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ അഭിപ്രായത്തെ അറിയുക പതിവായിരുന്നു.

അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദിനപത്രികകളിൽനിന്ന്, - അവ അപൂർണ്ണങ്ങളും ശരിയായി എഴുതിട്ടുള്ളവയും അല്ലെങ്കിലും, - ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ ജീവകാലത്തിലെ ഏറ്റവും സന്തോഷമായ കാലം അതായിരുന്നു എന്ന് എടുപ്പത്തിൽ മനസ്സിലാക്കാവുന്നതാണ്. അന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അച്ഛന്റെ കീഴിൽ ഉച്ചത്തിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു; താനും ലോകഗതിയിൽ ക്രമത്തിൽ കയറിവന്നിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റേ ഹിതമായ ജോലികൾ വേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു; എങ്കിലും അവ തനിക്കിഷ്ടമായ പുസ്തകങ്ങൾ വായിക്കുന്നതിനും വിനോദങ്ങളിൽ ഏർപ്പെടുന്നതിനും പ്രതിബന്ധങ്ങളായിരുന്നു മില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹദാസനായിരുന്ന ഒരു മാർത്താണ്ഡം പിൻകാലങ്ങളിൽ ഉല്പാദിച്ചിരുന്ന ദേഹസുഖവും ആരോഗ്യവും അന്ന് അദ്ദേഹത്തിന് ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹിതന്മാരുടെ തുക ദിനപ്രതി വർദ്ധിച്ചുവരികയും അവരുടെ സ്നേഹബഹുമാനങ്ങൾക്കൊണ്ട് അദ്ദേഹം സന്തോഷിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വർണ്ണനീയമായ ഉപചാരത്തെ സ്വീകരിക്കാനുള്ള അതിഥികൾ ഇല്ലാത്തദിവസമുണ്ടായിട്ടില്ല.

ഏപ്രിൽ-ൽ ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ സാധാരണദിനസരിക്ക് ഒരു മാറ്റം വന്നു. അടുത്ത സംവത്സരത്തിൽ വിരേകരവർമ്മരാജാവ് കൊച്ചിരാജ്യം പിടിച്ചെടുത്തു. ബ്രിട്ടീഷ് സാമ്രാജ്യം വിദ്വേഷത്തോടെ യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന ആ രാജാവ് തന്റെ ജോലിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിന്

കാശിയിൽ ചെന്നുവന്നു. അവിടെനിന്ന്, തിരുമനസ്സി
ലേക്ക്, കവുത, മലനാഥം, മധുപട്ടണം, മദിരാശി മു
തലായ സ്ഥാപനങ്ങളിൽക്കൂടി സഞ്ചരിച്ച്, മേയിണരീരത്തു
രാജാധിപനായ പുണ്യസ്ഥലങ്ങളെയും ദർശിച്ചുകൊ
ണ്ട് കൊച്ചിയിലെ മടയ്ക്കനാലത്തുവെച്ചു. എന്നാൽ,
തിരുമനസ്സിന്റെ ഈ ദൗരാനുസാധിക്കാതെയായില്ല. കാ
ശിയിൽചെന്നു തിരുമനസ്സിന്റെ വസുദൈവം ഇടത്തുക
യും ചെമ്പ്രമലി ൨൧-ാം-നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തീപ്പെ
ടുകയും ചെയ്തു. ശബ്ദത്തിലേക്കാണ് ആ വ്യസനവർത്തമാനം
അന്നത്തെ ഭിക്ഷാഭരണത്തിലായിത്തീർന്നു.

“ബഹുമാനപ്പെട്ട അദ്ധ്യക്ഷൻ,

ഇന്നുരാവിലെ ഏകദേശം പതിനൊന്നുമണിക്ക് കൊ
ച്ചിപ്പാലാലായ തീപ്പെട്ടുപാൽപ്പിള്ളിയിൽ എന്ന് എനിക്കു
വ്യസനത്തോടുകൂടി അറിയിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. എന്റെ
ഇതിഹാസവർത്തമാനം എഴുതുന്നതുപോലെയും, തിരുമനസ്സിന്റെ
പാലാൽപ്പിള്ളിയിൽ കൊച്ചിപ്പാലാലായ തീപ്പെട്ടുപാൽപ്പിള്ളിയിൽ
പോലെയും തിരുമനസ്സിന്റെ പാലാൽപ്പിള്ളിയിൽ പുറപ്പെ
ട്ടിരിക്കുന്നതായും കണ്ടു. രാത്രി മുഴുവനും രാവിലെ മുതലായ
മറ്റും വേദപാഠങ്ങൾ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു മോക്ഷപ്രാപ്തിയും
മോക്ഷപ്രാപ്തിയും തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തീ
പ്പെട്ടുകൊണ്ടു. പിന്നെ കണ്ട അപമാനത്തിനിന്നു
മോക്ഷപ്രാപ്തിയും തീപ്പെട്ടുകൊണ്ടു. എന്നാൽ, ഇതുപോലും കാലം അവി
സാനിതമാകുന്നത് മോക്ഷപ്രാപ്തിയും തീപ്പെട്ടുകൊണ്ടു. ഇതി
നോട് പറ്റാത്തതെന്താ? എന്ന് നിങ്ങളുടെ അനുസരണ
ത്തോടുകൂടിയ മകൻ.”

അന്ന് ആ യാത്രക്കാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ വളരെ ആളു
കളെ വെട്ടിയിടാനും വെട്ടിയിടുകയും ചെയ്തു. അവരിൽ പലരും മരിച്ചു.

ഭീനശാസനകളെ കൂട്ടത്തിൽ പാലിയത്തെയും പെട്ടെന്ന് നാൽ, ബാക്കിയുള്ളവർ ഉടനെ കൊച്ചിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കല്പത്താവഴിക്കു പുറപ്പെട്ട് മദിരാശിയിൽ കൂടെ പോന്ന് കൊച്ചിയിൽ തിരിച്ചെത്തി. തന്മാരന്റെ മരണത്താൽ അദ്ദേഹത്തിനു വളരെ അസ്വസ്ഥതയുണ്ടായിരുന്നു. ആ തന്മാരനിൽനിന്നു തനിക്കും തന്റെ രാജ്യത്തിനും വളരെ നന്മകൾ ഉണ്ടാകുമെന്നു വിചാരിക്കാൻ അദ്ദേഹത്തിനു പല കാരണങ്ങളും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ആ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കുറച്ചുകാലംകൂടി ജീവിച്ചിരുന്നു എന്നിൽ, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ നിശ്ചയമായും ദിവാൻപദത്തിൽ തന്റെ അപ്പൂന്റെ പിൻഗാമിയാകുമായിരുന്നു. ആ ദേശസംബരംകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന് ഒരു വലിയ ഗുണമുണ്ടായി. അതിന്റെ അവസാനം ട്രാങ്കൂറുമായിരുന്നു എങ്കിലും, അത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴ്ത്തിയ നല്ലപോലെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു.

ഈ ചുമതലയേറിയ കാർയ്യത്തെ നിർവ്വഹിച്ചുകാലത്ത് അദ്ദേഹം കാണിച്ച ശാന്തതയും, ധൈര്യവും മിത്തസാമന്ത്രിയും യാത്രശാസനകളെ ഇടയിൽ നല്ലൊരു അഭിപ്രായത്തെ ജനിപ്പിക്കുകയും അവർവഴി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ യശസ്സിന് ഒരു നല്ല പ്രചാരം സിദ്ധിക്കുകയും ചെയ്തു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വെളിയത്തോടിൽ ജോലിനോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്ന കാലത്താണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അപ്പൂൻ മരിച്ചതും, ആ സ്ഥാനത്തേക്കു, അന്നത്തെ ദിവാൻപേഷ്കാറും മിസ്റ്റർ കമ്മൻസാജിന്റെ ആഭിപ്രായം സേവനമായിരുന്ന വെങ്കിട്ടരായരെ നിയമിച്ചതും. ശങ്കുണ്ണിയുടെ തന്റെ സ്ഥാനത്തു മകനെ നിയമിച്ചുകൊണ്ടു കൊള്ളാമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ ആഗ്രഹസിദ്ധി വരുന്നതുവരെ ജീവിച്ചിരിക്കാൻ സാധിക്കാത്തതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിനു

കടത്തിയറിഞ്ഞൊഴിഞ്ഞു. ഗുഹയുടെ മനോരമ മനസ്സിൽ
മിസ്റ്റർ മാർട്ടിൻ ആ സ്ഥാനത്തെ കയ്യേറ്റു. മിസ്റ്റർ
മാർട്ടിൻറെയുടേതിൽ അവിശ്വാസം ഉണ്ടായിരുന്നു. അയാളെ
മനോരമയ്ക്ക് ഇങ്ങനെ അറിയാത്തപ്പോഴാണ്. “നാട്ടുവാളാ
തെൻ പ്രിയൻ്റെ ഗാഢമനസ്സിൽ പ്രതിനിധിസ്ഥാന
ത്തെ വെളിച്ചം അദ്ദേഹം സമ്പ്രദിക്കുകയും അറിയാ
നാൻ. സാധാരണ കാണപ്പെടാത്തതായ അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ അപാരമായ ഉദ്യോഗപരിഷ്കാരം, മനോരമയ്ക്ക്
സിദ്ധിക്കും, പ്രശംസനീയമായ സാഹിത്യപരിഷ്കാരം, ധ
ർമ്മപരമായ ഉദാഹരണം, സമുദയസ്നേഹം, വാഗ്ദാന
ത്വം, സത്യപരിഷ്കാരം, നിരന്തരമായ പ്രവർത്തി
പരമ വെളിച്ചം, നിരന്തരമായ പ്രവർത്തനമായ സ്വഭാവം
എന്നീ ഈ വക ഗുണങ്ങൾ യോജിച്ച്, ഇദ്ദേഹം മനോര
മയ്ക്ക് കാണാനുള്ള വളരെ അപൂർവ്വമായതാണ്” മിസ്റ്റർ മാർ
ട്ടിൻ പറഞ്ഞ് അയാളെ അദ്ദേഹം കണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നു, വെ
ളിച്ചായ പെരുമ്പാടായിട്ട് വന്നിരുന്നു. അയാളെ ബഹു
മാനമായി സന്ദർശിച്ചുവന്നു. അദ്ദേഹത്തെ നാട്ടുവിദ്യാലയം.

മനോരമയ്ക്ക് അയാളെ പരിചരിക്കുക തിരുത്തലാ
വാൻ ആവാനും വേണ്ടിവന്നില്ല. ആ സ്ഥാനത്തേക്കു ത
ന്നെത്തന്നെ ശേഷ്ഠി മനോനായിരുന്നു എന്നുള്ളത് ലോക
സമൂഹമായിരുന്നു മനോരമയ്ക്കറിയാത്തതായിരുന്നു. സി
ദ്ധസ്ഥാനത്തേക്കു ആദ്യമായിട്ട് സാധാരണയായിരുന്നി
ല്ല. എങ്കിലും അതിൽ സന്തോഷമില്ലാത്തതായിരുന്നു
അറിഞ്ഞുവന്നു. മനോരമയ്ക്കറിയാത്തതായിരുന്നു, സ
ന്തോഷത്തോടുകൂടി ഉള്ള മനോരമയ്ക്കറിയാത്തതായി
രുന്നെങ്കിലും അതിൽ സന്തോഷം അപാരമായിരുന്നു. ഇതിൽ
അതിശയമായിരുന്നു അയാളെത്തന്നെയും നിസ്തോഭമായ
നിമിത്തം മിസ്റ്റർ മാർട്ടിൻ ഇങ്ങനെയാണ് പരമമായി
യുൾ വെളിച്ചം ഉണ്ടായിരുന്നു. അയാളെ അറിയുകയും,

അപ്പീൽകോടതിയിലെ ഒന്നാം നമ്പ്വിന്റെ ദിവാനായും ശേഷം ശിക്ഷണാധികാരിയായും ദിവാൻ പൊതുവായും നിയമിക്കുവാൻ വിചാരസ്ഥിതിയിലെ അദ്ദേഹൻ പ്രധാനമന്ത്രിയുടെ കൈയ്യെത്തിക്കൽ അനുവദിച്ചു. ഈ വശത്തെ ശേഷം ശിക്ഷണാധികാരിയുടെ തുല്യപ്പെടുത്തലാണെന്നു പരമേശ്വരപട്ടർ വിധിച്ചു.

എന്നാൽ മിസ്റ്റർ മാർട്ടിൻ ആ ആവോലനകളോടും വകവെക്കാതെ, ഒരു സ്ഥാനം ശേഷമുള്ളതെന്നു എല്ലാക്കാരും അദ്ദേഹത്തെ അറിഞ്ഞു സ്വീകരിക്കുകയും ചെയ്തു. ശേഷമേ അദ്ദേഹൻ പ്രത്യേകതയുള്ളതെന്നു ഇരുപതിനാൽ നാട്ടുകാർ അറിയപ്പെട്ടു. ദൈവമനുജനായും വരിയെന്നു ഉദ്യോഗം അദ്ദേഹത്തിന്നു നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടു കിട്ടിയതും. എന്നാൽ ശേഷമേ അദ്ദേഹൻ നാട്ടിലെ ദിവാൻപണി കിട്ടുന്നതിൽ സാധാരണപ്രദമായി മേറ്റാണു മില്ലായിരുന്നു.

൪ മന്ത്രിപദം

മുഖ്യമാണ് മാർട്ടിൻ മന്ത്രി-പദം ശേഷമേ അദ്ദേഹൻ കൊച്ചിയിലെത്തിയതെന്നു പറയാം. മന്ത്രിപദത്തിൽ അസാധാരണ ഭീഷണിയായ പലത്തോളമുള്ള സംവത്സരവും നാലുമാസവും അദ്ദേഹം ഇരിക്കുകയും ചെയ്തു. കാലക്രമത്തെ അനുസരിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭരണമെന്തും ഇവിടെ ദിവാൻമാർ കൊടുക്കുവാൻ വിധിക്കപ്പെട്ടു. അതുകൊണ്ട് പ്രധാന വായനക്കാർ നിരസിച്ചുവെന്ന് ഇദ്ദേഹം അറിയുകയും സ്വീകരിച്ചതായാൽ ഭരണമന്ത്രി

ഉപരികാർമ്മത്തിന് വേണ്ടി നിശ്ചയിച്ച അളവിൽനിന്നും
 കോർപ്പറേഷൻ ഓഫീസർക്ക് അധികമായി കൈമാറ്റം
 വിവരമാണ് നൽകിയിട്ടുള്ളതെന്നും അതുകൊണ്ട് അത്
 അംഗീകരിക്കാൻ സാധിക്കില്ലെന്നും അറിയിച്ചു. അതേസമയം
 അധികാരികൾക്ക് അധികമായി കൈമാറ്റം നടത്താൻ
 അനുമതി നൽകാൻ സാധിക്കില്ലെന്നും അറിയിച്ചു.

[illegible]

ബ്രിട്ടീഷ് ഇൻഡ്യയിൽ ഇല്ലെന്നും തിരുവിതാംകൂറിൽ ഇതു മറ്റൊരു കാര്യം കൊടുക്കേണ്ടാത്ത മലയാളികൾക്കു മാത്രമേ ബാധിക്കൂ എന്നും ഉള്ള കാരണത്താൽ അയൽ നാട്ടുരാജ്യങ്ങളെ പ്രകാരമെന്നിലും പൂവരെ അതിൽ നിന്നു ഒഴിവാക്കേണ്ട ശ്രമിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ രാജാവിന്റെ ആലോചനയിൽ കൊണ്ടുവരുന്നു." അതിന്നു ദിവാൻ ഇപ്രകാരം മറുപടി അയച്ചു: "കുറേ ചുമന്നുണ്ടാകാൻ ഓരോ രാജ്യത്തിന് ഓരോ വിധമായിരിക്കും. ഒരു രാജ്യത്ത് ഒരു തരം കരമില്ലെന്നുള്ള സംഗതി മറ്റൊരു രാജ്യത്ത് ആയതു പിരിക്കുന്നതിന്നു ഒരു സ്വാഭാമായ തടസ്സമെന്നു വിചാരിപ്പാൻ പാടില്ല. കൊച്ചിയിൽ നിന്നു തുറന്നു രാജ്യങ്ങളിൽ നടപ്പില്ലാത്ത പല കാര്യങ്ങളും ബ്രിട്ടീഷ് ഇൻഡ്യയിൽ പിരിച്ചുവരുന്നതെന്നു നിങ്ങൾക്കുറായാമല്ലോ. രാജാവിന്റെ സമ്മതത്തോടു കൂടി മാത്രം നടത്താവുന്ന ഒന്നിനാൽ അവകാശം കിട്ടുന്ന സ്വത്തിന്മേൽ ഒരു കരം ചുമത്തുന്നതിൽ വലിയ വിരോധമുള്ളതായി തിരുമനസ്സിലാക്കേണ്ടതാണല്ലോ. കുറേ കൊടുക്കുന്ന ബാല്യത്ത് ഒന്നിന്നു ചില വസ്തുക്കൾക്കു മാറ്റിനിൽക്കുന്നതു ഒരിക്കലും മംഗിയായിരിക്കയില്ല; നിങ്ങൾ അഭിപ്രായപ്പെടുംപ്രകാരം, മലയാളികളെ ഒഴിച്ചുല്ലാവരെയും ഇതിൽനിന്നു ഒഴിവാക്കുന്നതിന്നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തക്ക കാരണവും കാണുന്നില്ല. ശേഷം പെരുപ്പോലെ മലയാളികളും മറ്റു കരങ്ങൾ കൊടുക്കുന്നവരുകൾ".

നമ്മുടെ റസിഡൻസിനാർ ലൊറാറും, അദ്ദേഹം പണിയെടുത്തിട്ടുള്ള ഏതാ ഒരു ഡിസ്ട്രിക്റ്റിൽ, കെട്ടിടങ്ങൾക്കു സിംഗപ്പൂരിലെ തേക്കുരണ്ട് ഉപയോഗിച്ചുകണ്ടതത്രെ. അദ്ദേഹം കൊച്ചിയിൽ വന്ന മാത്രയിൽ, അപ്പാരം പണിതുവന്നിരുന്ന ചെറുതുരുത്തിപ്പാലത്തിന്നു തേക്ക് ആ ദിക്കിൽ നിന്നു വരുത്തണമെന്നു സർക്കാരിനെ നിബ്ബന്ധിച്ചു. മറ്റു

പ്രകാരത്തിൽ, ആദായത്തിൽ, വിവരകളയാൻ പ്രയാസമായുള്ള ഒന്നാത്താമ രേക്കു് ഇവിടെയുള്ളപ്പോൾ, ചെറുതുരുത്തിപ്പാലത്തിന്നു സിംഗപ്പൂരിൽനിന്നു രേക്കു വരുത്തുന്നതു് കരുതിയായിട്ടാണു് തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കരുതുന്നതു്, എന്നു് ശങ്കുണ്ണിമനോൻ ഏഴുതിന്നായു. ഈ വക ഉത്താത്തമരം അന്നത്താല്യോപങ്ങളിൽ കാണുന്നതാണു്.

സർക്കാർ സ്വന്തം രാജാവിന്റെ സ്വകാര്യസ്വത്താണെന്നുള്ള പ്രാമീനാഭിപ്രായം അത്ര ഏതെങ്കിലും രൂപംഗതയായില്ല. മുമ്പത്തു് മഹാരാജാക്കന്മാർ ചിലവിന്നു വേണ്ടു സഖ്യം ഇന്നതെന്നു പ്രവചനമെഴുതുന്നു. എന്നാൽ ഓരോ കാരണങ്ങൾ കാണിച്ച് കൂടുതൽ സഖ്യം എടുക്കുന്നതിന്നു പല അവസരങ്ങളിലും അതാതുകാലത്തെ മഹാരാജാക്കന്മാർ കൂടക്കൂടെ ത്രമങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. എല്ലാകൊല്ലത്തിലും ഖജനാവിലു് ബാക്കിയിരിപ്പുസഖ്യയിൽ ഒരു ഭാഗം മഹാരാജാവിന്റെ ഹിതമനുസരിച്ചു ചിലവിടുനന്നിന്നു നിക്ഷേപിക്കുന്നതു നന്നായിരിക്കുമെന്നു ശങ്കുണ്ണിമനോൻ വന്നിട്ടു് അധികംകാലം കഴിയുന്നതിന്നുമുമ്പു് മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. ഈ അഭിപ്രായത്തെ കൈക്കൊള്ളാത്തപക്ഷം നേരിട്ടേയ്ക്കാവുന്ന നീംസത്തെ ഓരോന്നു് റസിഡണ്ടിന്നു ഇതിനെ അംഗീകരിച്ചു കളയാമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആവിധം പ്രവചനിക്കുന്നതിൽ ശങ്കുണ്ണിമനോൻ ബലമായി വിരോധിച്ചു; “നിക്ഷേപിക്കുന്ന സംഖ്യ മുഴുവനും ചിലവിട്ടതിന്നുശേഷം, കൂടുതൽ തുക നിശ്ചയമായും ആവശ്യപ്പെടുന്നതാണു്. ആ അവസരത്തിൽ റസിഡണ്ടിന്നു പ്രതിരോധം ചെയ്യാതെ തമിഴല്ലല്ലോ” എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹം ഏഴുതിയതു്. മദിരാശി ഗവണ്മെണ്ടു് ശങ്കുണ്ണിമനോൻ അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി യോജിച്ചു.

മുമ്പന്നുവ ഇന്നിൽ ദിവാൻ റന്നിലുണ്ടെന്ന എഴുതിയ ഒരു എഴുത്തിനെ താഴെ കാണുന്ന ഭാഗം ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കുന്നത് സന്ദർഭവിതരായിരിക്കും:—

“ഏതാമിഹവർത്തമാനമേവമേവമേവ അനന്യം കേണ തിന്മാതി വേണാതിയെന്നിന്ന് ഉദ്ദേശം ഇതാപതിനായിരം രൂപ വിലവെഴുതി അയക്കാൻ മഹാരാജാവു തിരുനസ്സിൽ നിന്നു എറീക്ക കിട്ടിയ കറുത്തു നിറമുള്ള അറിവിനായി അയച്ചിരിക്കുന്നു. ഇത് അസാധാരണമായ ഒരു വ്യാതിനയാണ്; കൊടുത്താൽ, ദീനം ആവശ്യപ്പെടുകയോണ്ടു ഇരിക്കും. ക്രിയ സർക്കാറാവശ്യത്തിനല്ലായ്കതാ, തൃക്കൈറ്റിപ്പറായി നടത്തേണ്ടതാണ്. ഭാഗത്തിനും ഭേദിന സ്കൂൾ സമാനത്തിനും കാർഷികരും ആയി പണം രാജാക്കന്മാർ വേണാതിനെ വാണിജ്യം പതിവായിത്തന്നെ അതുകാരണം, രാജ്യ നിർമ്മാണത്തിന്റെ വക്കുണെത്തി. അപ്പോഴാണ് അന്നത്തെ റന്നിലുണ്ടായിരുന്ന മിസ്റ്റർ കാസമജൻ മുമ്പന്നു-ൽ, തൃക്കൈറ്റിപ്പറയിലേക്കും നാലാർവകയായി നടത്തേണ്ട ക്രിയാദികൾക്കും മറ്റും സംഖ്യകൾ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതെന്ന്. അന്നുമുതൽ അങ്ങലുടെ കാർഷികരും അഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചു. *** ഈ വക നിശ്ചയങ്ങളുടെ ഗുണപ്രദമായ ഫലങ്ങളെ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കണ്ടുകയില്ല. അവയെ തീരെ മാറിക്കളയുകയാ അവയാൽ നാനവദിക്കപ്പെട്ട സംഖ്യയിൽ അധികം വാങ്ങി അവരെ വ്യതിമമാക്കുകയോ ചെയ്യാൻ സാധിക്കുമെന്ന് അവിടത്തു സാധിക്കുമായിരിക്കും. ഈ വിധം ഒരു രീതിയും അയയ്ക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ച് എന്തോ കണ്ടിട്ടു പറഞ്ഞുവെങ്കിലും, ഞാൻ അതിന്റെ വിവരണത്തിനായിക്കൊണ്ടു ഗുണഭോജം ഉപദേശിക്കുമെന്നായി. പണം വാങ്ങുന്നതിനെതിരായുള്ള യുക്തികളൊന്നും അവിടെ നൽകിക്കൊടുത്തു; ഒരു സമയം

തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് കാരണങ്ങളെ കേൾക്കുവാൻ ഒരുങ്ങുന്നതായാൽതന്നെ, അവയെ കേൾക്കാതിരിപ്പാനുള്ള ആ ഉപദേശം തെറ്റായതാണ്. . . . സർപ്പാധി. എന്റെ ഒരു സ്നേഹിതനല്ലെന്ന നിങ്ങളുടെ അറിയാമല്ലോ. കേൾക്കാൻ തിരുമനസ്സിനെക്കൊണ്ട് ഈ വക അകാരണങ്ങളായ കല്പനകളെ അയച്ചിട്ടുണ്ടെന്നത്. പണംകിട്ടുവാൻ, താൻ വഴി തിരുമനസ്സിന്റേതല്ല വലിയൊരു തുക കിട്ടിയെന്നുള്ള മാനത്തിന്റേതല്ലവായി; ഇല്ലെങ്കിലും, എന്നെക്കുറിച്ച് തിരുമനസ്സിൽ ഓർപ്പുപോലും ഇനിപ്പറയുന്നതല്ല നല്ലൊരു മാർഗ്ഗമായി. നിങ്ങളുടെ വന്നതിനാശം, ആവുമായി ഇങ്ങനെ ആവശ്യപ്പെടുന്നതാകാകാണ്ട് സർപ്പാധിയുടെ തുകയിൽ മുന്നിരുന്ന അനുവദിക്കുന്നതല്ല നന്നായിരിക്കുമെന്നു എനിക്കു തോന്നുന്നു.”

റസിഡണ്ട് ഈ അഭിപ്രായപ്രകാരം പ്രവൃത്തിച്ചു. സാമാനങ്ങളുടെ വില്പന വളരെ കൂടിയകാരണം, മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിന്റേതും വലിയമുതലായവർ തിരുമനസ്സിന്റേതും നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളവക പോരാതെ വരികയാൽ മന്ത്രിമന്ത്രി-ൽ ഇവയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ആവശ്യപ്പെട്ടു. കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നതിന്നു ശേഷം മേനോൻ നല്ലപോലെ ഉത്സാഹിച്ചു. കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നതോടുകൂടി സമസ്തമെന്ന മഹാരാജാക്കന്മാരുടെ സാധിക്കുവെക്കുന്നതാകുന്നു.

“ഈ കൂട്ടത്തിൽ ഉൾക്കൊള്ളിയവയിൽ വല്ല മേൽനോട്ടം വരുത്തുന്നതിന്നു ഒരു കാരണമാണ്. എന്നാലും, രാജ്യത്തിന്നു അതൊരു വലിയ അനുഗ്രഹമായി തീരുന്നതാണ്. കൂട്ടത്തിൽ അനുവദിക്കുന്നതോടുകൂടി, കോവിന്ദകുമാരിലേക്കുള്ള സാമാനങ്ങൾ അയക്കുന്നതിന്നു ശരിയായ വിധത്തിൽ വാങ്ങുന്നതിന്റെ ശ്രമംതന്നെ, സ്വല്പശമ്പദകാരായ സർക്കാരുദ്യോഗസ്ഥന്മാർ മുഖേന ഉൾക്കൊള്ളുക

രം അവയെ വാങ്ങി പ്രജകളെ ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നതിനും വ
 ബിക്കുന്നതിനും പല അവസരങ്ങളും ഉണ്ടാക്കുന്നതിന്റെ
 അനൗചിത്യത്തെയും കുറിച്ച് നിങ്ങൾ ഉപദേശിക്കുന്ന
 വാക്കും അതു ഫലിക്കാൻ എടുത്തുണ്ട്." • "ഉഴിയും
 വേദനിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു ദോഷമാണ്; അതിനെ സാ
 വധാനത്തലും സൃഷ്ടിച്ചു പഠിച്ചുമാറേണ്ടതാണ്. ഒ
 ന്നായി അതിനെ നിർമ്മൂലനം ചെയ്യുക എന്നത് തുടങ്ങാത്ത
 ഒരു പ്രവൃത്തി ഉപദേശമാണ് പരിവൃത്തിയെ ഒരു
 യന്ത്രമാകാതെയും കടിയനവന്മാർ എടുക്കുവേണ്ടിയാണു
 ഒരു പുരോഹിതനായിത്തീരുന്നതിലും അപരനുള്ളൊരുത്തി
 യായ് കൊള്ളാമെന്നാഗ്രഹമുണ്ട്. ഉഴിയും പുരോഹിതന്മാ
 ലും മതത്ത് അനുഭവിച്ചുവന്നിട്ടുള്ള തങ്ങളുടെ ഒരു വിശേഷാ
 ഡികാരമാണെന്ന് രാജാക്കന്മാരുടെ വിചാരം. അതിനെ
 വിട്ടുകൊടുക്കുന്നതിൽ അവർ വിസമ്മതമാണുള്ളത്; എ
 തിലും കരുണാശീലനായ ഇപ്പോഴത്തെ മഹാരാജാവു തീരു
 മനസ്സുകൊണ്ട് പ്രജകളുടെ ക്ഷേമത്തിന് കഴിയുന്നതു ചെയ്
 ന്നാൻ ഒരുക്കമായിരിക്കും."

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അഭിപ്രായത്തോട് അനുകൂലിച്ചു
 ഉള്ള മദിരാശിഗവൺമെന്റിന്റെ തീർപ്പ് ഈ കാര്യത്തിൽ
 സ്ഥാനിതമായി പലതും പ്രവർത്തിപ്പാൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു
 വഴി വന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഉദ്യോഗകാലത്തിലെ ആ
 ഉദ്യമത്തെ നാലുകൊല്ലത്തെ സുഖഗതി പരമേശ്വരപട്ടാളത്തിന്റെ
 കമന്ററായിട്ട് വളരെ തടയപ്പെട്ടു "മഹാരാജാവിന് ചെ
 റുപ്പാമായിരുന്നപ്പോൾ, ഇദ്ദേഹം ഒരു ശിഷ്യന്റെ നിലയിൽ
 ജീവിതമാരംഭിച്ചു. തിരുമനസ്സിലേക്ക് എപ്പോഴും ശരീരാ
 സാമ്പത്തിന്റേ ഉപദേശം കാരണം, അദ്ദേഹം തന്റെ പ്ര
 വൃത്തികളെക്കൊണ്ട് തിരുമനസ്സിലേക്ക് അദ്ദേഹത്തിനെ
 പ്രകാശം കഴിക്കുകയും എന്ന സ്ഥിതിയിലെത്തിച്ചു. ഡമാ

നാഭോരണശേഷവും ഈ പ്രവൃത്തികൾക്ക് ഒരു വിശ്വാസ്യതയെ, പരമേശ്വരപദം സർവ്വധികാരിയായി നിയമിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. ഈ കാണങ്ങളാൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് പഴയശിഷ്യനിൽ പ്രീതികാണിക്കുന്നതിൽ അതു തെളിവല്ല. തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ സ്വാമിയുടെ വശമെന്നായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു സ്വാമിയാകട്ടെ, അദ്ദേഹത്തിന്നു ലഭിച്ച വിശ്വാസവും ശക്തിയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ യോഗാ മഹാരാജാവിന്റെയോ യോഗസ്സിന്നായി ഒരിക്കലും ഉപയോഗിക്കുന്നതുമില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്നു ഒരു പരിപൂർണ്ണ പ്രമാണവുമില്ല അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉന്നതിക്കായിക്കൊണ്ടുതന്നെ അദ്ദേഹം പ്രവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ട്; അതിലേക്കുള്ള മാർഗ്ഗങ്ങളുടെ നന്മതിനക്കളക്കിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്നു ആ രോഗമെന്നായില്ല.

മഹാരാജാവ് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അനുകൂലമനസ്സോടു കൂടിയിരുന്നു. അറിയപ്പെട്ട ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പ്രകൃതിയേയും പ്രാപ്തിയേയും കുറിച്ചു വളരെ നല്ലൊരു അഭിപ്രായമുണ്ടായിരുന്നു; കട്ടിക്കാരനുമല്ല, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഇല്ലാത്തവനായിരുന്നു. ഏതുകാര്യവും ദിവാനെ നേരിട്ടുനോക്കിയാൽ, അവിടെ അദ്ദേഹം അനുകൂലിച്ചിരുന്നു; പക്ഷെ, പിന്നീട് അതുകഴിഞ്ഞാൽ ഉടൻ തിരുമനസ്സിന്റെ പ്രീതിദാജനമായിരുന്ന പരമേശ്വരപദം കാർഷ്വകങ്ങളുടെ ശക്തി അവിടത്തെ ബാധിക്കുകയായി. ഈ ദണ്ഡാധിനിമിത്തം ദിവാനെ അനവധി കഷ്ടാഭിഷ്ടങ്ങൾ നേരിട്ടു എന്നാൽ മിസ്റ്റർ മാർട്ടിനിയുടെ സാന്നിധ്യത്തോടുകൂടിയ സമയത്തേയും, വേണ്ടി കിട്ടിയ, ദാരുണമായ പ്രത്യാപത്തിന്റെയും സഹായത്താൽ അക്കാലത്ത് പല അസ്വാസ്ഥ്യങ്ങളായ പരിഷ്കാരങ്ങളേയും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ നട്ടപ്പിൽ വെച്ചുവെക്കുക കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

മഹാരാജാവ് ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ ഓർമ്മപ്പെടുത്തി

പുതിയ രാജാവിന്നു ശങ്കണ്ണിമേനോൻ നിവ്യാന
 മായ സ്തോരവും ബഹുമാനപൂർവ്വമായ തന്നു; അദ്ദേഹത്തി
 ന്ന തന്റെ മന്ത്രികളുണ്ടായിരുന്നു; അന്നിതസംഭാഷണമാ
 യ വിശ്വാസത്ത മന്ത്രികൾ തന്റെ സ്വാമിയുടെ നേരെ
 ഉണ്ടായിരുന്ന പ്രദാനിനിഷ്ടയോടുകൂടിയ ഉപമിഷാം.
 മഹാരാജാവ് നോട്ടം മോദിക്കാതെത്തൊ അദ്ദേഹത്തിന്റെ
 അറിവുകൾതൊ ശങ്കണ്ണിമേനോൻ യാതൊരു പ്രവൃ
 ത്തിയും ചെയ്തിരുന്നില്ല തിരുമനസ്സിലെ സമതം ആവശ്യ
 മില്ലാത്ത കാര്യങ്ങളെക്കൂടി അവിടെ അറിവിട്ടുകൊണ്ടിരുന്ന
 ന്ന. ആഴ്ചയ്ക്കുതൽ ഒരിക്കൽ ദിവാൻ തിരുമനോരക മെ
 ല്ലായിർക്കുക. ചോപാൽ. മനോ രണ്ടും മണിക്കൂറാക
 ത്, രാജാ സംഗതികളെ വിശദപ്പെടുത്തിയും മിന്നാടി
 പ്രായങ്ങളുടെ ഗുണദോഷങ്ങളെ വിശദമനോമെയ്ക്കും തിരു
 മനസ്സറിവിട്ടുപോയിരുന്നു. തന്റെ അവകാശങ്ങളെ
 യും അദ്ദേഹം കാര്യങ്ങളെയും കറയ്ക്കുകയാ നാട്ടാമാരങ്ങളെ ബാ
 ധിക്കതൊ മിഥവധിക്കുകയൊ നാശസംശയത്തെ സൂചി
 പ്പിക്കുകയൊ ചെയ്യാത്ത തന്റെ മന്ത്രിപദംതന്റെ എല്ലാ
 അഭിപ്രായങ്ങളോടും മഹാരാജാവു പൂർണ്ണമായി യോജിച്ചു
 വന്നു. ശങ്കണ്ണിമേനോൻ തന്റെ തമ്പുരാന്മാർ ഒരിക്കലും
 എതിർത്തു പറഞ്ഞിട്ടില്ല. വല്ല കാര്യത്തിലും തന്റെ അഭി
 പ്രായത്തോടുകൂടി തിരുമനസ്സു യോജിക്കുന്നില്ലെന്നു ക
 ണ്ണാൽ. തൽസമയം ശങ്കണ്ണിമേനോൻ അതിരന്തരിച്ച
 ഉ സന്ധാരം അവിടെ നിന്നും. പീനീട്ട കാണുന്ന അ
 വസരത്തിൽ പുതിയ യുദ്ധികളാടും വിവരണങ്ങളോടും
 കൂടി പീനും ആ വിഷയത്തിൽ പ്രവേശിക്കും അപ്പോ
 ടും മഹാരാജാവ് അപ്രിയത്തെ പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതായാൽ,
 കാര്യം വളരെ ശക്തവെച്ചുള്ളതല്ലെങ്കിൽ, ശങ്കണ്ണിമേ
 നോൻ തന്റെ യുദ്ധാനന്തരം ഹിതത്തിന്നു ഭാഗ്യമിൽ

വരംഗതിനാകയും ചെയ്തും. എല്ലാകാലത്തുമുള്ളിടം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ യഥേഷ്ടം പ്രവൃത്തിക്കാമെന്നായിരുന്നു അക്കാലത്തെ ജനങ്ങളുടെ ഇടയിലുണ്ടായിരുന്ന വിചാരം. ആ വിചാരം ശരിയായിരുന്നില്ലെന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വകാര്യറിപ്പോർട്ടുകളിൽനിന്നു വിശദമാകുന്നുണ്ട്.

മഹാരാജാവും റസിഡണ്ടുമായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കാർപ്പാത്തറ നടുത്തു്വന്നിരുന്ന സമ്പ്രദായത്തെ അദ്ദേഹം രേഖപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ൧൮൪൨-ൽ ആദ്യം, തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവും ദിവാൻ ഭാര്യപരമാരരുമായി ഉണ്ടായിരുന്ന നിരസത്തെ ശരിപ്പെടുത്തി അവരെ യോജിപ്പിക്കുവാൻ മലി രാഗി ഗവർണ്മെന്റുടെ സജയിക്കെ മുന്യസംഗമായ മിസ്റ്റർ അർബത്ത് നട്ട് തിരുവനന്തപുരത്തുപോയി തിരിച്ചുവരുന്ന വഴി ചാണിക്കരയിൽ താമസിക്കുകയും അന്ന് അദ്ദേഹത്തെ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വൈതകാമാകയ്യുമണ്ടായി

“മുന്നമണിക്ക് മിസ്റ്റർ അർബത്ത് നട്ടിനെ ചെന്നുകണ്ടു. അദ്ദേഹമായി ഭർഗ്വരായൊരു സംഭാഷണവുമുണ്ടായി. മഹാരാജാവിനെയും ദിവാനെയും യോജിപ്പിക്കുവാനാണ് താൻ പോയിരുന്നതെന്നും, രാജാവും സാധിച്ചു എങ്കിലും യോജിപ്പ് ഏതുകാരെക്കൂടി നിർബ്ബാധം പറവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നും അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു. x x മുഖ്യമായ കാർപ്പാത്തറ ഇവിടെ ഏതുപ്രകാരത്തിലാണ് നടത്തക്കൊണ്ടുപോകുന്നത് എന്നു് അദ്ദേഹം ഏതൊക്കെ ചോദിച്ചതാൻ ആദ്യം തിരികെ മഹാരാജാവിനോടാണ് ആവക സംഗതികൾ അറിച്ച് തിരുമനസ്സറിവിച്ച് അവിടത്തെ അനവാദം വാ.പുരമെന്നപറഞ്ഞു മില്ലറ ഭാഗങ്ങളിൽ വല്ല ആക്ഷേപങ്ങളും അവിടെക്കുണ്ടെങ്കിൽ, ഞാൻ അവിടെ അനുസരിച്ചു ചെന്നു ചോദനിക്കുകയെന്നും. പിന്നീട് ഞാൻ ആ കാർപ്പാത്തറ സഞ്ചരിച്ചു റസിഡണ്ടിനോടു്

അയയ്ക്കും. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുമതിയുള്ള പക്ഷം, തിരുമനസ്സിലെ അനുവാദത്തിനായി നടപ്പുനടവിച്ച് സർവ്വവികാശങ്ങൾക്ക് എഴുതിത്തയയ്ക്കും. ഈ നയം പരികോശം കാഴ്ചക്കാർ നിശ്ചിതമായും ഭംഗിയായും നിർവ്വഹിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നുണ്ടെന്നും ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ ധർമ്മിച്ചു മിസ്സർ അർബബ്ബന്ദ് ഇതൊരു നല്ല വഴിയാണെന്നു സമ്മതിച്ചു."

ഈ രാജാവിന്റെ പ്രീതിപാത്രമായിട്ട് മെറുവത്തുരു നമ്പൂരി എന്നൊരാളുമായിത്തന്നെ അദ്ദേഹം പരമേശ്വരപട്ടണത്തെയും ഒരു ദാമാശനായിരുന്നില്ല. പരമേശ്വരപട്ടണം എന്നാലാലും അദ്ദേഹത്തിന് രാജാവുസ്വധീനമായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തിന് ശങ്കണ്ണിമണിയിൽ ഒരു മലയായിരുന്നതുകാരണം, ശാസ്ത്രകാർയ്യങ്ങൾ ചെയ്തും അദ്ദേഹം പ്രവേശിച്ചിരുന്നില്ല എന്നാൽ പരിവർത്തം ആനന്ദംഗം സർവ്വം കൂടിവന്ന സമയം, അവയിൽ കയറി ചിലതെല്ലാം പ്രദാനംഗിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ച് ശങ്കണ്ണിമണിയിൽ തന്റെ ഡയറിയിൽ (ദൈവികവൃത്തപുസ്തകത്തിൽ) ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചുകാണുന്നു: "മെറുവത്തുരു നമ്പൂരി ബലിമുട്ടിക്കാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. സർവ്വവർഗ്ഗങ്ങളിലുള്ള നിയമങ്ങളെയും നിബന്ധനകളെയും കരിച്ച് ചിലക്കു ചിലപാദശങ്കരം അയയ്ക്കുന്നതായി അറിയുന്നു. അദ്ദേഹം തിരുമനസ്സിലെ ഒരു വലിയ സേവനാണ്; അതിന് സംശയമില്ല എങ്കിലും തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഈ വിവരം അറിഞ്ഞാൽ, നമ്പൂരിയുടെ ഈ വകവാപര്യങ്ങളെ മറിക്കുവാൻ അവിടുന്നു സാധിക്കുകയില്ല. ഈ സംഗതികൾ തിരുമനസ്സറിയിക്കേണ്ടിവരുമെന്നു വേണ്ടെന്നു" അപ്രകാരം തിരുമനസ്സറിയിക്കയും നമ്പൂരി പിന്നീട് ശരിയായ മാർഗ്ഗത്തിൽ കൂടിമാത്രം ചരിക്കുകയും ചെയ്തു. വെള്ളപ്പുറ

നൃ നന്ദുരിയും ചെറുവത്തുരുനന്ദുരിയുമായി വളരെക്കാലം മുമ്പുതൽക്കടന്നുവന്നിരുന്ന ഒരുതക്കം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വെള്ളപ്പുറനൃനന്ദുരിക്കൾക്കുവുമായി രീച്ചരാഷ്ട്രീയത്തിൽ ചെറുവത്തുരു നന്ദുരിക്ക് ഒട്ടും രസിച്ചില്ല. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അതുകൊണ്ടൊരു ഇളക്കവും ഉണ്ടായില്ല.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഉദ്യോഗകലേക്ക് എട്ടു റസിഡൻസ് നാലായി അദ്ദേഹത്തിനു എടപെടേണ്ടതായി വന്നിട്ടുണ്ട്. അവരെല്ലാവരായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ചെറുകിടകുന്നിലായി കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുകയും, അവർ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പ്രാപ്തിയേയും സ്വഭാവവിശേഷത്തേയും കുറിച്ച് വളരെപ്പുറം എഴുതുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. മിസ്റ്റർ മാർട്ടിനിയെയാണെന്ന ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എല്ലാവരിലും അധികമായി സ്നേഹിക്കുകയും ബഹുമാനിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നത്. മിസ്റ്റർ മാഗ്ഗിഗിയരെ ഉൾക്കൊണ്ടു അസുഖവും ആയിരുന്നിരിക്കെ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അതുകൊണ്ടു വളരെ അധികമായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പ്രിയപ്പെട്ടവരായിരുന്നു. ആ തരത്തിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ബ്രിട്ടീഷ് ഭരണത്തെ മലിനപ്പെടുത്തുന്നതായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പല അവസരങ്ങളിലും അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ബ്രിട്ടീഷായുള്ള ബന്ധത്തിന്റെ പ്രണാമനായ ഒരു പാലകനും ബ്രിട്ടീഷുകാരുടെ ഇണഗണങ്ങളുടെ നിഷ്പക്ഷനായ ഒരു ദ്രാഹിദ്യയായിരുന്നു. "മെഡോസ്" കെ യിലാർ അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ച് എഴുതിട്ടുള്ള ബുക്ക് ഇപ്പോൾ വായിച്ചുവീണ്ടും അറോപ്യൻമാരായ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ എല്ലാവരും അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ ആയിരിക്കേണ്ടതെന്നു ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. അങ്ങനെ എങ്കിൽ ബ്രിട്ടീഷുകാരുടെ ഭരണം ഉയിർന്നു വന്നുവരികയായി തീരുന്നതാണ്." എന്ന് മുമ്പെ-ൽ അദ്ദേഹം ഡയറിയിൽ എഴുതിയിരിക്കുന്നു.

③ നിയമഭരണം.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ബ്രിട്ടീഷിൽ വളരെക്കാലം ഒരു നിയമഭരണകർത്താവായിരുന്നു. അതുകാരണം, ഒരുമാർഗ്ഗത്ത് സത്യാ, പ്രാപ്തി, സ്വാതന്ത്ര്യം എന്നിവയോടുകൂടി നിയമഭരണകർത്താക്കന്മാർ ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യത്തെ നല്ലപോലെ ഗ്രഹിക്കാനിടയായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം മന്ത്രിപദത്തിൽ എത്തിയ ഉടനെ കൊച്ചിയിലെ നിയമഭരണത്തിന്റെ കാർഷ്വത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സു നിൽക്കി അതിനുമുമ്പ് അപ്രാപ്തമാകും ആ വകുപ്പിൽ പണികിട്ടിയിരുന്നു; അവരുടെ അധികാരങ്ങളെയും പണികളെയും പ്രധാനപ്പെടുത്തിയിരുന്നില്ല; അവർ സാധാരണമായി കറഞ്ഞശമ്പളക്കാരും കൈശ്രമിയിലും ശുപാരിയിലും പ്രയത്നമുള്ളവരുമായിരുന്നു. നാട്ടുവാക്കുകളെ അവരംബിച്ചും, നല്ലപോലെ രൂപവൽക്കരിക്കപ്പെടാത്തതുമായ ഒരു നിയമമണ്ഡലമായിരുന്നു അവർ നടത്തിയിരുന്നത്; തോന്നിയവയൊക്കെ വശീകരണമാകാമായിരുന്നു. ജഡ്ജിമാർ ആദ്യം ദിവാൻജിയുടെ കീഴിലായിരുന്നു. അന്ന് അവർ ദിവാൻജിയുടെ ഉപദേശമുള്ള കൊടുത്തിരുന്നത് അദ്ദേഹമായിരുന്നു. ഇതാൽ കല്ലൻ റസിഡൻസായുമുതൽ, രാജാവിന്റെ ആരോപത്തെ ഗണിക്കാതെ, ആ അധികാരത്തെ അദ്ദേഹമെടുത്തു!

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ദിവാനായിവന്ന രണ്ടുകൊല്ലത്തിനകത്ത് ഇതിനെല്ലാം ഒരു മാറ്റമുണ്ടായി. അദ്ദേഹം താഴെ തിയിലാ രണ്ടു ജില്ലാക്കോടതികളിലും അക്കാലത്ത് മുമ്പുള്ള ജഡ്ജിമാരായിരുന്ന എല്ലാകോടതികളിലും അവരിലൊരാൾ ഹിസ്റ്റോറിയത്തിൽ നിന്നു നന്നായ ഒരു പണ്ഡിതൻവേണമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. കൊച്ചിയിലുള്ള ജഡ്ജിമാരുടെ സ്ഥാ

നങ്ങളിലേക്കു വേറെ ആലുക്കളെ നിയമിച്ചു; ശമ്പളം ഇ
രട്ടിച്ചു. ഇതുകൊണ്ട് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തൃപ്തിപ്പെട്ടിരുന്നു.
എന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സന്തോഷം അധികനാളെ
യ്ക്കു നിന്നില്ല. ഒരു സംവത്സരത്തിനകത്ത് സത്യവാനാശാ
യ ന്യായാധിപതിമാർ സാമന്ത്രിമില്ലാത്തവരെന്നും സാമ
ന്ത്രിമുള്ളവർ സത്യവാനാശാലെന്നും അദ്ദേഹത്തിനു മനസ്സി
വായി. അപ്പീൽ കോടതിയിലെ ഒന്നാംജഡ്ജിയായി ഏ
ല്പാപകാരത്തിലും നല്ലതായൊരാളെ കിട്ടുവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേ
നോൻ വളരെ ശ്രമിച്ചു. മത്തുസ്വാമിത്തമ്പുരാൻ അന്ന് മംഗ
ലാപുരത്ത് സദാർത്ഥനായിരുന്നു. മംഗലാപുരം ഉപാദേശിച്ച
പ്രകാരം, മത്തുസ്വാമിത്തമ്പുരൻ ഈ ജോലിക്കു ശങ്കുണ്ണിമേ
നോൻ ക്ഷണിച്ചു. പക്ഷെ, ദേഹസുഖത്തെയും മേലാലു
ണാകാവുന്ന ഇണക്കത്തെയും ഓട്ടു തറികു് അതു സ്വീകരി
പ്പാൻ തരമില്ലെന്നും, ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചു മഹാ
രാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ക്ഷമിക്കേണമെന്നും അദ്ദേഹം
മറുപടി അയച്ചു. ഒടുവിൽ, അന്ന് തെലുപ്പുഴയിൽ ജില്ലാ
ജഡ്ജിത്തായുന്ന സുബ്രഹ്മണ്യപിള്ളയെ ആവണിക്കു ചെ
ല്ലു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു വിരമിക്കുകാ
ലത്ത് കോടതികൾ നിയമപരിജ്ഞാനവും സത്യസന്ധത
യും ഉള്ള ന്യായാധിപതിമാരാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു.
അദ്ദേഹത്തിന്റെ കയ്ക്കത്ത് ഏഴു ജഡ്ജിമാർ ഉണ്ടായിരുന്ന
വരുടെ ആകെ ശമ്പളം ൧൧൦-രൂപയിൽനിന്നു ൨൮൦൦-രൂ
പയ്ക്കുമാക്കി.

നിയമത്തിന്റെയും മലയാളഭാഷയുടെയും ജ്ഞാനം
ഉള്ളവരായ വക്കീലന്മാരായി സന്നതുകൊടുത്തുകൂടി എ
ന്നും കാര്യമുള്ള ഒരു നിയമം നടപ്പിൽ വരുത്തി. വക്കീൽ
പരിഷ്കരണവും കണ്ടുകിട്ടുന്ന നടത്തുകയും ചെയ്തു.
ആ പരിഷ്കരണത്തിൽ ജയിച്ചവരും പിന്നീട് പ്രമാണി

[illegible][illegible]

വെച്ചു കുറിക്കൊയ്ക്കാൽ, അവരെ ആ രാജ്യങ്ങളിലെ കോടതികൾ അവിടങ്ങളിലെ നിയമമനുസരിച്ചു തെളിവാക്കുന്ന ശിക്ഷിക്കുകയോ വിട്ടുതരുകയോ ചെയ്യാനതിൽ ആരും ആലോചനാധരം പറഞ്ഞിരുന്നില്ല. എന്നതെന്നെയല്ല, ആ അവകാശത്തെ ഇന്ത്യാഗവണ്മെന്റ് സമ്മതിക്കുകയില്ലെന്നു പറയാം. എന്നാൽ, ഹവ്വസ്വ-ൽ, തിരുവിതാംകൂറിലെ മേയ് റോയൽ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ സർക്കാർ പണമപഹരിച്ചതിനെക്കുറിച്ചല്ലെന്നു കർത്താവിനെ വിധിച്ചുവെച്ചും, മദ്രാസിലെ ഗവണ്മെന്റ് ആ ശിക്ഷാവിധി തെറ്റെന്നു കല്പിച്ചു. പക്ഷേ, മേയ്ക്കൻ സായ്പ്പുതലായ നിയമപണ്ഡിതന്മാർ വിധി നിയമപ്രകാരം ഉണ്ടായിട്ടുള്ളതെന്നു അഭിപ്രായപ്പെടുകയാൽ, ഗവണ്മെന്റിന്റെ കല്പനയെ പിൻവലിച്ചു. എങ്കിലും, മേയ്ക്കൻ അങ്ങനെയുള്ളവരെ റസിഡെൻസിന്റെ തെളിവുപറഞ്ഞ ശിക്ഷിച്ചുപ്രകൃതത്തിലായിത്തീർന്നു. ഇതിനെ എതിർത്ത് സർക്കാറും പ്രബലമായി തിരുവിതാംകൂറിൽനിന്നു ശ്രദ്ധേയമായോശ്വര്യവും കൊടുത്തിരുന്ന ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എഴുതി. അതുപോലെയല്ലെന്നു മുമ്പായില്ലെന്നു പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം പ്രസ്താവിക്കേണ്ടതില്ലല്ലോ.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കാര്യങ്ങൾ നിയമമേന്മ സംബന്ധമായി മറ്റൊരു പ്രധാനസംഗതിയിലായിത്തീർന്നു. അപ്പീൽ കോടതിയിലെ വിജയിച്ചുകൂടിയിട്ടുള്ള തിരുമനാലകെ അപ്പീലിനെ പ്രദക്ഷിപ്പിച്ച് അവകാശമുണ്ടായിരിക്കണമെന്നുള്ളതാണ്. ഹവ്വസ്വ മുതൽ ഇതിനുവേണ്ട എപ്പാടുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. ൧൩൦൦-ൽ ഇവയെ ഇപ്പോഴുള്ളവയ്ക്കു നന്നായില്ല എന്നു കല്പന കൈയെഴുത്തുവെച്ചു. അവകാശം തിരുമനാലകെ അപ്പീലുകൾ തുടങ്ങിയതോടുകൂടി അസ്സമിതമായായി. രാജ്യം ദരിദ്രനാവായ്ക്കു നിയമം നടത്തുന്നവരും ആയി ഉണ്ടായില്ലാതിരിക്കുന്നതിനും ജഡ്ജ്മാർ അവ

യുടെ ഭോരിയെ സംബന്ധിച്ച പുണ്യസ്വപാതന്ത്ര്യം ഉണ്ടാ
യിരിക്കുന്നതിനും ശങ്കണ്ണിമേനോൻ കഴിവുന്നവണ്ണം ഉത്സാ
ഹിച്ച്, എന്നാൽ മിഡപ്പാറം അട്ടാരത്തിന്റെ പ്രഭം
നിസ്സഹായിതരീന് ആദ്യകാലത്തുണ്ടായിരുന്നതായ് ജിമാർ
ദിവാൻജിക്ക് അടമപ്പെട്ടവരെന്നപോലെ പ്രവർത്തിച്ചിര
ന്നു. എങ്കിൽ, അവരുടെ പിൻഗാമികൾ സ്വപാത
ന്ത്ര്യത്തെ ക്രമേണിലധികം കാണിക്കുന്നതിൽ ഉത്സുകന്മാരു
മായിരുന്നു. ശങ്കണ്ണിമേനോൻ ഒരു കലാഭരണിയനായിര
ന്നില്ല; മല്ലിടുന്നവരോടു വളരെ ക്ഷമയോടുകൂടി പ
ലസനർത്ഥമിപ്പം അദ്ദേഹം ചെയ്തമാറിവന്നു. പെരിൽ, സ
മിക്കവാറായിരുന്നതായ്, സംഗതികൾ എല്ലാം തീരുമ്പോ
കെ സമുച്ചിതനായിരുന്ന ശങ്കണ്ണിമേനോൻ മരിച്ചയാക്കി. അ
തിനുമുമ്പ്, ഈ വിഷയസംബന്ധമായി അതുവരെ നടന്ന
സംഗതികളെ എല്ലാം ക്രമേണിൽ ചുരുക്കി കാണിച്ച് അ
ദ്ദേഹം ദസിസേനയായി എഴുന്നീൽത്തപ്പോൾ അതിലൊരുമാ
ഗത്ത് ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു:—

“ജ.യ്.ജിമാർ സ്വപാതന്ത്ര്യമുണ്ടായിരിക്കേണ്ടതെ
ന്നുള്ള പ്രമാണത്തോടുകൂടി ഞാൻ പൂർണ്ണമായി യോജിക്കുന്നു.
ഇവിടെ സ്വപാതന്ത്ര്യം ഏതാ വെച്ചാൽ, ഗുണമാരംഭം
സ്വമായി അവരുടെ നിയമപ്രകാരമുള്ള നടപടികളിപ്പാർ
പ്പുകളിലും ആരും കരുതിപ്പരവേൾക്കരുതെന്നാണ് ഞാൻ മ
നസ്സിലാക്കുന്നത്. ഒരു പുറമ്പോക്കെ ഇന്നുപ്രകാരം കേൾ
ക്കേണം, ഇന്നുമാരിവി വിശ്വക്കേണം എന്നു് അവരോടു ആ
രും പറഞ്ഞുകൂട. അതല്ലാതെ, നാട്ടിൽ നടപ്പുള്ള നിയമ
ങ്ങൾക്കും, നിയമങ്ങൾ പ്രാബല്യമുള്ള ആമാർക്കുൾക്കും
വിചാരിതമായി വിധിക്കുന്നതിനും, ദൈവമേക്കേറുക
റ്റുകളുടെ അധികാരങ്ങളെയും അവകാശങ്ങളെയും നടക്കു
ന്നതിലും, അവരുടെ കൈവശം വരുന്ന സർവ്വവസ്തുക്കളെ

താൻ മറ്റു വിവരമെന്നതും, ആയതെ ഹരിദാസനാവാ
 മാത്രമുണ്ടെന്നു കേൾക്കുന്നതിന്നുപോലും അതിന്റെ ഹാ
 ജാകാക്കത്ത മാറ്റാത്തതുപോലായി താമസിക്കുന്നതിനും അ
 വരോടു മനോരാജി ചുമക്കുമ്പോഴുൾ പ്രധാനമന്ത്രിയെക്കൂടി
 മോശംപുറ്റുപ്രകടനം ക്കു സഹതന്ത്രപദത്തിന്നു അമർ
 ന്നതിന്നും കെട്ടുകുന്നതിന്നും തീരെ വിവരമില്ലാത്തതും.

സംഗ്രഹം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അഭിപ്രായത്തോളമു
 ഞ്ഞിട്ടു, പക്ഷേ അതിന്റെയും മറ്റും മോശംപുറ്റുപ്രകടനം
 പണക്കളെ ചിതറുത്തു വെട്ടി മുറിച്ചു മിന്നുർ സമ്പ്രദായം പി
 ള്ള ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അമാന്തം വെട്ടിക്കൊണ്ടു
 നെന്ന് അദ്ദേഹം മനോരാജിനെ ഉപദേശിച്ചു. തിരുമ
 നമ്പ്യാകാരുടെ ഇന്നത്തെ വിദ്യ കിട്ടാതെ വെട്ടി വെട്ടി, അങ്ങ
 നെപ്പോലെയായി മിന്നുർ പണക്കളെ വെട്ടിക്കൊണ്ടു വെട്ടി
 അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ വെട്ടിക്കൊണ്ടു വെട്ടി അങ്ങനെയെ
 സേവ് പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു.

മിന്നുർ സമ്പ്രദായം പിന്നെ കുറച്ചുവെട്ടിയതും വെ
 ണ്ണി വെട്ടിയതും, പക്ഷേ അതിന്റെ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വെട്ടി
 ണ്ണി, വെട്ടിയ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പിന്നെ വെട്ടി.

സംഗ്രഹം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എളുപ്പമായിരുന്നു

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പിന്നെ മറ്റൊരു പക്ഷത്തോടു
 അതിന്നു ഇടവെട്ടിയതും, എളുപ്പമായിരുന്നു ശങ്കുണ്ണിമേ
 നോൻ മനസ്സിലെ ഒരു സംഗ്രഹം അങ്ങനെയെ വെട്ടി വെട്ടി
 കൊണ്ടു വെട്ടി. ആ സംഗ്രഹം പ്രസ്താവിച്ച അദ്ദേഹം അ
 ള്ളതെ കിഴക്കാവകാശവും അതിന്റെ പക്ഷമായി ഉണ്ടായ

ദിക്ഷേനതായിരുന്നു. എന്നാൽ അതിനപകരം അദ്ദേഹം ക്ഷേത്രവും അതുസംബന്ധിച്ച വസ്തുക്കളും കൈവശം വരുത്തുന്നതിനും അച്ചനെപ്പറ്റി മുട്ടിക്കുന്നതിനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുകൂലമുള്ള എളുപ്പതയുണ്ടായിരുന്നെന്ന് വേക്കർ തീർക്കുകയുള്ളൂ എന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നത്. വളരെ ചെറുപ്പക്കാരനും ചൈതന്യമുള്ളവനുമായി വരിയെ പരിചയമില്ലാത്ത ആളുമായ ആ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, അവരുടെ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിച്ചു. മിഥ കലഹപ്രിയന്മാരുടെ മുമ്പാകെ പ്രകാരം മറ്റൊരു-ചെറുപ്പക്കാരനെ ക്ഷേത്രകാര്യങ്ങളുടെ ഭരണവിഷയങ്ങളിൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് പ്രവേശിക്കുകയും, താമസിയായതെ, ക്ഷേത്രത്തിലേക്കുവരുത്തുകയും നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു. ക്ഷേത്രവസ്തുക്കളിൽ മിക്കവാറും കൈവശപ്പെടുത്താനും തുടങ്ങിയുണ്ട്. ഈ അവസരങ്ങളിൽ ആരും എളുപ്പതയുണ്ടായിരുന്നെന്ന് ആളുകൾക്ക് അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. പ്രവൃത്തിക്കായിട്ടായിട്ടായിട്ടാൽ താമസിയായതെ എളുപ്പമായിരുന്നു. ഈ കൊല്ലത്തിലും ഉത്സവകാര്യങ്ങൾ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ചേർന്നു ക്ഷേത്രകാര്യത്തിൽ പ്രവേശിക്കുകയും, ഉത്സവത്തിന്റെ പ്രാദേശികവസം, ദേവസ്വം ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ഇഷ്ടത്തിന് വിപരീതമായി, ദേവനെ മതിലിനകത്തുനിന്ന് പുറത്തേക്കു നോക്കിപ്പോയ എളുപ്പമായിരുന്നു. നമ്മുടെ തിരുമനസ്സിന്റെ അനുകൂലമായ പാരിതോഷികം അദ്ദേഹം താമസിച്ച സ്ഥലം വളർത്തി. പക്ഷെ അവർ താമസിക്കുകയും നടന്നു.

“അനാവശ്യമായുള്ള ഈ കമ്മ്യൂണിക്സിന് രിക്കെ നസ്സിനെ ചേർത്ത് ചിന്തിക്കുകയാണ് എന്നാൽ സാധി ക്കില്ല. തിരിച്ചറിയപ്പെടാൻ തടയുന്നതിന് സാധ്യ കമ്മ്യൂണിക്കേഷൻ പരസ്യങ്ങൾക്ക് സാധ്യമാണ്.

തെങ്ങിപ്പൂ" വെടിവെക്കുവാൻ ആപ്പീസ്സു നിരാശപ്പെട്ടിരുന്നതായിരുന്നു അറിയാവുന്നതാണ്. നിർഭാഗ്യവശാൽ, ഈ മനോഹര എളയരാജാവുരാജാവിടുമെന്നപ്പിൻ ഒരു വശ്യശക്തി സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളപോലെയാകുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉപദേശപ്രകാരമാണ് തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഈയകക്കുളത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നത് എന്നാണ് സംഭവം. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടുപോയതാണേൽ, മഞ്ഞുകാൽക്കാർ, കാൽപ്രാപ്പിയാ വീണ്ടുവീരന്മാരും ഇല്ലാത്ത ആദായത്തുകൊണ്ട് തിരുമനസ്സിലെക്ക് പലപാടുകൾകൊടുക്കുന്നതിൽ പാശ്ചാത്യരായ മലിയാളരോട്. ഈ ശേഷപ്രകാരം ഇപ്പുന്നിത്തറയിൽ നിന്നു നാടുകടത്തുന്നത് ആവശ്യമെന്നു എന്റെ തോന്നു.

“പള്ളിനായർ” എന്ന സന്തോഷത്തോടുകൂടി ദേവനെ മതിയ്ക്കെട്ടി നാശത്തോടെ എഴുന്നള്ളിക്കുന്ന പതിവ് സാധാരണമാണെന്നും, അതുകൊണ്ട് ഈ എഴുന്നള്ളിച്ച കഴുക്ക് ദേവനും വിശ്വാസികൾക്കും അതേ അർത്ഥം, അതു കഴിഞ്ഞ സംഭവങ്ങൾക്കിടയിൽ എളയരാജാവുരാജാവിടുമെന്നപ്പിൻ കരുതപ്രകാരം നേർത്തുള്ളതാണെന്നും ഇവർ പ്രസ്താവിക്കാതെ താമിറ്റു. ഈ കാരണങ്ങളെക്കൊണ്ടും തിരുമനസ്സിലെ പ്രാമുഖ്യം പെരുകിക്കവിഞ്ഞുവെച്ചുള്ള പരിചയക്കേറും രാജാക്കന്മാരും പാലിയത്തുപുറത്തെന്നുമാണ് തെറ്റുകാർക്കു എന്നു നിശ്ചയമാണെന്നും പാലിയത്തുപുറം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആരംഭം ഇതിനെപ്പറ്റി ആലോചിക്കാത്തതിൽ എന്തിനു വ്യസനമുണ്ട്.”

അടുത്ത കിരീടാവകാശിയുടേയും നാട്ടിൽ പുരാണിയുടേയും ആദരം തരമില്ലാത്ത ഈ കാരണം നാട്ടുകാരിൽ വെറും ദേവതാഭയം മാത്രം. നാട്ടുകാർ പലരും വാലിയോ കൂടിയ രാജാക്കന്മാർക്കായി വന്നു പല

നത്തിൽ ഒറ്റ അതിശയനായിട്ടില്ല. ഈ സംഗതിയെല്ലാം പല കെട്ടുകഥകളും വർത്തമാനക്കടലാസ്സുകളിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. സിംഗപ്പൂരിന്റെ അടുക്കലും മദ്രാസ് ഗവണ്മെന്റും പാലായിയുള്ള ഹജ്ജികൾ ചെന്ന. ഈ കലാപത്തിൽ അതൊരു പതറിച്ചുപടയ്ക്കത്തെയെ ഇങ്ങനെയെന്നവർ രാജഭരണത്തിന്റെ വലിയ വ്യതിയാനമെന്നു കരുതിയതായും ദിവാൻമാരും മാത്രമായിരുന്നു. മഹാജനാധിപന്റെ പ്രാപ്തിയുള്ള മിത്രമുദയാഗമനങ്ങൾമുഖാന്തരം ഈ വലിയ രാജയാജ്ഞയായി ദിവാൻ കഴിയുന്ന ശ്രമം ചെയ്തു. സിംഗപ്പൂരിലായി പല ഏഴ്ത്തുകയ്ക്കുകൾ നടത്തിയശേഷം മൗണ്ട് റോഡ് വൈമനസ്സോടടുത്തു മുൻപറഞ്ഞ വിവരങ്ങൾ ദിവാൻ വെളിപ്പെടുത്തിയത്. എന്നിട്ടും അതിനെ അയയ്ക്കുന്നതിനുമുമ്പ് “കഴുത്തുകൊണ്ടുറ്റി ഒരു വിവരണം ഞാൻ ഏഴ്വിട്ടെപ്പിച്ചുവെച്ചിട്ടു കര തീവസമായി; എന്റെ എളയത്താലാൻ രിജമസ്സിക്കൊണ്ടു റിപ്പോർട്ടായി എഴുതുന്നതിലുള്ള മടിക്കാണ്ടു, ഈ വാദത്തെ ഓർമ്മിക്കാമെന്നു മോഹമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടും അതിനെ തക്കസമയത്ത് അയയ്ക്കാതിരുന്നതാണ്. പാലയത്താലത് രാജിയാകുന്നതിൽ വിവരമുള്ളതായി കണ്ടാണിട്ടു. തിരുമസ്സിക്കൊണ്ടും രാജദിവസത്തിനകം അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിശ്ചയമെന്നു അറിയിക്കാമെന്നും വെച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് അതയയ്ക്കുന്നതിന് മുമ്പെടുത്തുന്ന വിവരത്തെ താമസത്തിനകത്ത് അന്വദിക്കുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു.” സിംഗപ്പൂരിന് എഴുതിയതായുള്ള നാലുദിവസം കഴിഞ്ഞശേഷം അദ്ദേഹം “എളയത്താലാൻ രിജമസ്സിക്കൊണ്ടു പാലയത്താലുന്നതായുള്ള തക്കത്തിൽ ഇതുവരെ ഒരു നിശ്ചയവും ചെയ്തിട്ടില്ല.” എന്നു പറയുകകാരണം മൗസ്സാഫ് ഫിദ്വിദി ദിവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തന്റെ റിപ്പോർട്ടിനെ

സീദ്ധന്മാർക്കും അതിന്റെ തെളിവ് എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെക്കു അരുളുകൊടുത്തു.

ഈ കൃത്യത്തെപ്പറ്റി അനേകർക്കു വാദമുദ്ര തുടങ്ങിയതിനാൽ അന്നത്തെ ദിവാനുമാർക്കും ഡിസ്ട്രിക്ട് മജിസ്ട്രേട്ടും, പ്രാദേശിക മേൽവശങ്ങളായ ആരംഭിക്കുന്നതിലും, സത്യവശം നയമനുസരിച്ചു ചെലവു ചെയ്ത സമുദായമായിരുന്നു. അനേകർക്കും നടന്നതിൽ അദ്ദേഹത്തിന് പലവിധ ബുദ്ധിമുട്ടുകളും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. കാരണവും സാക്ഷികളും എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ പരിവാരകന്മാരായിരുന്നതുകൊണ്ട്, സമന്വയം സമയത്തെല്ലാം അവർ ഹാജരാകാതിരിക്കയും, അഥവാ വല്ലപ്പോഴും ഹാജരാകാതെത്തന്നെ അവർ ചേർന്നു കഠിനമായി അപമാനിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ഒട്ടനേകം സാഹസം പ്രവർത്തിച്ചു ആദ്യമായിരുന്നു. ദിവാനുമാർ എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ ആശ്രിതനായിരുന്നതുകൊണ്ടു വളരെക്കാലംകൊണ്ടെങ്കിലും അനേകർക്കും മുഴുവൻ നടന്നുവാൻ സാധിച്ചു. ആഗസ്റ്റ് മാസത്തിൽ കാരണമായ ഇരുനൂറ്റാണ്ടിലെ ആരംഭമായും സെപ്റ്റംബർക്കുടനീളം കമ്മിറ്റിയുമായും അവിടെ തിരുവെഴുതിയവാക്യം ഓർമ്മ ഗുണമോ ന്യായാധിപതിയായിരുന്നു.

അനേകർക്കും നടന്നുകാലത്ത് റാഡിക്കൽ ഈ അപവാദത്തെ തള്ളുന്നതിനായി വളരെ ഉത്സാഹിക്കുകയും എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ ഈ വിധം എഴുതി അയക്കുകയും ചെയ്തു.

“ഈ തിരുമനസ്സിലെ അവസ്ഥയ്ക്ക് ഒട്ടും ചെറുത്തു പ്രവർത്തിയാണ്. തന്റെ തുടങ്ങുന്നതുവരെ ആക്ഷേപമില്ലാതെ ഇരുന്നിരുന്ന പാലിയത്തെപ്പറ്റി നവകാശങ്ങളും

മുട്ടുപെപ്പിച്ചു നായരെ ഇതു സ്വാമവാകർപ്പു. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും ഈ ആശ്വാസനയ്ക്കായ്ക്കുവാൻ സാധാരണ പ്രജകളൊപ്പാലെ കൊടും വിധി കഷ്ടതകളൊന്നിടത്തു വന്നതാണ്. ഇപ്രകാരം തടങ്ങപ്പെട്ട ഒരു സംഗതിയിൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ചെല്ലേണ്ടിയിരുന്നത് ഭിവാൻ മുമ്പത്തെ അപരാധനകളെക്കുറിച്ചു ഒരു തീർപ്പുണ്ടാക്കുകയായിരുന്നു.

“തിരുമനസ്സിലെ വിശ്വാസത്തിന്നു നായ പരമേശ്വരനാണ് തിരുമനസ്സിലെ ഈ വക മുതൽക്കു ചിലിട്ടു പിടിച്ചെടുത്തതാണ് എന്നറിഞ്ഞിരുന്നു എങ്കിൽ, ഞാൻ തിരുമനസ്സിലെ അതർക്കിനു പിൻ വെച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു; തിരുമനസ്സിലെ കഷ്ടതകളും ഈ ദുഷ്ടപദത്തിൽ പങ്കു കാരണമായി കണ്ടു. ഇനിയും തിരുമനസ്സിലെ അനസ്സിലായും ബഹുമാനത്തെയും മേന്മപ്പെടുത്തുന്ന ഈ ഭാഗ്യകൈയ്ക്കു തടയരുത് എന്നും ദൈവധാര നിശ്ചയിക്കുന്നതിലുള്ള അധികാരമുള്ളത് ഞാൻ എടുക്കുന്നു.”

മേൽ പറഞ്ഞ ഏഴത്തിൽ ഒരു പക്ഷെ മോദാദാസവു തിരുമനസ്സിലേക്കും വാഗ്ദത്തമായുകൊടുത്തു.

മാർച്ച് ൪-ാം-നു മദ്രാസ് ഗവർണ്ണർ കൊച്ചിയിൽ വരികയും നാലുദിവസം താമസിക്കുകയും ചെയ്തു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പലപ്രാവശ്യവും അദ്ദേഹത്തിനെ കാണുകയും ഉണ്ടായി.

ഗവർണ്ണർ മദ്രാസിൽ തിരിച്ചുമെന്ന ഉടനെ മഹാരാജാവിനെയുതിരു ഏഴത്തിൽ ഇങ്ങനെ ഏഴത്തിയിരുന്നു:—“എളയരാജാവിന് ഇപ്പോൾ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള അവകാശത്തോളം അദ്ദേഹം സ്വീകരിച്ചു തന്നെക്കുറിച്ചു ഞാൻ ധൃസനിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം ഈ തടയരുത് എന്നു പിൻവാങ്ങുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന് കിട്ടിട്ടുള്ള അവകാശത്തോളം തിരിച്ചെടുക്കാനും ഇപ്പോൾ വിശ്വാസമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല.

എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ബുദ്ധിശാലിയും തിരുമനസ്സിലെ നേരെ കീഴ്വന്നുകൊള്ളാമെന്നു അടുത്ത സന്ദേശം നേർമാണെന്ന് എഴുതിക്കിട്ടു. അന്ന് പാഞ്ഞതുകൊണ്ടു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ആഗ്രഹിച്ചപ്പോൾ എങ്കിൽ, നിശ്ചയമായും അദ്ദേഹം തിരുമനസ്സിലെ കല്പനയുടെ ഗൗരവം മനസ്സിലാക്കുന്നതാണ്. തിരുമനസ്സിലെ കടുംബത്തിന്റെ അവസ്ഥയും രാജ്യത്തു സമാധാനത്തിനും, എളയതമ്പുരാനും ദീവാനും ഭൃഷ്ടമാരും തർക്കിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഇപ്രകാരമുള്ള പൊതുക്കാർപ്പങ്ങളിൽ തിരുമനസ്സിലെ സന്ദേശങ്ങൾ വേർതിരിച്ചെടുത്തു അത്യാവശ്യമാകയാൽ ഇപ്പോൾതന്നെ ഇതിനെ ഒരു ഏറ്റവും മെച്ചപ്പെട്ടതാക്കത്താക്കുന്നു." അദ്ദേഹത്തിന്റെ അധികാരത്തെ സ്ഥാപിക്കേണ്ട സംഗതി വെട്ടു ബാക്കിയെല്ലാം ദിവ്യദശമിന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കാമെന്ന് എളയതമ്പുരാൻ സമ്മതിച്ചു.

"എളയതമ്പുരാൻ ഇപ്പോഴത്തെ നിശ്ചയത്തെ ഞ്ഞറി പ്രവർത്തിക്കുന്നതാകാൽ, എന്നു അറിയിക്കേണ്ടതെന്നും, അങ്ങനെ മെച്ചപ്പെടുന്നതാകാൽപിന്നെ അദ്ദേഹത്തിന് എളയതമ്പുരാൻ എന്ന സ്ഥാനം സംഭവിക്കുമല്ലെന്നും, മുപ്പതിനായിരത്തന്നെ രാജ്യഭാഗത്തിന് അധികാരമുണ്ടാകുമല്ലെന്നും" ദിവ്യദശമിന് എഴുതിയായു.

എളയതമ്പുരാനെ ഇപ്രകാരം തെറ്റിച്ചു നടത്തുന്നതു പരാമേശ്വരനാണെന്നു വെളിയാക്കി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു മനസ്സിലാക്കി. അതുനിമിത്തം അദ്ദേഹത്തിനെ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു നാടുകടത്തുവാൻ മഹാരാജാവ് ദിവാനെ നിർബന്ധിച്ചുതുടങ്ങി. പരാമേശ്വരനും നാടുകടത്തേണ്ടതിനെപ്പറ്റി ദിവാനു ദിവ്യദശമിന് എഴുതിയായു. എളയതമ്പുരാന്റെ ബാധയൊഴിപ്പാനായി ഈ മ

രാജാക്കന്മാർ നാടുകടത്തു നാരിയുള്ള ഒരുമിത്തം നയിക്കു
 ന്നു ക്ഷണത്തിൽ സാമന്തർ പൂർണ്ണ പരിവർത്തനത്തിനായി
 പാലക്കാട്ടുവരെ പിടിച്ചു വരികയും കൊണ്ടുപോകയും പി
 ന്ന ഒരു കുന്നവരെ പലപാടുകളെ പോകാതിട്ടുപോകുവാൻ വൃ
 ക്ഷിപ്പാനായി സാധിക്കത്തക്ക തരത്തിൽ കുന്ന അടു
 ക്കയും ചെയ്തു. പാലക്കാട്ടുവരെ എത്തിയതിനാൽ എ
 ന്ന വളരെദിവസം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷമേ എളുപ്പമായി
 കൂടി അറിഞ്ഞുള്ളൂ.

കുറുപ്പ് ലഭിച്ചതിനെ കാരണമാക്കി പേരിലുള്ള നമ്പ്
 സെച്ചുനടക്കുന്നതിൽ വളരെ ദിവസം വിശ്രമിച്ചു. മ
 ഹാരാജാവിനെ ശിക്ഷിക്കുന്നതിനായിത്തന്നെ കൊണ്ടു. തിരുവ
 ലിങ്ങാട്ടുവരെ ആ കേസു് എളുപ്പമായിത്തന്നെ കൂടാമായി വി
 ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു അന്ത്യം സംഭവിച്ചിരുന്നു.

മഹാരാജാവിന്റെ സേന ൧൦-ാം-നാ- നേരിയായി വൈക
 ന്നതും വിവിധമായിരുന്നു. ഒന്നാം ഭാഗം കോവിലകത്തെയും
 പാലക്കാട്ടെയും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ ശിക്ഷിച്ചു; എന്നാൽ
 ഒന്നാം ഭാഗമായിത്തന്നെ ആലാളർ കോവിലകത്തെ ഉ
 ദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ നിർദ്ദോഷ ക്രമങ്ങളും കാരണാൽ
 സമ്പൂർണ്ണ തടവുശിക്ഷവിധിക്കുകയും അതിൽവിശേഷി
 ച്ചു കൊള്ളുകയുണ്ടു്. ഭാഗം വിശദീകരിക്കുന്നതിനുള്ള
 യ മുന്നുകൊള്ളുന്നതിനായിത്തന്നെ വിവിധമായി ചെയ്തു കൊ
 മ്പുകയുണ്ടാകാൻ മറ്റൊരു വലിയ മുന്നോട്ടു് കൊണ്ടു
 ക്കാലത്ത് പാലക്കാട്ടു മാത്രമേ ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം ന
 ഒല്ലാത്ത മുന്നോട്ടു് കൊണ്ടു കാരണമായിത്തന്നെ
 തന്നെ. തടവുകാരിൽ മിക്കവാറും അടിയും ശിക്ഷയായി വിവി
 യിൽ കളിച്ചിരുന്നു. ബഹുമാനപ്പെട്ട അപ്പീൽകോടതി അ
 പ്ലിൽ എടുത്ത് വിവിധമായി ചെയ്യാൻ കുന്നമായിട്ടു
 ഒന്നു വകയിൽ മറ്റൊരു ഗോപൻ ബോധിപ്പിച്ചതിനെ വക

വെക്കാതെ, ആമാർച്ച തടവുകാരെ വിവശമാക്കുവാനും സിംഹപ്പുറത്തുവെക്കുന്ന മൃഗങ്ങളുടെ അടുക്കലേക്ക് കൊണ്ടുപോകുവാനും കൂട്ടിച്ചേർത്ത ഉടനെ നിർത്തിവെക്കാനുള്ള കല്പന വന്നു. നിവശമാക്കി തടവുകാരെ ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടു വിട്ടുപോകാൻ, വിവശമാക്കിത്തന്ന അറയുടെ മുമ്പിൽ നിന്നു കോടതിക്കും നടത്തിച്ചു. കൊച്ചിയിലെ വിവിധരം രാജ്യങ്ങളിലേക്കു അന്നു വന്നിട്ടു സന്ദർശനമായിത്തന്നെ യാത്രാപാദി തരകനെ ജാമ്യത്തിനുകൊണ്ടുവന്നിട്ട്, ആ ആളുടെ ജാമ്യം കോടതി സ്വീകരിച്ചില്ല. കൊച്ചിയിലുള്ള മനോഹരനെയും ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടുവിടാൻ അതരം വിവിധരം കൊണ്ടുവന്നപ്പോഴും കോടതിയിൽനിന്നും വെട്ടും. അതുകാരനും, തിരുവാതിരയുടെ പ്രതികരണത്തിൽ പാർക്കുന്നതായിരുന്നു.

അന്നു മടക്കത്തിന്നുവേണ്ടി, അപ്പോഴേക്കോട്ടെ കേസു തീർത്തു. കൊച്ചിയിലുള്ളതും വേറെ രണ്ടു പേരും നിർദ്ദോഷികളായി വിട്ടു; ശേഷം പേരുടെ ശിക്ഷാവിധി കാര്യങ്ങളും ചെയ്തു. സർവ്വേശ്വരൻ എന്ന മിസ്റ്റർ ബ്രാൻഡ് ഈ കേസിലെ എല്ലാവിധാർത്ഥവും ഭിന്നമാക്കി ഇതു സംബന്ധിച്ച് ചോദ്യങ്ങൾക്കും പരിശോധിച്ചശേഷം, മാനോഹരനെയും അപ്പോഴേക്ക് ഇപ്രകാരം എഴുതി അയച്ചു. “ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ട എല്ലാപ്രതികൾക്കുംമാറ്റം കൊടുത്ത് അവരുടെ തടവു വിട്ടുപോയപ്പോഴെത്തന്നെത്തന്നെ അവർ ഇപ്രകാരം ചെയ്തു. ഇവർ കുറച്ചു കേസുകളിൽ എന്തിനു സഹായിച്ചു. എന്നാൽ വിട്ടുകൊടുക്കപ്പെട്ട പ്രതികളും ഇവരെപ്പോലെതന്നെ കുറച്ചുകേസുകളിൽ.....തിരുവാതിരയുടെ ന്യായസമരങ്ങളിലെ നിരന്തരമായ അതിക്രമങ്ങൾ പക്ഷപാതയോടെയും മറ്റും ചെയ്തുകൊണ്ടുവന്നു വിവശമാക്കിയായി പ്രകടിപ്പിച്ചു.

ത ജഡ്ജിയെ ആ ജോലിയിൽ വെച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നത് വിചിത്രമോ എന്ന കൂടി മഹാരാജാവു പ്രത്യേകമായി ആ പോലീസുകാരെ ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു” അദ്ദേഹത്തിനെ ഉടനെ സ്ഥലം മാറ്റുകയെന്നതിലും മൊയ്തനുകെന്ന് മിസ്റ്റർ ബ്ലാർഡ് ദിവാൻ സ്വകാര്യമായി ഏഴതി അയച്ചു.

പ്രതികരണമൊഴുതൊഴുത വിട്ടയച്ചു. തിരുവെങ്കിടം ഓരോ തുറമുഖങ്ങളിലും സ്ഥലംമാറ്റുകയും ചെയ്തു.

ശങ്കുണ്ണിദേവനേ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ റസിഡന്റ് സ്കൂട്ടിൽ ഏഴതി അയച്ചിരുന്നു. ആ ദശലക്ഷസംഗതിയിൽ ആദ്യവ സാനം ദിവാൻ കാണിച്ചിട്ടുള്ള സ്വധിശക്തിയേയും നിർദ്ദാ ജമായ സമ്പദിതയെയും പറ്റി പ്രത്യേകം അദ്ദേഹം പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു.

ഈ തരം തുടങ്ങിയതിൽ പിന്നെ എളയത്തമ്പുരാൻ ദിവാനെ കാണുകയോ അദ്ദേഹത്തിന് നേരിട്ടു വല്ല രേഖ കളം അയയ്ക്കുകയോ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. “തൃപ്പൂണിത്തുരുത്തം പോകുന്നവഴിക്കു ഞാൻ എളയത്തമ്പുരാൻ കുതിരപ്പുറത്തിൽ ചെന്നു കണ്ടു. അദ്ദേഹം എന്റെ മുഖം കാണുകയെന്ന വിചാരിച്ച് തിരിഞ്ഞുനോക്കുകയെന്നു കരുതുകയായി.” എന്നും മറ്റും ശങ്കുണ്ണിദേവനാൻ പലതും ഏഴതിയെച്ചിട്ടുള്ള കൂട്ടത്തിൽ കാണുന്നു. തമ്പുരാണെന്നും ദിവാണെന്നും തമ്മിൽ ചോദ്യോത്തരങ്ങൾ സ്തോമിതമായി പലതും കൂട്ടിച്ചുനാക്കി എളയത്തമ്പുരാണെ കണ്ടു തമ്മിൽ സമാധാനമായി കോളാകുന്നത് ദിവാൻ മോഹമുണ്ടായിരുന്നു. എങ്കിലും അദ്ദേഹം ഒരു തെറ്റും ചെയ്തിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ട് മാപ്പുവാങ്ങിക്കൊടുക്കാൻ ഒരുക്കമുണ്ടായിരുന്നില്ല. എളയത്തമ്പുരാൻ പ്രായമായതോടുകൂടി, ശങ്കുണ്ണിദേവന്റെ പ്രത്യേക കരുപ്പറ്റി അദ്ദേഹം അഭിനന്ദിക്കാൻ തുടങ്ങി. ശങ്കുണ്ണിദേവനാൻ അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നും പ

രിഞ്ഞശേഷം, തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ശങ്കണ്ണിമേനോൻപാലെ ഇനി ഒരു ദിവാൻ ഉണ്ടാക്കയില്ലെന്നും ഇനിയും അദ്ദേഹം ദിവാനായിരുന്നെങ്കിൽ കൊച്ചാമെന്ന മോഹമുണ്ടെന്നും തിരുമനസ്സിലെ ഒരു സ്റ്റോറിതാനാടു പറയുമ്പോൾ. ഇതു കഴിഞ്ഞത് അധികകാലം കഴിയുന്നതിനുമുമ്പ്, ശങ്കണ്ണിമേനൻ പേരിൽ തിരുമനസ്സിലേക്കു താമതായ മുയിച്ചിലും ഇല്ലെന്നും കൊച്ചിപ്പും തിരുവിതാംകൂറും തമ്മിലുള്ള അതിർത്തിക്കൽക്കരിൽ വേണ്ടതു പ്രവൃത്തിച്ചാൽകൊച്ചാമെന്നും ഒരു നമ്പൂതിരിയുടെ അടുക്കൽ പറഞ്ഞതച്ചുടുപ്പിൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ശങ്കണ്ണിമനവനമായി ഏഴുനൂറുകൾ നൽകിത്തുടങ്ങി.

—XX—

മുതലെടുപ്പും ധനസ്ഥിതിയും.

ശങ്കണ്ണിമന പല പരിഷ്കാരങ്ങളും വരുത്തണമെന്ന മോഹമുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷെ, പണച്ചെക്കംകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശ്രദ്ധാധാരപോലെ ഏറ്റവും സാധിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. സ്ത്രീകളും ആൾക്കൂട്ടവും സ്ഥാപിക്കേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു; വഴികൾ തുറക്കുക, മോശത്തുകൾ നടത്തുക, പാലങ്ങൾ പണിയിക്കുക ഈവക പണികൾ അത്യാവശ്യമായി ചെയ്യേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു. ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ശമ്പളം വളരെ മോശസ്ഥിതിയിലായിരുന്നു. കോവിലകത്തേക്കു നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്ന തുക തുല്യമായിരുന്നു. ഈവക ന്യൂനതകളെ പരിഹരിക്കുവാൻ പണം കൂടാതെ കഴിയുമോ? അദ്ദേഹം ദിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയകാലത്ത് ഏറക്കുറവു ഏറ്റാലക്കും രൂപ മുതലെടുപ്പു മാത്രമുണ്ടായിരുന്നു. കൂടെ കൂട്ടി മനക്കളെ വെച്ചിടുക ഏ

ന്നത് ശങ്കുണ്ണിമനോൻ വളരെ നീരുസമായ നടപടിമായിട്ടു തോന്നി. എന്തിലും പണം കൂടാതെയും കഴിക്കുമ്പോൾ, ശങ്കുണ്ണിമനോൻ കാലത്തിനു മുമ്പുണ്ടായ കണ്ടെഴുത്തിനുശേഷം, ആളുകൾ സ്ഥലങ്ങളെ തരിശുപറമ്പുകളും നിലങ്ങളും ആക്കുകയും, പറമ്പുകളിൽ കര മുടത്തത്തക്ക വൃക്ഷങ്ങൾ വെച്ചുപിടിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു; നെല്ലിനും വിളവുള്ളതും കൂടിയിരുന്നു. ആവക നിലങ്ങളെയും പറമ്പുകളെയും കണ്ടെഴുത്തുകയും വില്പനത്തിൽ കൂട്ടുകയും ചെയ്തു. നെല്ലിനും പരിമളത്തിൽ കൃഷിത്തോട്ടങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നതിനും സ്ഥലങ്ങൾ തൊരാത്തതിൽ പരിമളംകൊണ്ടു. ചിറകു് ഒരു അണ വാങ്ങിയും വേറെ ജലസേചനങ്ങളെ നിർമ്മിച്ചും കൃഷിത്തോട്ടത്തക്കതായ സ്ഥലങ്ങളെ വെട്ടിപ്പിച്ചു. ഈ വിധം നിമിത്തത്തിൽ രണ്ടുലക്ഷത്തിൽ കൂടി, ആകെ കൂടുതൽ ആദായമായി എത്തിച്ചു. കറുപ്പും കണ്ണാറും സക്കാലപക കത്തകൾക്കുകൂടാകൂടി. ഇതിൽനിന്നും, ആധാരം റെസിഡൻസി സമ്പ്രദായം എടുത്തുനിൽക്കുന്നതിനും, കോർട്ടുപിസ്റ്റുസംബന്ധമായ നിയമം പരിഷ്കരിച്ചു നിൽക്കുന്നതും കൂടുതൽ മുതലെടുപ്പുണ്ടായി.

“സക്കാലിദേശം തിരുവ അടക്കേണ്ടതായ ഉപ്പു്, പുകയില, കരുമുളക് എന്നീ പദാർത്ഥങ്ങളുടെ പരസ്പരമുള്ള വ്യാപാരത്തെ സംബന്ധിച്ചു് മൂന്നു സംസ്ഥാനങ്ങൾ തമ്മിൽ കാര്യങ്ങളൊന്നുമില്ലാതിരുന്നതിനാൽ, ആവക പദാർത്ഥങ്ങളിന്മേൽ സക്കാലിയിൽനിന്നും നടത്തിവന്നിരുന്ന അധികാരവും ഉൾപ്പെടെയുള്ളിൽ മുടങ്ങിപ്പോയെന്നുമുണ്ടു് ഈതവരെ ജനങ്ങൾക്കും മേൽപ്പറഞ്ഞ മൂന്നു ഗവണ്മെന്റുകൾക്കും ഒരുപോലെ വിലയിരുത്തി ഉപദ്രവത്തിനും ബുദ്ധിമുട്ടിനും ഇടയായിത്തീർന്നിരുന്നു. കോർട്ടുപിസ്റ്റുസംബന്ധമായ അതിരുകൾക്ക് അതിരുകൾ വെട്ടിപ്പോയതിനാൽ നിയമനിർമ്മാണം വളരെ

അധികമുണ്ടായിരുന്നതിനാൽ, ഈ സംഗതി കൊച്ചിയെ സംബന്ധിച്ച വിശേഷിച്ചും ഉപദ്രവകരമായിരുന്നു. കള്ളപ്പുകയില കൊച്ചിക്കും വ്യാജമുപ്പ് കൊച്ചിയിൽനിന്നും മററുരാജ്യങ്ങളിലേക്കും കടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. എഴുത്തുകുറ്റുകൾകൊണ്ടൊന്നും ഫാദിച്ച് ലഭിച്ച പണം, മദ്ധ്യസ്ഥൻ, മൂന്നുഗവൗൺമാർക്കും അതിൽ ഒരു കരാറുണ്ടായി. ഈ കരാറുപ്രകാരം പുകയിലക്കടത്തുകയും ഉൾപ്രദേശങ്ങളിലുള്ള ചുമക്കും ഉപേക്ഷിപ്പാനും ഉദ്യോഗ ത്രിട്ടിയിലുള്ള തുറപാലെ ആക്ഷപാനം കൊച്ചിഗവൗൺമാർക്കു സമ്മതിച്ചു. ഇന്നുകാരനും കൊച്ചിക്കുണ്ടായിരുന്ന നല്ല തീക്ഷ്ണനതിനു വേണ്ടി ത്രിട്ടിയിലുകൊച്ചിയിലുള്ള ചുമംവക വരവിൽനിന്നു ഒരു ശതം ഈ സർക്കാരിലേക്കു കൊടുക്കുന്നതിന് ത്രിട്ടി ധനവൗൺമാർക്കും സമ്മതിച്ചു. അതിന്നു ചുരുക്കം, അവർ സർക്കാരിലെ ചുമംവക മുതലെടുപ്പുകൾക്ക് ഒരു ലക്ഷം രൂപയും പുകയിലച്ചുമം വകയ്ക്ക് ൧, ൦൦൦ രൂപയ്ക്ക് കുറയാതെ ഒരു സംസ്ഥാനം വക കൊടുക്കാമെന്നും ഏറ്റവും തിരുവിതാംകൂറുമായിട്ടുള്ള കാര്യം ഇതുമായിരിയ്ക്കുന്നതായിരുന്നു. പക്ഷെ ഉൾപ്രദേശങ്ങളിലുള്ള ചുമക്കും മുഴുവനും തിരുവിതാംകൂർഗവൗൺമാർക്ക് നൽകരുതെന്നല്ല. എങ്കിലും തിരുവ തീക്ഷ്ണ പദാർത്ഥങ്ങളുടെ ഇനങ്ങൾ കുറവു ചെയ്തു. അപ്പോൾ മുതലെടുപ്പ് അപ്പം കുറഞ്ഞതായിലും ഈ കാര്യം എല്ലാ കമ്മീഷൻമാർ വളരെ അനൗചിതമായിത്തീർന്നു. ഉൾപ്രദേശങ്ങളിൽ കച്ചവടങ്ങൾ വളർച്ച ചെയ്ത സ്ഥലങ്ങളിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ഉപദ്രവങ്ങൾ തീരെ ഇല്ലാതാകയും വ്യാജവ്യാപാരം കുറഞ്ഞുവരുകയും ചെയ്തു. കൊച്ചിഗവൗൺമാർക്കു നൽകുന്നതും നടപടിതെയ്യം കുറിച്ച് ഈ കാർഷ്വത്തിൽ ഇൻഡ്യാഗവൗൺമാർക്കും ഇൻഡ്യാഗവൗൺമാർക്കും കൊച്ചിദർബാറിനെ സൂതിച്ചെടുത്തു കിട്ടുന്നതിനാൽ.

മതകേന്ദ്ര പുഴുനാതിനുള്ള വഴികളെ നോക്കിയതിന്നു പുറമെ, മിഥുനം കഴിയുന്നത്ര മുതക്കിവന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ടു ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ കാലത്ത് ഉപകാരപ്പെട്ട ഒരു പല കാൽപ്പാദങ്ങളായി അനവധി ധനം വ്യയം ചെയ്തെന്നു വരികിലും ഇരുപതുവർഷത്തിൽ അധികം സംഖ്യ സംഭവിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നതിനും കൊല്ലത്തുവെച്ചു മതകേന്ദ്ര എട്ടിൽവിപദാനം ലക്ഷത്തിൽനിന്നു പതിനാലുവർഷത്തിനുള്ളകൊണ്ടുവരുവാനും അദ്ദേഹത്തിനു സാധിച്ചു.

ആകാശവാത് ഖജനാവിന്റെ ദാണത്തിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ, തന്റെ അച്ഛൻ ചെയ്തിരുന്നവണ്ണം നേർട്ടു നന്നും അനേപവിദ്യയ്ക്കുന്നില്ല. ആവക കണക്കുകളെ കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്നു വലിയ പരിചയമുണ്ടായിരുന്നില്ല. സത്യാനന്ദം പ്രാപ്തനും ആയിരുന്ന ഫാക്ടർ ശിക്ഷാദാർ എട്ടുകുന്നി ഇട്ടുതാരിയർ ആ വകുപ്പിന്റെ ഭേദനേപക്ഷണം ചെയ്തുകാലത്ത് അതു കരാറാണത്രേയെന്നു ശരിയായി നടക്കുകയും ചെയ്തു അതിനാശേഷം, മറ്റൊരു ആട്ടത്തിൽ, ഖജനാവ് ഉടനെ മുട്ടുവെച്ചു പരിശോധിച്ചാൽ ഒരു ലക്ഷം രൂപയാളും കുറവു കാണുന്നതാണെന്ന് ഒരു കള്ളഫർജി കിട്ടിയസമയം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒന്നു ചെട്ടി. ഉടനെ വേണ്ട നടപടികൾ നടത്തി കുറിക്കാരെ ശിക്ഷിപ്പിക്കുകയും, പോതുപണം മുക്കാലും ജാച്ചുമായി കാണിച്ച്യെന്ന വകകൾ വിവിധ വസ്തുലാക്കുകയും ഖജനാവിന്റെ ദാണത്തെ ശരിയായും കൃത്യമായും നടത്തുന്നതിന്നു ശ്രമകേടുകയും ചെയ്തു.

௩. பரம சங்கதிகுடிகளாக்கியிருந்த

୧.୫୦ ଟଙ୍କା ପ୍ରତି ପୃଷ୍ଠା

ശേഷിമേന്മയുടെ ദർശനംകാലത്തുവെല്ലാം മോശയ്ക്കു വി
ഷയത്തിൽ അദ്ദേഹം പ്രത്യേകം മനസ്സിടത്തിയിരുന്നു. ആ
വകയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്നുണ്ടായതായതായ പ്രമേ, വൈദി
യത്തി ഇന്നു കാണുന്ന പാലം പണിയിക്കുന്നതിനായിരുന്നു.
അടുത്തകാലത്തുതന്നെ ഈ രാജ്യത്തു രീവണ്ടി നടപ്പാക്കി
മെന്ദോസയ്ക്കു് അതിനുള്ളിൽ ഉപയോഗമാക്കത്തക്കവിധ
ത്തിനായിരുന്നു അന്നു ശേഷിമേന്മയ്ക്കു് ആ പാലം പണി
യിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളത്. അന്നത്തെ പണിക്കർ അത്ര മിഷനറിയോ
രായെന്നില്ലെങ്കിലും, ചുറ്റുതമ്പു കൊല്ലത്തിനടുത്തും രീ
വണ്ടി നടപ്പാക്കിയ കാലത്തു്, വിദേശത്തായ ഇഞ്ചിനീയ
റുകൾ ആ പാലത്തിന്നു യാതൊരു കുറവുമില്ലെന്നു കാണാ
കയ്ക്കുകയായി.

ശൈലാലിനായകൻ കാലത്തു വെട്ടിപ്പട്ടം വഴിക്കുള
ല്ലാം കല്പിച്ച് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും ഇന്ത്യയ്ക്കും കാന്ത
കെട്ടിക്കുകയും ചെയ്യാത്തവരായിരുന്നു. വാണിജ്യകുടുംബ
താമരമായിത്തീർന്നു. ഇന്ത്യയ്ക്കുവേണ്ടി നേരിട്ട കാര്യ വല്ലാതെ
കണ്ടുയർത്തി. ആ വഴികളിൽ മിക്കവാറും കല്പിച്ച് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും
കാന്തകെട്ടി നിർബ്ബാധമായി ശൈലാലിനായകൻ
നോൽ വളരെ സ്വാമിത്വം അനുഭവിക്കുന്ന അനേക
ദാസന്മാരും അനേകം പുരുഷ വഴികൾ വെട്ടിപ്പട്ടമുണ്ട്.
ബാലാമണിന്റെ അദ്ധ്യക്ഷതയിൽ കാലത്തു വഴികൾ വെട്ടിപ്പട്ടം
കല്പിക്കുന്നതിൽ മിക്കവാറും ശൈലാലിനായകൻ ഇരിമ്പുപാ
ലായുധം. ഇന്ത്യയ്ക്കും ഇന്ത്യയ്ക്കും കാലായിരിക്കുന്ന
മുഖ്യമായ അനുഭവിക്കുന്നതാണ് പല സ്ഥലങ്ങളിലും
ബാലാമണി.

കൂടാതെ കൊച്ചിരാജ്യത്തെ സകല വലിയ കെട്ടിടങ്ങളുടേയും കാരണാതുതൻ ശങ്കുണ്ണിമേനവനാണ്. മിക്ക പട്ടണങ്ങളിലും എറണാകുളം തൃശ്ശിവപേരൂർ എന്നീ പ്രധാനപ്പെട്ട മറ്റു താലൂക്കുകളിലെ സ്ത്രീകളെക്കുറിച്ചും പണിതീർന്നതൊ അല്ലെങ്കിൽ തുടങ്ങിയതൊ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്തായിരുന്നു. അതിനുംപുറമെ ഭാഷകളുംബത്തിലെ ആവശ്യത്തിനായി അദ്ദേഹം പത്തൊ പത്തുണ്ടോ കോവിലകങ്ങളും പണികഴിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. പ്രധാനപ്പെട്ട മിക്ക കെട്ടിടങ്ങളും മിസ്റ്റർ സർജ്ജ എന്ന തദ്ദേശ സ്ത്രീയെന്റെ ആലോചനാപൂർവ്വമായ ഉപദേശത്തോടുകൂടിയാണ് അദ്ദേഹം പണിയിച്ചിട്ടുള്ളത്. എറണാകുളം കായൽതീരങ്ങളെ ശരിയായി നീട്ടി കെട്ടിപ്പടുത്തു, എറണാകുളത്തിന് ഒരു പട്ടണമായ വരുത്തിയതും അദ്ദേഹമാണ്. പുതിയ നഗ്നികൾ വെട്ടിയും മറ്റും പട്ടണത്തെ പരിഷ്കരിക്കുന്നതിൽ അദ്ദേഹത്തിന് അന്നത്തെ ലിവാൻപെജ്വാറായിരുന്ന ശങ്കുണ്ണിയുടെ സഹായം വളരെ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്.

അക്കാലത്തുതന്നെ കൊച്ചിയിൽ തീവണ്ടി നടപ്പാക്കുന്നതിന് ശങ്കുണ്ണിമേന വളരെ മോഹമുണ്ടായിരുന്നു. മുമ്പന്തമൽ മലബാറിൽ തീവണ്ടി വന്നു മുതൽ ഇരുന്നൂറു കൊല്ലമായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആലോചിച്ചിട്ടുള്ളതും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്യോഗകാലം മുഴുവൻ ആ സംഗതിയെപ്പറ്റി റവിയറുടെ അധികാരികളുമായി എഴുത്തുകളു നടുത്തുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടു വന്നു. തൃശ്ശിവപേരൂർ, ചെറുതുരുത്തി, എറണാകുളം അല്ലെങ്കിൽ വയ്പ് എന്നീ ലിഷകളിൽകൂടി പോകത്തക്കവണ്ണമുള്ള തീവണ്ടിപ്പാതയുടെ ഒരു ശാഖ കൊച്ചിയിൽ നടപ്പാക്കേണ്ടതിലേക്കു പല കമ്പനിക്കായി ആലോചന നടത്തി എങ്കിലും ഒന്നല്ലെങ്കിൽ മറ്റൊരു കാരണമെന്തെന്ന് ഇവിടെ സമ്മതമില്ല.

ല്ലാതെ അതു വേണ്ട എന്നു വെക്കേണ്ടിവന്നു. അദ്ദേഹം
 ല്ലാം സർക്കാരിൽനിന്നു സ്ഥലം കൊടുക്കുന്നതിന്നു, പക്ഷമെ
 റ്റുകദേശം എഴുതുകയും ഉറപ്പികയോടും ചിലവാക്കുമെന്നു
 സമ്മതിച്ചു. അതിൽപിന്നെ കൊച്ചി തിരുവിതാംകൂർ സാ
 സ്ഥാനങ്ങളിൽനിന്നു തീവണ്ടിനടപ്പാക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ ആ
 സ്ഥിതി പാലകന്മാരിൽനിന്നു ഒരു കരാർ ചെയ്തു. ഇതുണ്ടാ
 യത് ആയിരം തിരുന്നാൾ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേ
 കാലത്തായിരുന്നു. ഈ വിഷയത്തിൽ മാധവരായനും ശ
 മശ്ശേരിയനും വളരെ ഉത്സാഹിക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. എ
 ന്നാൽ വിശാഖത്തിന്നാലും മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേ
 ക്ക് ആ കരാറു സരിച്ചു നടത്തുന്നതിൽ ചൈതന്യവും ഉ
 ണ്ടായാൽ അതുപ്രകാരം ഒന്നും നടത്തുക ഉണ്ടായില്ല.
 ഇതു ശമശ്ശേരിയനാൽ ഒരു വലിയ ആശങ്കയായിത്തീർന്നു.
 കാരണമായിത്തീർന്നു. തീവണ്ടി കൊച്ചിയിൽ അടുത്തകാ
 ലത്തു നടപ്പാക്കുവാൻ സാധിക്കുമെന്നു ബലമായ ആശയം
 ദ്രോഹത്തിനുമായിരുന്നു എന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ധർമ്മനി
 യിൽ നോക്കുന്ന സ്ഥലത്തുനിന്നു നമുക്കു മനസ്സിലാക്കാം.

ശമശ്ശേരിയനാൽ ഉപയോഗിക്കുന്നതിനുമുമ്പും അതിന്നു
 ശേഷം കാര്യകാലത്തോടൊ സർക്കാർവക എല്ലാവർക്കു
 ളും വെച്ചുചെയ്യാവുന്നതാണ് നോക്കിത്തന്നതാണ്.
 എന്നാൽ ഇരുപതു ജോലികൾ അധികമായി വന്നതാകു
 ടി അതിനായി ഒരു പ്രത്യേകവകുപ്പ് ആവശ്യമായി വ
 ന്നതിനാൽ മന്ത്രിയുടെ ഇരിപ്പിൽ സ്ഥിരമായിട്ടുണ്ടാ
 യായിട്ടു. മോറിസ്നെ തന്റെ ഇരുപ്പിൽ അധികരി
 ക്കുകയും ചെയ്തു. സാക്ഷാൽ ജോലിയെപ്പറ്റി നല്ല അറി
 വുണ്ടായിരുന്നു എങ്കിലും, അദ്ദേഹം ഒരു അദ്ധ്യക്ഷനായി
 ന്നതുകൊണ്ട് പണികൾ കൃത്യമായി നടന്നില്ല. ക
 ണ്ടുകൊണ്ടും ചിലതൊന്നുകൾ നേരിട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു; ശമ

[illegible][illegible]

പല സംഗതികളിലുണ്ടായിട്ടുള്ള പരിഷ്കാരങ്ങൾ നൂറു

൭൯ ഇവയിൽ പല മാക്കളും ഉണങ്ങിപ്പോയി. ഇപ്പോൾ ആ പുസ്തകങ്ങൾ എകദേശം നാലുലക്ഷത്തോളം മാക്കളേ ൭൯. മലബാർ വിദ്യാർത്ഥികളിൽ ശങ്കുണ്ണിമെന്നായി മറ്റു പലപരിഷ്കാരങ്ങളും വന്നു കൂടിയിട്ടുണ്ട്.

ഇംഗ്ലീഷ് വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ കാല്പത്തിൽ ശങ്കുണ്ണി മേനോൻ പ്രത്യേകം പ്രാധാന്യമുള്ളവനാണ്. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ദൈവാനന്ദ കാലത്ത് ആകെ രണ്ടു ഇംഗ്ലീഷ് സ്കൂളുകളെ ഉണ്ടാക്കിയിരുന്നു. ഒന്നു തൃശ്ശിവപേരൂർക്കര എന്നായിരുന്നു. മറ്റൊന്നാകട്ടെ സൂര്യ ഹേഡ് മാസ്റ്റർ മിസ്റ്റർ കെല്ലിയും തൃശ്ശിവപേരൂർക്കര റോഡ് മേയറും നല്ല അദ്ധ്യാപകന്മാരായിരുന്നു. കൊച്ചിയിൽ വിദ്യാഭ്യാസവകുപ്പു പരിഷ്കാരത്തിന് ഫ്രീ ക്ലിഫ് ഇന്ത്യയിലെ പാഠശാലകളെ അടിസ്ഥാനമാക്കിപ്പോലുള്ള വിദ്യാഭ്യാസരീതിയെ ഇവിടെ എടുത്തു കൂടിയതും സമർത്ഥനായ ഒരു അദ്ധ്യാപകനെ മേലദ്ധ്യക്ഷനായി നിയമിക്കുകയും ചെയ്തതിന് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ നിശ്ചയിച്ചു. ഇതിനായി രാജാജി തിരഞ്ഞെടുത്തു. പത്രങ്ങളിലെ പരാശ്ശനങ്ങൾ പല ആളുകളും ഹർജികൾ അയച്ചു എങ്കിലും റസിഡൻസിനും ട്രിബ്യൂണലിനും തൃപ്തിയായ രാജാജി കിട്ടിയില്ല. ഒടുവിൽ മഹാനഗരം മിസ്റ്റർ എ. എഫ്. സീലിയെ ഈ ജോലിക്കായി നിയമിച്ചു. തന്റെ ഈ പ്രവൃത്തിയെപ്പറ്റി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വളരെ തൃപ്തിപ്പെട്ടു. “ഞാൻ സർക്കാർ ജോലി ചെയ്തു തുടങ്ങിയതിൽപിന്നെ, ഞാൻ ചെയ്ത ഒരു കാര്യത്തിലും മിസ്റ്റർ സീലിയെ തിരഞ്ഞെടുത്തതിൽ മാത്രമേ ഉണ്ടായിട്ടുള്ളൂ എകദേശം അഞ്ചുകൊല്ലങ്ങൾക്കുശേഷം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പറയുകയുണ്ടായി.” ഈ ഘട്ടപ്രായം അദ്ദേഹത്തിനു മാതൃകയായിട്ടുണ്ട്.

മിസ്റ്റർ സീലിയുടെ മേലദ്ധ്യക്ഷതയിൽ ഏകദേശം

കളം സ്കൂൾ വേഗത്തിൽ അഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചു. ഭരണകാര്യംകൊണ്ട് കടികളുടെ എണ്ണം വളരെ കൂടുകയും മട്ടിക്കോലപ്പൻപരീക്ഷക്ക് കടികളെ അയച്ചുതുടങ്ങുകയും ചെയ്തു. 1912-ൽ ആയത് ഒരു കോളജാക്കിത്തീർക്കണമെന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ മോഹമുണ്ടായിരുന്നു. എങ്കിലും അതിവേഗം വേണ്ട കടികൾ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. 1913-ൽ മിസ്റ്റർ കൃഷ്ണാംക് വന്നതോടുകൂടി സ്കൂളിന് ഒരു പുതിയ ജീവൻ വെച്ചു. അന്നു അതു ഒരു രാജാമഹൽഡ് കോളേജാക്കി. ഏറണാകുളം കോളേജ് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ദിവാൻപണിയിൽനിന്നു രാജിത്തന്നു മയം തെക്കെ ഇന്ത്യയിലെ കോളേജുകളിൽ വെച്ച് ഏറ്റവും നല്ല സ്ഥിതിയിലായിരുന്നു. എല്ലാതാഴ്വരകളിലും പുതിയ സ്കൂളുകൾ തുറന്നു. ക്രമേണ ഈ സ്കൂളുകൾക്ക് നല്ല സ്ഥലങ്ങളും നല്ല അദ്ധ്യാപകന്മാരെയും സമ്പാദിച്ചു. സീനിയർ ഡയറക്ടർ എന്ന സ്ഥാനം കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു.

ശതാവധിയുടെ കാലത്ത് ഏറണാകുളത്ത് തുടങ്ങിയിട്ടുള്ള ആശുപത്രി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വളരെ പരിപൂർണ്ണമായി. അതു ഒരു നല്ല സ്ഥലത്തേക്കു മാറ്റി. തൃപ്പൂണിത്തുറയും കുന്നം ചുറ്റും ചിററും ആശുപത്രികൾ സ്ഥാപിക്കുവാനായി വേണ്ട ഏർപ്പാടുകളും ചെയ്തു; എങ്കിലും പിന്നത്തെ ദിവാൻറെ കാലത്തേ അതു സഫലമായല്ല. അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെയൊക്കെയും ഈ ഡിപ്പാർട്ടുമെന്റ് ബ്രിട്ടീഷുകോട്ടയിലെ സിവിൽസർജന്റെ മേൽനോട്ടത്തിൽ ആയിരുന്നു. ഈ സംസ്ഥാനത്ത് ഇംഗ്ലീഷുഭരണകളിൽ ആദ്യകൾക്കു വളരെ സാവധാനത്തിൽ മാത്രമേ വിരോധം ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. ജനങ്ങളുടെ ആവശ്യങ്ങളെയും രാജ്യത്തിന്റെ ഗുണത്തെയും അറിഞ്ഞ് മാത്രം ഭരിക്കുന്നതിൽ

അർക്കശിവാ സമന്വയമായ ചതുരകളെ കീഴ്വാൻ അദ്ദേഹം ഋമിക്കാതിരുന്നില്ല. എല്ലാപേരുകളും ശവഭംഗ്രഹി. ഇതിന്നുപുറമെ പെന്റാൻ കൊടുക്കൽ എടുപ്പടത്തി. ഇതുകൊണ്ടൊന്നും സ്വന്താനുപദികളെക്കൊണ്ടും അദ്ദേഹം ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഒരു ഉണർവ്വായ്ക്കി. എല്ലാപേരുകളും ചെറുമാനത്തിന്നും വിശ്വാസത്തിന്നും അദ്ദേഹം പാത്രമായിത്തീരുകയും ചെയ്തു.

ശങ്കുണ്ണിമോനാൻ ഒരു കണ്ടെത്തുകയിട്ട് നികുതി വേണ്ടപോലെ വ്യവസ്ഥപ്പെടുത്തുന്ന കാര്യത്തിൽ പരിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സമയം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരത്തിന്നുണ്ടായിരുന്ന അസാധാരണ അധികമാകയാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉത്സാഹം വ്യസനത്തോടുകൂടി നിർത്തിവെക്കേണ്ടതായി വന്നിരിക്കുന്നു എന്ന് അദ്ദേഹം റിപ്പോർട്ട് ചെയ്തതായി കാണുന്നു. അദ്ദേഹം രാജിവെച്ചുപിടങ്ങി ഇന്ത്യയിലേക്കു കഴിഞ്ഞശേഷമെ അതു പിന്നീട് നടത്തുവാൻ സാധിച്ചിട്ടുള്ളു.

൯ മില ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ.

എല്ലാദാസ്യങ്ങളിലും ആളുകളും മില അസൗകര്യങ്ങൾകാണാ ബുദ്ധിമുട്ടാറുണ്ട്. കേന്ദ്രത്തിൽ പ്രത്യേകിച്ചുള്ള മില ആവാശ്യമാ നടപടികളും കാരണം അവിടെ പഴയകാലമുതൽക്കുതന്നെ ഈ വക ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ വളരെ അധികമായിരുന്നു. ഈ ബുദ്ധിമുട്ടുകളിൽ ഓടിയെത്തി, ഉഴഴിയും, ഭാരതീയത്യാസംകൊണ്ടുള്ള കർപ്പശരം എന്നിവയെ പ്രത്യേകിച്ചു കഴിക്കുന്നതും ഇല്ലാത്തതാകാൻ ശങ്കുണ്ണിമോനാൻ ശ്രമിച്ചു. പിന്നീട്ണ്ടായ സാമുദായികപരിഷ്കാരങ്ങൾക്ക് അദ്ദേഹം ചെയ്തതു മതിയായില്ല എന്നു തോന്നാ

യിരിക്കാം. ദൈവ അക്കാലത്തെ സമുദായസ്ഥിതിയും യഥേഷ്ടം പ്രവൃത്തിക്കുന്നതിന്നു നേരിട്ടു സ്വാതന്ത്ര്യക്കുറവും ഈ സന്ദർഭത്തിൽ നിസ്സംശയമായി സംഗതികളല്ല. അന്നു തന്നെ മനോരാജാവിന് പഴയ ആചാരങ്ങളെ മാനുഷനാൽ ഇല്ലാമാക്കിയില്ല.

മുഖ്യവർഗ്ഗം-ഈ വിട്ടുമോചനം ശക്തമായിത്തന്നെ കാലത്ത് തന്നെ അടിച്ചകൾക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം നൽകിയിരുന്നു. അനുകമ്പാപൂർണ്ണമായ ഈ വിട്ടുമോചനം കൊച്ചിയിലെ അടിച്ചകൾക്കു വളരെ പ്രയോജനപ്പെട്ടു. അവരുടെ സഹായം നോക്കാതെപ്പോലും ഉദാഹരിച്ചു. അതുകൊണ്ട് വിവാഹം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടാകും തുടങ്ങിയ ഉദാഹരിച്ചു. ഈ അടിച്ചകളുടെ കഷ്ടപ്പാടുകൾ അനുഭവിച്ചതും വളരെ കഠിനമായ വാസ്തവം പറയുകയാണെങ്കിൽ ഈ കൂട്ടർ ഇപ്പോൾ, കേന്ദ്രീകരിക്കപ്പെട്ട കൂട്ടിൽ താമസിച്ചവരികളും വളരെക്കാലം മുമ്പേയും നീവിതത്തിന്നു അത്യാവശ്യമായ ഉപകരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് തൃപ്തിപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ അവരുടെ ഭക്ഷണം സ്വയം വേദനപ്പെടുത്തുന്നതും അന്നത്രെ. അവർ ദേഹസുഖം ഉണ്ടാക്കിയില്ല. പണ്ടിപ്പോഴേക്കാൾ സാധിക്കാത്തതും എന്നാൽ അവരുടെ മരുമക്കന്മാർക്കു നന്നായും, ഒരിക്കലും ഇവർ ഈ അടിച്ചകളെ കഠിനമായി ഉപദ്രവിച്ചിരിക്കില്ല. ഓക്കുന്ന, മനോരാജാവിന്റെ അവരെ തങ്ങളുടെ കീഴിൽതന്നെ വേദനപ്പെടുത്താൻ നിർബന്ധിക്കുവാനും നിവൃത്തിയില്ലാതെത്തന്നെത്തന്നെ പഴയ ഉടമസ്ഥന്മാർക്കു അവരോടു നല്ലവണ്ണം പെരുമാറുന്നതല്ലാതെ വേറെ വഴിയില്ല.

“ഈ കൂട്ടരിൽ സ്വന്തം നിവൃത്തിയുണ്ട് വളരെ വൃഷ്ടമെങ്കിലും. മിഥർ തങ്ങൾക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം ലഭിച്ചതുകൊണ്ട് പഴയ മരുമക്കന്മാരെവിട്ടു മാനുഷനാൽ വേദനപ്പെടുത്താൻ നിവൃത്തിയുണ്ടാകില്ല. വേദനസ്ഥരായിത്തീർന്നവരായി. എന്നാൽ

മിക്കവാറുംപോൾ തങ്ങൾ പഴയകാലമുതൽക്ക് താമസിച്ച് വന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽതന്നെ താമസിച്ച് പഴയ തജ്ജാനന്ദാർപ്പവേണ്ടി ജോലിപ്പെടുത്താറുണ്ട്. സാധാരണമായി അവർ വളരെ മെച്ചമുള്ളവരായിത്തീർന്നു. വിശ്വസ്തന്മാരാണ്. അവരെ നല്ല പാടലോടുകൂടി പണിക്കുകയാണു മറ്റൊരു തജ്ജാനന്ദാർപ്പം. മിലപ്പോൾ ഇവരിൽ ചെറുതായ തജ്ജാനന്ദാർപ്പം ആണെന്നറിച്ച് സ്ഥിരപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ളവരിൽ പണിക്കപ്പെടുത്തിയവർ പ്രമുഖന്മാരാണ്. ആ സാമ്പത്തികശക്തി അവർ ഇല്ലാത്ത ആളുകളെ കൂടെ താമസിപ്പിക്കാൻ ഞാൻ അനുവദിക്കാറുണ്ട്.”

“ഇങ്ങനെയാണെങ്കിലും ൧൮൮൦-ലെവിട്ടേമ്പോൾ അമിതമായിത്തന്നെ ചെറുപ്പവയസ്സിൽത്തന്നെ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. നിലമുണ്ടാവാൻ നിലം കൊടുക്കുവാൻ അവിടെ ചെലവെടുത്തവരും കൂടി സാധാരണമായിത്തീർന്നു. ഇവർക്കുവേണ്ടി പല പാടലും വെച്ചു. പല പാടലും ഇങ്ങനെ കയ്യോളം ചെലവായ ഉടമ്പിക്കുകയാണു പ്രാബല്യം. ഇപ്പോൾ ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ധാരാളം വോഡകളുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അവർ ഇനിയും ഇതവക പ്രവൃത്തികളിൽനിന്നു തീരെ പിൻമാറിയിട്ടില്ല. എന്നാലും ഇത്ര ആകാശമായ ഈ കയ്യോളം നിറയ്ക്കപ്പെടുവാൻ സർക്കാർ കഴിയുന്നിടത്തോളം പ്രയത്നങ്ങളാണു്. എന്നും, തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് മന്ത്രിയുടെ അവിടുത്തെ ഉത്തരവുകൾ വെച്ചുവന്നുവെട്ടി ഒരു വിട്ടേമ്പോൾ പ്രവൃത്തിപ്പെടുത്തിയാൽ കൊള്ളാമെന്നു് എനിക്കു തോന്നുന്നു. അതിനുള്ള വടം അറയുടെ തൊഴിലാളി കയ്യിൽപ്പോൾ ഇവിടെ ചെലവാണ്. അതുകാരണം ചെലവുകൾക്കുവേണ്ടി ൧൮൮൦-നോളം വിട്ടേമ്പോളിൽ വെച്ചുണ്ടെന്നു് എനിക്കു തോന്നുന്നു. എന്നു ശങ്കുവിട്ടേക്കാൻ പറയുകയുണ്ടു്.”

“ഉഴിയാറാ വളരെക്കാലം മുമ്പുതന്നെയുള്ള ഒരു നല്ല പ്രതിഭ. ജനശ്രദ്ധയെ അകർഷിക്കുന്ന സാമാനങ്ങൾ വാങ്ങിക്കൊണ്ടു നാടുകൊണ്ടു പ്രവിശ്യകളിൽ വേവഴിയുറപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നത് ഉഴിയാനായ് ഒരു പ്രത്യേക ഉഴിയാന. നമ്മുടെ ഉടമസ്ഥതയെ ശോധിപ്പിക്കുകയും കാര്യങ്ങൾ ഉൾവർത്തകളായ ഭേദങ്ങളാൽ, മാനുഷികതയിൽ അനേകം ഒരു ഏകത്വം ശോധിപ്പിക്കാൻ ഇതിനെപ്പറ്റി വിചിന്തിച്ചു എഴുതിയുണ്ട്; അതായതിക്കാർ ഒരു ഉപദേശം ലഭിക്കും ഇതിനനുസരണമെന്ന വിചാരമുണ്ടും, അദ്ദേഹം ഇതിനെപ്പറ്റി വിചിന്തിച്ചിരിക്കുന്നു:—

“ദോഷം, സമാനങ്ങൾ കണ്ടെത്തൽ-ഇതിനെ രണ്ടു കൂലം സർക്കാർ സർവ്വീസ് ഉപയോഗിച്ച് ഉത്തരവിട്ടതിൽ പ്രത്യേകിച്ചും കണ്ടെത്തലായിരുന്നു. (എ) കോർപ്പറേഷനായും മറ്റും സർക്കാർ സർവ്വീസായും തുടർ പ്രവർത്തിക്കും: (ബി) രണ്ട് സർവ്വീസുകളിലും ചോദ്യം ചെയ്യപ്പെടുന്നതിലും; (സി) സർക്കാർ വിദ്യഭ്യാസം കാക്കുന്നതിൽ.

“കോവിലകത്തു മറ്റൊരു വെണ്ണുന്ന തോതിൽ” എന്നും
 വെണ്ണുന്ന ഒരു തോതിനകം - അർത്ഥം. മിസ്റ്റർമാർ ആ
 തോതിലായിരിക്കാം, അല്ലെങ്കിൽ കൊണ്ടിരിക്കുന്ന തോതിലാ
 ന്നും മതി. എന്നാൽ ഇവിടെ വെണ്ണുന്നതെല്ലാത്തിൽ പി
 നെ സമാധാന ആലോചന കൊണ്ടുവന്ന കൂട്ടം കോവിലക
 ത്തോളം എടുത്താലും കൊണ്ടുവരണം. പോലീസിനെ
 സഹായിക്കണമെന്ന് എപ്പോഴെങ്കിലും മറുപടിയുണ്ടാകും. പ
 ണ്ടിട്ട് തോതിലും എപ്പോഴെങ്കിലും പണയംകൊണ്ടാ
 ന്നല്ലോ ഉണ്ടാകാമെന്നും നന്നാക്കാമെന്നും. പക്ഷെ
 ലഭ്യമായ ആവശ്യങ്ങൾ ഒരു കൂട്ടം എടുത്താൽ മാത്രമേ
 യാതൊരു അതിർവ്വരങ്ങളും അല്ലെങ്കിൽ അതിർവ്വര
 ന്നാകുന്നത് അല്ലെങ്കിൽ അതിർവ്വരം ഉണ്ടാകുമെന്നും

൧൮൭൧-ൽ, കൊച്ചി, തിരുവിതാംകൂർ, മലബാർ എന്നീ ഭാഗങ്ങളിൽ അധികൃതർ അനുഭവിച്ചുവന്നിരുന്ന പരമമായ അനാദിതാപനവും ആയ വെള്ളിപ്പട്ട കലശലായിട്ട് റിപ്പോർട്ടുകൾ അയച്ചാൽ മരിക്കാതിരുന്നവരെ ഓടിക്കൊണ്ടു പോകാൻ അനുവദിച്ചിരുന്നു. ഏതാനും മാസങ്ങൾക്കകം.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തായച്ച റിപ്പോർട്ടിന്മേൽ ഈ വിധം കല്പനയായി. “പ്രതിവിമിത്തം നേരിടുന്ന ഭാരതീയർക്കു കഷ്ടതകൾ ഉണ്ടായാൽ ഇല്ലാത്തപോലെ കൊച്ചി സംസ്ഥാനത്തുനിന്നു ഫലപ്രദമായ ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്യാനായിട്ട് ഗവണ്മെന്റു സമ്മതിക്കുന്നു. ഇതിനെ പൂർത്തിയാക്കുന്നതിന്നു വേണ്ടതായതെല്ലാം വിസ്മരിക്കപ്പെടുന്നതല്ല വാഗ്ദാനത്തെ ഗവണ്മെന്റ് അംഗീകരിക്കയും ചെയ്യുന്നു.” ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആലിംഗിച്ച സാമൂഹികപരിഷ്കാരം അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുഗാമികൾ അഭിനന്ദിച്ചു പ്രവർത്തിച്ചിരുന്നു എന്നുവെങ്കിൽ, ആ വിഷയത്തിൽ ഇന്നുള്ള അത്രപ്രിയതയോ അതുകാരണവും ഉണ്ടാകുന്നതല്ലായിരുന്നു.

൧൦ മനുഷ്യതാ സംഭവങ്ങളും.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ജീവശയ്യയിൽ നടന്ന മരിച്ച സംഭവങ്ങളെ കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ ചേർത്താൽ താമിട്ടു. അവയെ ഈ ജീവചരിത്രത്തിൽ ചേർക്കുന്നത് ആവശ്യമാണ്. അതുകാരണം അവയെ ഇവിടെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

വിശാഖത്തിരുനാൾ മഹാഭാരതം ൧൮൭൧-ൽ കൊച്ചി രാജ്യത്തു കണ്ടുപിടിച്ചതുകൊണ്ട് ഉണ്ടായി. അന്നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തിരുവിതാംകൂറ് വീരമുഖനായ നാണാൻ സ്ഥാനത്തായിരുന്നു. കൊച്ചിയെ സന്ദർശിച്ച് അവിടുന്ന് വളരെ സന്തോഷത്തോടുകൂടി തിരിച്ചെഴുന്നള്ളി.

രാമവർമ്മരാജാവ്, ശീലായായി അധികകാലം കിടന്നശേഷം, ഗുണഗർ ഫെബ്രുവരി ൭-ാംനേ, തീപ്പെട്ട അവിടത്തെ രോഗമേന്മത്തിന്നു ഇല്ലാത്തതായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അഹോരാത്രം കാരാഗൃഹം വെട്ടു. ആ രോഗഗുഹാ രോഗാലോചനയും നിമിത്തം ഒടുവിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അതി കലശലായ ഭിന്നത്തിൽ അകപ്പെട്ടു. പിന്നത്തെ രാമരാജാവിന്റെ സ്ഥാനാരോഹണസമയത്തു വളരെ പെൺപ്പെട്ടിട്ടാണ് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ രാജാവാൻ സാധിച്ചത്. രാജാവിന്റെ അ കാലകൃത്യത്തിൽ വിമുക്തനായി എരിപ്പാ, ആദ്യകാലത്തെ ദേഹസുഖം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പിന്നീട് ഒഴിക്കും അനുഭവിക്ക ഉണ്ടായിട്ടില്ല.

തിരുവിതാംകൂർ രാമരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ പ്രത്യേകമണ്ണപ്രകാരം, കൊച്ചി രാമരാജാവു തിരുമനസ്സു കൊണ്ട് ഗുണഗു-ൽ ആ സംസ്ഥാനത്തേക്ക് എഴുന്നള്ളുക ഉണ്ടായി. ഒട്ടുപിന്റെ കാലത്തിനശേഷം, ഇരുപതാണ്ടായിരുന്ന രാമരാജാജന്മാർ അന്നായിരുന്ന ആദ്യമായി കൂടിക്കാഴ്ച ഉണ്ടായിട്ടുള്ളത്. ഇതിനിമിത്തം അറക്കുന്നല്ല, നാട്ടുകാക്കൊക്കെ ഈ സമ്മേളനത്തിൽ വലിയൊരു മിത്താപ്പിടം ഉണ്ടായി. കൊച്ചി രാമരാജാവിനെ അതി പ്രതാപത്തോടുകൂടി എതിരേറ്റു. കണ്ടതിന്മാരനികളും ഏകാഭാസരോദരന്മാരുടെ നിലയിൽ പെരുമാറി.

അടുത്ത ജനവരിമാസത്തിൽ, മദിരാശിക്ക് ഏഴുന്നൂറ്റാണ്ടുണ്ടാകുന്നതിൽ, തിരുവിതാംകൂർ രാമരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കൊച്ചിയിലിരിക്കു യാത്രതിരിച്ചു. പിന്നീട് ഗുണഗ-ലും ഗുണഗ-ലും അവിടന്നു കൊച്ചിരാജാക്കന്മാർക്കു സമീപം സമീപിക്കുകയുണ്ടായി. ഈ സമയത്തിലാണു കൊച്ചി രാമരാജാവു അവിടുത്തെ പ്രജകളും തിരുവിതാംകൂർ

മഹാരാജാവിനെ തിരുമനസ്സിലെ നാമധേയം സ്നേഹാഭാസം
മോഹിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു.

മാനന്തലം-ൽ അന്നു മരിക്കാൻ ശ്രമിക്കാൻ തുടങ്ങിയ
നേപ്പിൾപ്പട്ടാളം മറ്റൊരു കാര്യം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

മേൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള സന്ദർഭം സമയമായിട്ടുള്ളതും വേ
റെയും കാര്യങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ അതിപ്രായപു
ഷ്ടനായിരുന്നു. സൂര്യൻ, വിതാനം, ചിത്രം, മറ്റും, ചെടി
കൾ ഉൾക്കൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ അന്നു തോട്ടത്ത് ആ
കാശമായിരുന്നു. അതിനാൽ മഹാരാജാവിനെ വിശേഷ
മായ ശ്രദ്ധയോടെ കണ്ടുകൊണ്ടിരുന്ന പ്രജകൾ സ
ന്ദർശനത്തിനായി ദിവാനെ പ്രവേശനം സമ്മതിച്ചുകൊണ്ടി
രുന്നു അദ്ദേഹത്തെ പിടിച്ചെടുത്തു.

മാനന്തലം-ൽ വെച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ
കൂടി അന്നു സൂര്യൻ പ്രകാശമായിരുന്നു. അന്നു മേൽപ്പട്ടാ
ളം ഉപയോഗിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന മഹാരാജാവിനെ, എല്ലാവരും,
വിശേഷമായിട്ടാണ് എത്തിച്ചേർന്നു. തിരുമനസ്സിലെ മേ
ൽ പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ അന്നു സമയം
ബഹുമാനമായിരുന്നു. സമയമായിട്ടുള്ളതിനാൽ മേൽപ്പട്ടാ
ളം ഉപയോഗിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ മഹാരാജാവിനെ
റസിയിട്ട് തിരുമനസ്സിലെത്തിച്ചു. “ദിവാനെ തിരുമനസ്സിലെ
ന്നെന്ന് എല്ലാവരും അറിയിക്കുകയും ചെയ്തു. പ്രത്യേകി
തമായിട്ടാണ്. മേൽപട്ടാളം ആകാശം, നാട്ടു
കളിപ്പാട്ടുകൾ ഗാനനാട്യങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ
പ്രത്യേകമായിട്ടാണ്, അറിയിക്കുകയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹം
മറ്റും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.” എന്നു രാജാവ് ഈ സമയം
അന്നു മഹാരാജാവിനെ തിരുമനസ്സിലെത്തിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.
“നമ്മുടെ ദിവാനെക്കുറിച്ച് നിങ്ങൾ എന്തിനായിട്ടാണ്
നോക്കി നോക്കുന്നത് മഹാരാജാവിനെ ദിവാനെക്കുറിച്ച്

[illegible]

ചുരുക്കം-യെ ഹി. മായവരായർ തിരുവിതാംകൂറിനെ ക്രിസ്തുമതത്തിൽ നിന്നൊഴിവാക്കു. ആ സമയത്തിൽ “എന്റെ ഉദ്യോഗക്കാരന്മാരു നമ്മുടെ ദൈവമാനന്ദത്തിൽ നിന്നും വെറുത്തു പോയിപ്പിട്ടു. ഇപ്പോഴിന്റെയും ഭവചിഹ്നത്തിന്റെയും വടക്കത്തോളം ഓരോ വളരെയുണ്ടായി വന്നു കിടന്നു. വളരെക്കാലമായി നമ്മുടെ അന്യോന്യമുള്ള സ്നേഹം നമ്മുടെ ഉദ്യോഗക്കാരന്മാരുടെ അതിവേഗവും ഉഷ്മാവിനുമൊക്കെ വെറുപ്പായിപ്പോയി.” എന്നു മായവരായർ പറഞ്ഞിരുന്നു. “എന്റെ സ്നേഹത്തെപ്പറ്റി ചോദിച്ചുള്ള നമ്മുടെ ദൈവം എന്തിനും വളരെ കഠിനമായിരിക്കണം. നമ്മുടെ അന്യോന്യമുള്ള സ്നേഹമുള്ളതായ ഒരു ഉദ്യോഗക്കാരന്മാരെ കണ്ടാൽ നിന്ദിക്കണം അത് ഉദ്യോഗക്കാരന്മാരുടെ” എന്നു സ്നേഹിച്ചെന്നോർ മായവരായർക്കു എഴുതി അയക്കുകയും ചെയ്തു.

[illegible]

ഭയഭാവിതനാ വിരോധാൽ വന്നു മുതൽ പാർമേഡ്സി അന്നു രക്തമൊരാലാചാരിയൻ സേവനം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പാമരികളാവുകയായിരുന്നു.

“ഫെബ്രുവരി ൧൩. മാലയാളത്തിൽ അന്നത്തന്നെ ഭിയാനി എന്നൊരു വെള്ളക്കുഞ്ഞാൽ സംസാരമുണ്ടെന്നും ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ സ്വർഗ്ഗം പറ്റാൻ തക്ക ദൈവമുണ്ടെന്നും വിശ്വസിക്കുന്ന എന്നും ചേർത്തു എഴുതിയിരിക്കുന്നു”

“ഫെബ്രുവരി ൧൪. എറീക്ക തീരം ഗവീസുമായില്ലെന്നും, താഴ്വാരം ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ സ്വർഗ്ഗം പറ്റാൻ സാധിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ലെന്നും ഏതൻ സ്നേഹത്താൽ ഭിയാനി മരവി നശിച്ചു എന്റെ മനസ്സായിത്തീർന്നു, കല്ലമ്പലം, കര കൂടി എഴുതി അയച്ചു കൊടുത്തു എറീക്ക തോന്നുകയാൽ, ഉടനെ ഉദ്ധരിച്ചു മരവി അയച്ചു തന്നായി എന്നു കേൾവി കേൾക്കുന്നു.”

“കുറുപ്പുകാരെ” എന്ന ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ശരിയായി അറിയുകയും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആ മരവിയാലുള്ള അവിടത്തെ പ്രതിപത്തുകൾക്കായിത്തീർന്നു. അവിടത്തെ മറ്റൊരു തീർപ്പു വരുത്താനും അറിയുന്നതുമായും, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഇവകൾക്കും ആവശ്യമായി: “അന്ത്യ സന്തോഷം വരുത്താനും ആവശ്യമായിത്തീർന്നു. ഭിയാനിമേനോൻ എന്റെ കൈയ്ക്കു വന്നു വന്നുവന്നു. അവിടേനിന്നു എന്റെ ഒരു പക്ഷിയാൽ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. അവിടത്തെ ശിരം മനസ്സിൽ കെട്ടുന്നതായിരുന്നു. ഒരു കഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്ന സമയം, വെളിപ്പെടുത്തലും സാക്ഷാത്കാരം ഉണ്ടാകുന്നു. എന്റെ സന്തോഷം ഇവകൾക്കുവന്നതും വെളിപ്പെടുത്തലും ഉണ്ടാകുന്നു. അവർ വെളിപ്പെടുത്തി വെളിപ്പെടുത്തിയതായിരുന്നു.”

മാർച്ച് ൧൪ -ൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ നാമ്പൂരിയിൽ ഒരു സന്തോഷമായിത്തീർന്നു എറീക്ക തീരം പറ്റാൻ തക്ക ദൈവമുണ്ടെന്നും

ഈനാകുമാർ ദിവാനെ നയമനുവെച്ചു മരിച്ചു. അദ്ദേഹവും മാതൃമരണവും മരണത്തിനശേഷം, അദ്ദേഹത്തിനെ ഇതിലധികം ദുഃഖിപ്പിച്ചതായ ഒരു സംഗതി ഉണ്ടായിട്ടില്ല.

൧൭൭൨-ൽ കവച്ചപ്പാറാ :പ്പിടുന്നായ് മരിച്ച ബ്രിട്ടീഷ് മെമ്പറിൽ ഉള്ള ആ പ്രദേശത്തായിൽ പിന്നെ പ്രായശ്ചെയ്യാത്ത ഒരു പെൺകുട്ടി മാത്രമേ നാനു ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. അദ്ദേഹം ആ കുടുംബത്തിലെ ഒരേയൊരു കരുപ്പാട് കൈമാറ്റം കവച്ചപ്പാറവക കൊച്ചിത്തമ്പുരത്തിന്നായി നൽകിയതായും ഭരണം വിട്ടുകൊടുക്കണമെന്നു അദ്ദേഹം ദിവാനെ അറിയിച്ചു. ആ വിധം പരസ്യപ്പെടുത്താൻ കല്പനകൾ ലഭിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ശരിയായ ഭരണത്തിനനുസരിച്ച് എല്ലാ-കാരും എല്ലാം കൊച്ചിസർക്കാരിൽനിന്നും ചെയ്യുകയിരുന്നിട്ടുണ്ടെന്നും മരുപി അമ്മയ്ക്കു കല്പന ഉടനെ നവീകരിക്കാൻ ആർത്തിച്ചു. അദ്ദേഹം മരണാനന്തരം ഹാജരായിട്ടു പോയി, ഫിറ്റിംഗോർ മുതലായ നിയമങ്ങൾ അനുസരിച്ചു അഭിപ്രായപ്പെട്ട അഭിപ്രായങ്ങൾ അതി ശക്തിയോടെ നൽകിയ അഭിപ്രായങ്ങൾ പ്രകടിപ്പിച്ചതായിരുന്നു കോർട്ട് മാർഷാൽ ഹാജരായിട്ടുള്ളത്.

പ്രദേശവാസികളായ ബ്രാഹ്മണക്കുടുംബം, ൧൭൭൨-ൽ കോർട്ട് മാർഷാൽ ശമ്പളം നൽകാൻ കഴിയാതെ പ്രവേശിച്ചു. അതിനനുസരിച്ചാൽ മരിക്കും മുമ്പെ പ്രവൃത്തിൽ നാശിക്കും ശമ്പളം കൊടുക്കുമെന്നായിട്ടു ശമ്പളം കൂട്ടുന്ന കാര്യത്തെപ്പറ്റി മാരാജാവിനോടടുത്തുകൊണ്ടു് നവീകരിക്കാൻ ഈ വിധം ആവശ്യമായിട്ടു. “അദ്ദേഹം ദിവാനെ ഇന്ത്യയിൽനിന്നും മരുപി അമ്മയുടെ നിയമങ്ങൾ നൽകുന്ന അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. കോർട്ടിൽ പെട്ടെന്ന് പതിനാലു സഭാംഗങ്ങൾ കണ്ടെത്തപ്പെട്ടു. “പതിനാൽ

കൈതപാലവും മേനമയും എപ്പോഴും ഉണ്ടായിരുന്നു; എങ്കൽനിന്നും പട്ടാളത്തോടു കൂടിയ രാജാവും മന്ത്രിമാരും ഉണ്ടായിരുന്നു. യാതൊരു നീതിയുമൊ തെറ്റിപ്പോയതൊന്നുമില്ലായിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിദേവനാഥ് ദിവാനായതിനശേഷം, ഈ സംസ്ഥാനത്തെ പ്രധാനപ്പെട്ട മിക്ക ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെയും ശമ്പളം രണ്ടാം മൂന്നാം ഏരിയയായിട്ടുണ്ട്; ഏതാൽ ശങ്കുണ്ണിദേവൻ ദൈവദൈവപുണ്യത്താൽ കൂട്ടിച്ചേർത്ത ഉത്തരവുകൾ ശങ്കുണ്ണിദേവൻ യാതൊരുതരവും സിദ്ധിക്കാൻ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. ദിവാൻറെ ഇത്തരംതരമായ ന്യായനീതിയെ നാം അറിയാൻ അനൗപദിഷ്ടനായെങ്കിലും കാണിക്കുന്നതിനായി മാത്രമേ മുമ്പെങ്കിലും രൂപം നീക്കം ശമ്പളം കൂട്ടി കൊടുക്കണമെന്ന നാമ വിചാരിക്കുന്നു. ഇതിന്നു നിങ്ങളുടെ അനുമതി വേണ്ടി വിചാരിക്കുന്നു അതിന്നു വിധേയമാകുന്നു.”

മിസ്റ്റർ കല്യാണൻ അതിന് ഈവിധം മറുപടി നൽകി. “അവിടത്തെ ദിവാൻറെ സ്വഭാവത്തെപ്പറ്റി ന്യായനീതിശേഷവും അവിടത്തെ ന്യായനീതി, അതിന്റെയും അതിന്റെ സർവ്വതരംതരം കൂടി വിശദീകരിക്കുന്നു. നവംബർ ഇത്ര ദയയോടെ ദിവാൻറെ ന്യായനീതിയും, അതിന്റെയും ഇത്ര കൂടുതലിൽ എത്രയും അധികം ദിവാൻ ന്യായനീതി കർമ്മമാകുമെന്നുള്ളതിന് എനിക്ക് സംശയമില്ല.”

നവംബർ മാസത്തിന് അടുത്താണ് മിസ്റ്റർ കല്യാണൻ അവിടത്തെ ദിവാൻറെ സ്വഭാവത്തെപ്പറ്റി ന്യായനീതിശേഷവും അതിന്റെയും അതിന്റെ സർവ്വതരംതരം കൂടി വിശദീകരിക്കുന്നു. നവംബർ ഇത്ര ദയയോടെ ദിവാൻറെ ന്യായനീതിയും, അതിന്റെയും ഇത്ര കൂടുതലിൽ എത്രയും അധികം ദിവാൻ ന്യായനീതി കർമ്മമാകുമെന്നുള്ളതിന് എനിക്ക് സംശയമില്ല. അവിടത്തെ ന്യായനീതിശേഷവും അതിന്റെയും അതിന്റെ സർവ്വതരംതരം കൂടി വിശദീകരിക്കുന്നു. നവംബർ ഇത്ര ദയയോടെ ദിവാൻറെ ന്യായനീതിയും, അതിന്റെയും ഇത്ര കൂടുതലിൽ എത്രയും അധികം ദിവാൻ ന്യായനീതി കർമ്മമാകുമെന്നുള്ളതിന് എനിക്ക് സംശയമില്ല.

നന്തിന്നു നല്ല തരിപ്പായിരുന്നു. മരയാടാവ് രാജകുമാരൻ സാക്ഷാൽ ചാറയാടാവിനെ വിവരിച്ചിട്ടു സമാനങ്ങൾ നൽകുകയുണ്ടായി. സതർവണ് പ്രഭ ശങ്കുണ്ണിയേക്കൊണ്ടു സന്ദർശനത്തിൽ യുവാവാവിനെ പരിചയപ്പെടുത്തുകയുണ്ടായി.

മറ്റൊരു നീക്കമുണ്ടെന്നുവന്നതിന്നു രാമവർമ്മനാണു പൊപ്പു. മരയാടാവിനെ കഴിഞ്ഞതാൽ പിന്നെ ശങ്കുണ്ണിയെ ഈ തമ്പരാനായിക്കൂടി കൂടുതൽ ഇഷ്ടവും സ്നേഹവും ഉണ്ടായിരുന്നു. അതുകാരണം, ഈ യുവാവായോഗം ശങ്കുണ്ണിയെന്നു വ്യക്തത പരിശീലിച്ചു. ആ വർത്തമാനം എക്കണുനി കൃഷ്ണവർമ്മയുടെ മേൽ ഗൗരവത്തോളം പ്രതിബിംബമായി വന്നു. “ഇത്ര പരിശുദ്ധ നിവൃത്തിയും ഉണ്ടായിട്ട് എക്കണുനിയിൽ വേറെ ഒരു ഉല്പന്നം വളരെ സംഭവസംഭരാരോടുണ്ട്, കട്ടിയുടെ ആകൃതിവിശേഷം കണ്ടിട്ടു, ഞാൻ ഏറുന്നവർത്തം കൊണ്ടുവന്നു നോക്കിപ്പിച്ച് പർപ്പിച്ചു കട്ടി എല്ലാ പർക്കുകളും പേരും ഇതിന് എന്റെ ആശയത്തെ സഹായിക്കുകയും ചെയ്യും. അതുകൊണ്ടും അത് മഹാശയമല്ല. അവിടെ ബി-എം ബി-എം ഇവിടു നല്ലൊരു സമാധാന വിചാരങ്ങൾ ഉള്ളവരിൽ എവിടെ ചെന്നപ്പോഴും സ്നേഹത്തോടെയും മറ്റും ഉണ്ടായിട്ടില്ല.”

മുഖ്യ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരിൽ ശങ്കുണ്ണിയേക്കുറിച്ച് പ്രീതിയോടെയായിരുന്നു ശങ്കുണ്ണിയായിരുന്നു. പുതുനിട്ടിശേഷം മേൽ നോക്കുന്നതോടുകൂടിയാണ് ശങ്കുണ്ണിയോടുകൂടി അദ്ദേഹം അതിർപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. ശങ്കുണ്ണിയെക്കുറിച്ച്, പാലായിട്ടു, യാതൊരു കലിയുമില്ല സാമന്തം, ഇതു നല്ലതും, എന്തിനെയും ശങ്കുണ്ണിയെന്നോടു ബന്ധമായിട്ടു. അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ച് പ്രതിപാദിച്ചു താഴെ കാണുന്നതു മിന്നിപ്പോ

സാധാരണ സമ്പ്രദായമല്ലാത്തതായ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ രസിപ്പിച്ചതും ചെയ്തതും. മധ്യസ്ഥ-ൽ അദ്ദേഹത്തെ ഒരു ജ്യോതിഷിയായി നിയമിച്ചു. മധ്യസ്ഥ-ൽ ദിവാൻമാർ ജോരം. “അദ്ദേഹം നല്ലൊരു പരിപൂർണ്ണമാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സത്യസന്ധതയെക്കുറിച്ച് ആരും തർക്കം ഉണ്ടായിട്ടില്ല. കൂടുതൽ സത്യസന്ധതയുള്ളവരും അദ്ദേഹം എപ്പോഴും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്” താൻ പണി രാജാവെല്ലായിരുന്നെങ്കിലും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ദിവാൻമാർക്കുവേണ്ടി ഒരു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കരുതിയിരുന്നത്. മഹാരാജാവിന് അടുത്തുപോയി മാറി പരിചരിക്കുന്നതിന് പരമമായി അദ്ദേഹത്തെ തന്നെ പുകഴ്ത്തി ദിവാൻ വെച്ചുകൊടുത്തു. പക്ഷെ, നിഷ്പ്രഭം മേൽവായിട്ട്, അദ്ദേഹത്തിന് മഹാരാജാവിൽ വിശ്വാസം ഇല്ലാത്തതായി സാധിച്ചില്ല. അദ്ദേഹത്തിന് ആരോപനയും കൈശവും കറുത്തുകയറ്റിത്തന്നെക്കുറിച്ച് ശങ്കുണ്ണിമാനാൻ പരിചരിച്ചു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വലിയ ബുദ്ധിമാനമായിരുന്നു; രാജാവിന്റെ തന്റെ മേൽവായിയുടെ കീഴിൽ പണി എടുക്കുകയും ചെയ്തു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കല്പനാശാലി കൂടിയാണെന്നതിനാൽ, എപ്പോഴും രാജാ മഹാരാജാ ഉണ്ടായിരിക്കാണിരിക്കുന്നതിനും തന്നെ ഉദ്യോഗശേഷം കൂട്ടിക്കിട്ടുന്നതിനുമായി ശങ്കുണ്ണിമാനോൻ അദ്ദേഹം സദാ സമീപിക്കാണിരുന്നു. “സർവ്വം അധികാരത്തിന്റെയും അവശേഷം ഏതും കരുതുകയായിരിക്കുന്നതിനോടായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വിചാരിക്കുന്നു. എല്ലാ അധികാരത്തിന്റെയും ആധാരം ശങ്കുണ്ണിമാനാൻ വിശ്വസിച്ചിരുന്നതും വിചാരിക്കുകയും അദ്ദേഹത്തിനുള്ളതും ആണെന്നും ശങ്കുണ്ണിമാനോൻ വിചാരിക്കുന്നു.” “എന്റെ ജീവനും ഞാൻ എഴുതുന്നതും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നു. അത് പരിചരിക്കാൻ എനിക്ക് സാധിച്ചില്ല, എഴുതുന്നതും അതെന്നും എനിക്ക് അറിയാത്തതല്ല.”

[illegible]

ശതമാനം വരുടെ എകസഹോദരനായിത്തന്നെ ഇടുതുവാരിയർ ശതത്തിരേന്റെ ഉദ്യോഗകാരം മറ്റുവരും നേട്ടർ ശതാധ്യദാശായിത്തന്നെ നാട്ടുദൈവത്തിന്റെ സമ്പൂർണ്ണമായ സ്വഭാവത്തന്നെയും ഉദ്യോഗസംബന്ധമായ കാര്യങ്ങളിലുള്ള പ്രാപ്തിയും നട്ടുതപാദകൊണ്ട് ശതത്തിരേന്റെ ഹൃദയം-ൽ അദ്യോരത്തെ ദിവാനാപാലാലായി വെച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നു ബോധിക്കുന്നു. ദിവാനാപാല അ-ന്നു മാമു് കൊണ്ട് ആയത് ഉദ്ധിതമല്ലെന്നും ഒരു ദൈവംഗമായി വെക്കുന്നതിനറിമോശമിച്ഛുന്നും നസ്സലയ്ക്ക് സാധിച്ചാരുല്ലെട്ടു. ഇടുതുവാരിയരുടെ കാര്യത്തു സഹാർറക കണക്കുകൾ ഉത്തമമായ രീതിയിൽ വെച്ചുവന്നു.

അപ്പാത്താജൻ ശങ്കണ്ണിപ്പേരൻ വിശ്വസ്തനായ
 യിരുന്ന പ്രതിപക്ഷപക്ഷത്തിൽ മറ്റൊരാളായിരുന്നു. അദ്ദേ
 ഹന്ദാ അദ്ദേഹം വെട്ടി കയോട്ടു മുൻസിപ്പാലതയിൽ ഒരു വ
 ശിപ്പായിരുന്നു. ശങ്കണ്ണിപ്പേരൻ അദ്ദേഹത്തെ ഇവിടെ
 ഒരു മുൻസിപ്പാലി വകുപ്പി; പിന്നീട് പൊല്ല്യൂ ശിശു
 മായി ഫലിപ്പിച്ചു. അവിടെയും വിശ്വസ്ത

തിയിലേക്കു കയറുകയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹം ഒരു സമതരനും, അറിവുജ്ഞാനം നിറമുള്ളതനും ആയിരുന്നു; ഭംഗിയിൽ ഇംഗ്ലീഷ് ഏഴുതുവാനും ശീലമുണ്ടായിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഈട്ടുനാളെക്കുറിച്ച് വലിയൊരു അധിപ്രായമുണ്ടായിരുന്നു. അതുകാരനും, പലകാര്യങ്ങളും ഈട്ടുനാളായി ആലോചിക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ, ഗവൺ-ൽ, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തന്റെ ജീവകാലത്തെക്കാണുന്നതായ സംഭവങ്ങളിലൊന്നു നേരിട്ടു. “ഒരുപായി നര-രണ്ടു-നന്നാൾ, സമ്പന്നരായ ഈ അപ്പാത്തുരച്ചതന്റെ സ്വരപത്തൊക്കിയിട്ടു, അത് എന്റെ അനന്തര വിവാഹമായിരുന്നതിന്നു തീരുമാനമുണ്ടാക്കി. രീട്ടുയാക്കി ഏഴുതിന്നാളും ഉടക്കുന്നതാണ്. അന്നു ഗവൺ-ന്റെ മുമ്പാകെ എത്തിയപ്പോൾ, എന്റെ അനന്തര ആപത്തി രണ്ടാലും കിട്ടില്ല എന്നും വേറെ ഒരു കള്ളവെച്ചു നാശം, അങ്ങനെയൊക്കെയുള്ള ഒരു കള്ള സംഭവമായിട്ട് വ്യവഹാരങ്ങൾ സമീകരിച്ച് അവയെപ്പറ്റും അങ്ങനെയൊക്കെ വിവരമായി വിവരിക്കുന്നതിന്നു നിന്നു സാന്നാമ്യമുണ്ടാകുമെന്നും അദ്ദേഹം അപ്പാത്തുരച്ച നോട്ടപത്രങ്ങളായി. ചുരുങ്ങിയത്... ..! എന്നാൽ അദ്ദേഹം ഈപ്പാൾ അനന്തര അനാലോചനയോടെ വന്നിരിക്കുന്നു.”

പലയുഗാപ്യന്മാരും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കീഴിൽ പണി എടുക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അവരിൽ സുദൃഢോവേർത്തിയായിരുന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആശ്രയിക്കപ്പെട്ടിരുന്നത്. കട്ടിക്കാലം മുതൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോനായി പെർണീഡ് പഠിപ്പിച്ചിരുന്നു. അതുകാരനും, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഉപോദ്ധ്യക്ഷനായിരുന്നപ്പോൾ ഈ സംസ്ഥാനത്തിൽ ഉപജ്ഞാതായ സംഭവം പണി എടുത്തുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പണിടുശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കീഴിലും പത്തു വർഷം ജോലിനാക്കി, ഒടുവിൽ

എന്നും-ൽ ആകൃഷ്ടനായി ചേർന്നു. ഓർത്തിട്ട് നെർക്ക
 പൊന്നും കഴിക്കാത്ത നാലുപേരെ പരിചരിക്കാൻ ചേർന്നു ചേർന്നു
 ബഹുമാനം അർപ്പിക്കാൻ ചേർന്നു.

[illegible]

ലും അവരുടെ ഗണവും ഒരു ഹൈന്ദവശ്രീപെരമേശ്വരായുടെതിലും കൂടിയിരിക്കണമെന്ന നിഷേധം സംശയം കൂടാതെ സാമന്തിക്കുമല്ലോ!!

പ്രകാശനാഥ ശങ്കുണ്ണിമെന്നയാളി വളരെ അടുത്തുപെരുമാറിയ കുന്നിന്റെയും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അടുത്തുപെരുമാറിയ വളരെ ബഹുമാനിച്ചവനും. ഒരു അദ്ധ്യായപകരന്റെ വൃത്തിയിൽ ആയാൾ പ്രവേശിച്ചിട്ടു അന്യായമാണെന്ന സാമന്തിനോട്, പ്രശംസാവാദമായ പരിശ്രമശീലം, ദീനതാസഹിഷ്ണുതയല്ലാ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പ്രകാശനാഥനെ കരിയ്ക്കി നല്ലൊരുപ്രായത്തെ ജീവിച്ചിട്ടു. മറ്റൊരു സാമന്തിനോടു സഹായം അഭ്യർത്ഥിച്ചു മരിക്കുന്നതിൽ ഒരു പണിയായി പോകുമെന്നായി. “കളികളെപ്പറ്റിപ്പിടുന്നതിന്നു അയാൾക്കുമ്മ പാടലം അനിവാര്യമാണെന്നായിട്ടുള്ളതാണ്. അതിനാൽ കാണിക്കുന്ന അഭിപ്രായം നൽകിത്തരണം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുത്തുപെരുത്തിൽ അന്നത്തെ അദ്ധ്യായമായി നില്പവൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നും, അങ്ങനെയൊരു പരിഷ്കരണത്തിന് വ്യസനത്തോടുകൂടിക്കാണെന്നും പറയുന്നതുകേൾക്കിയല്ല. പ്രകാശനാഥനെപ്പോലെ വേറെ ഒരു മനുഷ്യനെ കിട്ടുവാൻ വളരെ പ്രയാസമാണ്.” മറ്റൊരു പ്രകാശനാഥിനെ കിട്ടി കൊള്ളിക്കാവുന്നതും.

മ.മ. അധികാരന്യായം

പിൻകാലവും.

മറ്റൊരു വലിയൊരു സുഖമുള്ള ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പിടിച്ചെടുത്തു; അതിന്നുശേഷം, ഒരിക്കലും അദ്ദേഹം വെട്ടുന്ന സുഖം അനുഭവിക്കുന്നതായിട്ടില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വലിയൊരു സുഖമുള്ളതായിത്തന്നെ വളരെ കുറവായിത്തന്നെ

അതിന്നു മറ്റൊരേയും കററംപറവാക്കും ഉഷാർത്തന്നിട്ടു-
ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പല വിദ്യങ്ങളോടുകൂടി കേളിക്കുന്ന
രിൽ അതികയ്യകത്തോടുകൂടിയ ദാമോദരനാകുന്നു. അതിന്നു
മോതി കേളിക്കുന്നും വെച്ചുവന്നു. ഹൃദയം-ൽ ഹൃദയം-
വന്നുകൂടി; അതിൽപ്പിന്നെ, കഠിനമായ വേദന ഇല്ലാത്ത
ദിവസങ്ങൾ മുതൽക്കായിരുന്നു. ഒടുവിൽത്തന്നെ അഞ്ചുദ
വർത്തന്നെ ദശവർഷത്തിൽ ദിവസവും ദീനവും വേദനയും നി
മിത്തമായുള്ള വിവരണങ്ങൾ കാണാൻ. അദ്ദേഹ
ത്തിന്നു നേരിട്ടിരിക്കുന്ന പ്രീതികളെ ധീരനായാകട്ടെ സാരിച്ചു
വന്നു; അപ്പോൾ പെരുമാറിയിരുന്നവർ മാത്രമേ അവയു
ടെ കാര്യത്തെ ധരിച്ചിരുന്നുള്ളൂ.

ഹൃദയം-മുതൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പണിയിൽനിന്നു
പിരിഞ്ഞു വിട്ടുകൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ മോഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. എ
ന്നാൽ മറ്റൊരുവന്റെ ആ വരിയെ പണി കിട്ടുവാനുള്ള വാ
ഗ്ദിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്നു നേരിൽനിന്നു പിരിയുന്നതിന്നു നേ
രിട്ടു. അദ്ദേഹം രാജ്വേദനകാലത്തിൽ മറ്റൊരാളെ
രിയെത്തന്നുകൊണ്ട് വളരെ വൈദഗ്ദ്ധ്യം കാണിച്ചു.
ഹൃദയം-ഒടുവിൽ അപ്പോഴാണ് വാക്കുന്നതിന്നു ശങ്കുണ്ണിമേ
നോൻ ഗൗരവമായി ഒരു ശ്രമിച്ചുനോക്കി. അദ്ദേഹ
ത്തിന്റെ വാക്കുകളിൽത്തന്നെ ആ കഥ പാഠമാം.

“ഹൃദയം ദശവർഷം-ൽ-വന്നു- സ്വർഗ്ഗംകൊണ്ടുകൊണ്ടി
രുന്ന ഏകദേശ മുമ്പടിയിൽ, നാലഞ്ചു ദിവസമായി ഏ
കദേശം ചെന്നത് സമീപിക്കുന്നതിനാൽ വേദനയുണ്ടെന്നാ,
അൻ ദിവസംകൂടി പതിനേഴുവർഷംതന്നെ, ദേഹം
കൊണ്ടും മനസ്സുകൊണ്ടും എന്തിക്കിനി ഗൗരവമായ പ
ണിയെന്നും നിന്ദാർത്ഥമായ താല്പര്യത്തിനാൽ, കൊ
ല്ലവർദ്ധനവായാത്താകൂടി പെൺകുട്ടൻവാങ്ങി പിരിയുന്ന
ത് എന്തിന്നു വേദനയായിരിക്കുമെന്നും അൻ എ.തി.”

മൗലാൻ ചെറുപതി ൧-ാം-എന്നിങ്ങ തന്നിട്ടുള്ള രണ്ടാംസത്തെ അധികാലം തൃട്ടിവഴെക്കൂടി താമസി കേണമെന്ന വിചാരിക്കുന്നു. പോകുന്നതിനുമുമ്പായി തി ത്തനസ്സിലെ കണ്ട, കറുപ്പുനാളത്തേക്കുള്ള ഈ വേർപാ ടിനെകറുപ്പുകൂടി അവിടുന്ന് ആകെപ്പെടുന്നതായി കാണു ന്ന. കറുപ്പുദിവസം മുമ്പ്, കൊല്ലാവസാനത്താടുക്കൂടി പരിഞ്ഞാൽകൊള്ളാമെന്നു ഞാൻ സ്വാധീകാർക്കുമാർവ ളി ത്തനസ്സുറിവിടയുണ്ടായി. പിന്നെ കാണുന്ന സമ യക്കളിൽ, എനിക്ക് കഴിവുള്ളതേക്കാളും കാലം പീരിയാ തിരിക്കുമെന്ന വാഗ്ദാനമെണ്ണാൻ അവിടുന്ന് എന്നോടു നിർബന്ധപൂർവ്വം ആവശ്യപ്പെട്ടു; പണിയെടുത്തു ക്ഷിണി മൂട്ടു; അടുത്തുണ്ട് മേടിക്കാൻ സാവധാനത്തിൽ തിരുമന സ്സിലെ സമതം വാങ്ങുവാൻ സാധിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വ സിക്കുന്നു. "ഔദ്യോഗികമായി, പേജ്മാർക്കും മറ്റൊരി ഷാ തിരുമനസ്സിലേക്കു വിശ്വാസമില്ലാത്തതായിരിക്കുന്നു."

ദിവാനിയിട്ടുള്ള അധികാലത്തെ ശ്രദ്ധയ്ക്ക് പണി പകരംനോക്കിപ്പറന്നു. ദിവാനി ദൈവേണുസംഗതിയെ ക്ഷരിച്ച് പരിമിറ്റാതെ തിരുമനസ്സുറിവിട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. പിന്നീട് റസിഡൻസ് മിസ്റ്റർ സജീവനാ മഹാരാജാവി ന്റെ അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി യോജിച്ച് പീരിഞ്ഞപോക തക്കതന്നു അടുത്താത്താടു നിർബന്ധിച്ചു.

"ഡി.സയ്യർ ൮-ാം-പന്ത്രണ്ടുനീക്കു പോത്തുകി കയ്ക്കുപായി. മിസ്റ്റർ സജീവൻ ഏതെങ്കിലും..... മക ളിലേക്കു ഞങ്ങൾ പോയതിനുമുമ്പ്, എന്റെ ദേഹസുഖ ത്തെക്കുറിച്ച് ഞങ്ങൾ സംസാരിച്ചു ഞാൻ പീരിയുന്നകാ ളുടത്തു കേറിച്ച് സുഖനകരം കേൾക്കുന്നതിൽ അടുത്താ റു സന്നിച്ച് ഒരു കൊല്ലത്തെ അധിപതിത്താൽ ഏല്പാം സുഖമാകുമെന്ന സന്ദേശം പറഞ്ഞു. മറ്റൊരുപക്ഷാ

ശിക്ഷണസംഗതിയിൽ തിരുമനസ്സിലാക്കുവാൻ അങ്ങനെയൊരു
തീർപ്പിരിക്കുന്നു. ജപ്പാന്റെ മേൽ പോയ്ക്കാരുടെ വേദാ
നാതു തൃപ്പിരിയ്ക്കു. അവർ പോയിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിരുമ
നസ്സറിവിടക്കും, അതെല്ലാം അവിടെ വിശ്വസിക്കുകയും ചെയ്
യ്ക്കും. പോയ്ക്കാരും വളരെ അർത്ഥമറിയാൻ. ആരും താ
വും നോക്കാതെ മനസ്സിൽ തോന്നിയതെല്ലാം പുറത്തു
പറയും."

"മാർച്ച് ൩-ാം-നു—ശങ്കരന്റെ സമർത്ഥനാണ്, രാജ
കേതനമാണ്, എന്ന് തിരുമനസ്സിലാക്കുന്നു സമർത്ഥിക്കുന്നു.
പക്ഷെ അവിടേക്കു അദ്ദേഹത്തിന്റെ തീർപ്പുകളിലൊന്നും
തൃപ്പിരിയ്ക്കാതെയാണ് കാണുന്നത്. ശങ്കരന്റെ വല്ലാതെത്തു
റന്നുപറയുന്ന രാജാക്കന്മാർ; എല്ലാം സമർത്ഥമാറിയിരിക്കുന്ന
നാലു എന്ന അഭിപ്രായക്കാരനാണ്. എന്റെ പിൻഗാ
മിയായിവരുവാനുള്ള വഴികളൊന്നില്ല. ശങ്കരന്റെ അറിവിൽ
തൃപ്പിരിയ്ക്കും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിശ്വാസം ഉണ്ടായതാവാമെന്നും...
അദ്ദേഹത്തിന്റെ മൊഴിപ്പറമ്പുകൾ. രാജാക്കന്മാരുടെ ജാ
തകത്തിലെ ഹാജരാകും പറയിക്കലാണ് എല്ലാം തൊ
ഴിച്ച്."

"മേയ് ൨൦-ാം-നു—എന്റെ ശരീരസുഖമെങ്ങനെയി
രിക്കുന്നു എന്നുള്ള സർവ്വാധികാർഷ്ട്യങ്ങളുടെ ഒരു എഴുത്തിനാ
വഴിയായി എന്നിങ്ങനെ തീരെ സുഖമുണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നും,
അതിർത്തിത്തക്കകാലം സംസ്ഥാനമായ പാലക്കാട് രാജാ
പുരയിലായിരുന്ന പ്രഭുക്കാരെക്കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുകയും തിരിയെ പ
ണിയിൽ പ്രവേശിക്കുവാൻ (അന്നു അവയിലായിരുന്നു.)
ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ലെന്നും എഴുതിയിരുന്നു. മറ്റൊരു കാലത്തു
ളിൽ മാത്രം മനസ്സിലാക്കിയാൽ പണിയിലിരിക്കേണ്ടതെ
ന്നുള്ള തിരുമനസ്സിലെ ആഗ്രഹം കാണിച്ചു ഇന്നു സർവ്വാധി
കാർഷ്ട്യങ്ങളുടെ എഴുത്ത് എന്നിങ്ങനെ വന്നിരിക്കുന്നു."

“മേയ് ൨൮-ാംനു — ഒപ്പു നിൽക്കുമ്പോൾ, ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്ന റിട്ടിയുവാൻ കഴിയാതിരുന്നതായി ഞാൻ എഴുതിക്കണ്ടതിൽ വളരെ ധ്വനിക്കുന്നു എന്നും മൂന്നുകൊല്ലവും കൂടി ഞാൻ പണിയിൽ ഇരിക്കണമെന്നാണ് അവിടുത്തെ ബാലാചര മോഹനമെന്നും തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അരുളിച്ചെയ്തതായതായ രാജ്യതന്ത്രജ്ഞനല്ലെന്നും തനിക്കു പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിക്കാവുന്നതായി ഓർമ്മപ്പെടുത്തിയതായതായ സാധിക്കുന്നതല്ലെന്നും തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അരുളിച്ചെയ്ത ശബരമുക്കുമാണെന്നായില്ലെന്നും തിരുമനസ്സിനുവേണ്ടി ബോധ്യമായി. കഴിഞ്ഞുവന്നപോലെ എല്ലാം മേലിലും കഴിയേണമെന്നാണ് തിരുമനസ്സിലെ മോഹം; എല്ലാം മാനേണമെന്നാണ് ശങ്കുണ്ണി വിചാരിക്കുന്നത്. തിരുമനസ്സിനുവേണ്ടി ശബരമുക്കുമാണെന്നും മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല. പരമേശ്വരൻ മാനേണമെന്നായ മേലിലായി തിരുമനസ്സിനുവേണ്ടിയല്ല. പ്രധാനവിഷയങ്ങളിൽ മാത്രമേ മനസ്സിലാക്കൂ. അതിർത്തിത്തർക്കകാര്യത്തിൽ ഞാനേതെന്നാമെങ്കിലും പരിശോധിക്കുന്നതിന്നു അവിടുത്തെ വിരോധമില്ല... എന്റെ അനുജനെ ദിവാനാക്കുവാൻ വിരോധമില്ലെങ്കിൽ, ഞാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ റിട്ടിയുവാൻ വിരോധമില്ല; എന്നാൽ എല്ലാം ശരിയായി നടക്കുമെന്നാണ് അവിടുത്തെ വിചാരിക്കുന്നത്. അതിർത്തിത്തർക്കത്തിന്റെ റിപ്പോർട്ട് തയ്യാറാവുന്നതുവരെ ഞാൻ പണിയിൽ ഇരിക്കുമെന്നും ശേഷം കാര്യം പിന്നീട് തീർച്ചയാക്കുമെന്നും തിരുമനസ്സിനുവിട്ടു.”

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അനുജനെ ദിവാനായി വെക്കുക എന്നുള്ള തിരുമനസ്സിലെ അഭിപ്രായം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അശ്വതിയെ ജനിച്ചപ്പോൾ ശബരമുക്കു ദിവാനാക്കി തന്റെ അനുജനെ ദിവാൻപോഷാക്കുമായ് നടന്നുനാമിരുന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പക്ഷം. പക്ഷം അതുപോലെ മെട്ടാൻ

മാരാജാവ് സമ്മതിച്ചില്ല. അതുകാരണം, ഗോവിന്ദ മേനോ ദിവാനായി വേഷവാൻ നിശ്ചയിച്ചു. തിരുമനസ്സു കൊണ്ടു ജ്ഞാതൃത്വത്തിലായി റസിഡെന്റിന് ഏഴ്തിനായ ചു. റസിഡെന്റ് മസ്റ്റർ ലാക്സ്മിശർ കൊച്ചിമുഖേ നേ രാ അപ്രിയമായി പ്രവർത്തിച്ചുവന്നിരുന്നതിനാൽ ഈ കാ ൽത്തിൽ എതുപ്രകാരം ചെയ്യണമെന്നു തിരുമനസ്സുവേഷ ശതഭുജമായി. “റസിഡെന്റ് തടസ്സങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുമൊ എന്ന് കല്പിച്ചുവോടില്ല. ഉണ്ടാക്കുമെന്ന് എന്തെങ്കിലും തോ നിയില്ല. തനിക്കു മേതമുള്ളതെ ദിവാനായി കിട്ടാത്ത പക്കം, യാതൊരു ബാധ്യതയും എന്തെങ്കിലും അവയില്ലെ ന്നും സ്ഥാനത്തുനിന്നു ഒഴിയാനാണ് വിചാരിക്കുന്നതെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു “മദിരാശിഗവൺമെന്റ് മഹാരാജാവിന്റെ അഭിപ്രായത്തെ അംഗീകരിച്ചു; ആ അനുവാദമെന്ന അ റിക്കുന്നതോടുകൂടി റസിഡെന്റ് ഒഴിയുന്ന ദിവാനെക്കുറി ചു സൂതികച്ചുടമയും അത്ര വിശ്വസ്തനായ ഒരു മന്ത്രിയു ടെ വേർപാടുന്നെപ്പറ്റി മഹാരാജാവിനോട് അനുതപി ക്കയും ചെയ്തു. തിരുമനസ്സിനുള്ള വിശ്വാസവും ഒഴിയുന്നാ ലുടെ ഉപദേശങ്ങൾ കിട്ടുവാൻവരിച്ചുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ബന്ധുതയും ഉള്ള ഒരാൾ പിന്തുടരുന്നതിൽ സഹതാ പിടിക്കുന്നതായും, സർവ്വജ്ഞാനമുള്ള ഒരു ഹരം ഭൂമിക മൊകമെന്ന വിശ്വാസിക്കുന്നതായും അദ്ദേഹം ഏഴ്തിനായ ന്നും ശക്തിമന്തനാൽ ഒരു ദീപമായി നിശ്ചയിച്ച് ആ ശ്വേതിച്ചു. വിവരദിവസം രാജകുടുംബം ആഗസ്റ്റ് ൨൦-ാംതെ പണിയിൽനിന്നു പിരിയുകയുംചെയ്തു. അദ്ദേ ഹത്തിന് അദ്ദേഹം രൂപ അടുത്തുതന്നെക്കൊള്ളു

“മുഖൻ. ആഗസ്റ്റ് ൨൨-ാംതെ അനുജനാകൂടി ജ്ഞാതൃത്വം ഏഴ്തിനായ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു. ഉ മ്മിൽതട്ടി കല്പിച്ചാകൂടി അൻ പിരിയുന്നതിനാക്കുറിച്ച്

തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അരുളിച്ചെയ്തു. എന്തൊരു പ്രശംസാപത്രവും ത്രക്കുകൾക്കുണ്ടാകാൻ ശിഷ്യരിൽപ്പെട്ട് അനുഗ്രഹവും തന്നു. അനുജനും അനുഗ്രഹിച്ചു; സർവ്വധിയെ ഏല്പിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. ഏല്പാ പ്രധാന വിഷയങ്ങളും എന്തൊരു മോഹിച്ചു നടക്കേണമെന്ന് അനുജനാകും, എന്തെന്നിലും തെറ്റാകി നടക്കുന്നത് കണ്ടാൽ ശാസിച്ചു ശിക്ഷിച്ചുപോൻ ഒട്ടും സംശയിക്കരുതെന്ന് എന്നാകും അവിടുന്ന് കല്പിച്ചു അതിർത്തിത്തക്ക കാര്യത്തിൽ ഞാൻ പ്രത്യേകം മനസ്സുവെക്കണമെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു.”

“ഡിസമ്പർ ൩൧-ാംതീയതി. മദ്ധ്യഹ്ന-മടഞ്ഞ സംവത്സരം അവസാനിച്ചു. ഈ സംവത്സരം എന്തിനും വലിയ ഗുണമുള്ളൊന്നായിത്തീർന്നു. ഈ ആണ്ടുദ്ദേശവും ദേഹസുഖമുണ്ടായിത്തീർന്നു, അതുനിമിത്തം പണി രാജിക്കൊടുക്കേണ്ടതായും വന്നു. അനുജനുള്ള കിട്ടി എന്നാശ്വാസമുണ്ട്.”

പിറ്റേത്തെ ദിവാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് കൊടുത്ത സർട്ടിഫിക്കറ്റിന് സപ്തവിധവാചകമായിത്തന്നു. “മന്ത്രിയുടേയും പക്കത്തായുള്ള സംവത്സരത്തോളം ഈ മാസത്തിന്റെ പ്രധാനഭാവമായിത്തീർന്ന ഉദ്യാഗസ്ഥന്റെയും നിമിഷത്തിൽനിന്ന് ഒഴിവാക്കി നിങ്ങളുൾപ്പെട്ടവരിൽനിന്നും കൈമാറിയതിൽനിന്നും, ഈ അവസരത്തിൽ, പ്രശംസാപത്രം വിതരണിക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾത്തന്നെ രാജ്യകൃത്യങ്ങളിൽനിന്നും അകറ്റുവാൻ തോന്നിയെന്നു ബഹുമാനത്തോളം വലിയ വിവരമെന്നും അനുഗ്രഹമായിത്തീർന്ന പ്രശംസിക്കേണമെന്നും വിചാരിക്കുന്നു. സുരക്ഷാ സംരംഭിക്കിയതോളം രാജ്യപ്രശസ്തൻ നമുക്കു നിങ്ങളിൽ നല്ലവായിത്തീർന്നു; മേലിൽ നിങ്ങളുടെ ബുദ്ധിപ്പറ്റും മഹത്തവമായ ഉപദേശം

കാർഷ്വനടപടികൾക്കു മാർഗ്ഗംനോക്കി ഉണ്ടാകയില്ലെന്നു ഉൾത്തൊഴിലാളികൾ ഒരു വ്യവസ്ഥയെപ്പറ്റിയായിരിക്കും.

“നിങ്ങളുടെ ഉദ്യോഗകാലത്ത് ഭൗതികമായോ ശാരീരികമായോ വളരെ അർത്ഥപ്രദമായിട്ടുള്ളതെന്നു നാംനല്ലാപാലെ അറിയുന്നു; ധനാഗമമാർഗ്ഗങ്ങൾ പ്രശസ്തമാകാത്തതും കൂടാതെ; കൃഷിമേഖലകളിലുണ്ടായിരുന്നതും വ്യാപ്തിയും അറിയുകയായിട്ടുണ്ട്; നികുതി മുതലായ സമുദായങ്ങളുടെ ആകെത്തുക ഇതിനുമുമ്പ് കിട്ടാത്ത ഒരുസംഖ്യയായിട്ടുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. നമ്മുടെ രാജ്യത്തിനും പ്രജകൾക്കും സംരക്ഷിക്കുവാനും സഭാസംഗമം മാനേജർമാർക്കുവേണ്ടി ഉപകാരപ്രദങ്ങളും ആലോചനാസഹായകമായ പരിഷ്കാരങ്ങളും വരുത്തിയതായതായ നിയമങ്ങൾകാക്കതികാലികമായിട്ടുള്ളതായ വകുപ്പുകളുടെ അർത്ഥപ്രദമായിട്ടുള്ള പല സാധ്യമാർഗ്ഗങ്ങളും നിങ്ങളുടെ പാലാസിൽനിന്നു തുടങ്ങിയിട്ടുണ്ടെന്നു ഇവിടെ പ്രസ്താവിക്കുന്നത് ഉപരിതരമായിരിക്കും. നിങ്ങളുടെ ഈ പ്രവൃത്തികളെ ബ്രിട്ടീഷുകോയ്മ അറിഞ്ഞിരുന്നതും അവയുടെ പ്രസാദത്തെയും ഇന്നുപ്രാദേശികതയെയും വെളിപ്പെടുത്തുവാൻ സാധ്യമാകുന്ന ഒരു മുദ്ര നിങ്ങൾക്കായി തരികയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ”

“നമ്മുടെ രാജകുടുംബവും ബ്രിട്ടീഷുകോയ്മയുമായി ഗണ്യമായ നിവർത്തനം സൗഹൃദമായിട്ടുള്ളതും നിങ്ങളുടെ മേനകാലത്ത് ഇത്രയൊരു പാഠപ്രദമായിട്ടുണ്ടെന്നു. രാജകുടുംബത്തിന്റെ പ്രധാന യാത്രയായ കൃത്യവും രാഷ്ട്രീയമായതും ഒരു വിട്ടിട്ടുള്ള ഉദ്യോഗകാലം മുദ്രയുടെ പൂർണ്ണവും അറിഞ്ഞതും ആയ നമ്മുടെ വിശ്വാസത്തിന് നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടിയെന്നു എത്രയും അറിയാനും മാനേജർമാരായ നിങ്ങളുടെ വിശ്വസ്തമായ നിഷ്കർഷ സഹായം

മാഗ്യവും അനുഗ്രഹവും ഉണ്ടായിരിക്കാൻ വേണ്ടതെന്ന് എന്തെന്നുള്ള നമ്മുടെ ആഗ്രഹത്തെ ഇവിടെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊള്ളട്ടെ."

അദ്വൈതത്തിന് സ്വസ്തിപത്രം സമർപ്പിക്കേണ്ടതിനെയും അദ്വൈതത്തെക്കുറിച്ചു ജനങ്ങൾക്കുള്ള സ്മരണയെ നിലനിൽപ്പാൻ ഒരു ഏർപ്പാട് ചെയ്തേണ്ടതിനെയും സംബന്ധിച്ച് ആരോപിപ്പാൻ അദ്വൈതം പണിയിൽനിന്നു പിരിഞ്ഞദിവസം നാട്ടുകാരുടെ ഒരു മഹാമേധാവി എഴുന്നാകട്ടെ ഇവെപ്പു കൂട്ടുകയുണ്ടായി. അന്നുകൂടി വേലാലെ ആളുകൾ വേണോരു സഭ കൊച്ചിയിൽ അടുത്തു ചേർന്നു. അന്നു രീട്ടുപാക്കിയതനുസരിച്ച് കൊടുത്ത സ്വസ്തിപത്രത്തിലെ ചില ഭാഗങ്ങളെ ഇവിടെ ചേർത്തു:—

"നിങ്ങൾ, കൊച്ചി മാനന്തവാടിയിന്റെ നിലയിലിരുന്ന ഭീഷ്മായ പത്തൊമ്പതു സംവത്സരംകൊണ്ടു കൊച്ചി രാജ്യനിവാസികൾക്കു മാത്രമല്ല, നിങ്ങളായി എടുത്തു വാൻ സംഗതിയുണ്ടായിട്ടുള്ള എല്ലാവരും നിങ്ങളെ സ്നേഹിപ്പാനും വളരെ ബഹുമാനിപ്പാനും സാഗതിവരുത്തിട്ടുണ്ട്. അതുകാരണം നിങ്ങൾ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു പിരിയുന്നതിന്നു മുമ്പ് നിങ്ങളുടെ യോഗാർത്ഥസ്സഹിതമായും ഇണകാർക്കിടയായും അങ്ങനെയൊരു നിങ്ങളോടുള്ള ഏതാനുമായ സ്നേഹത്തെ വെളിപ്പെടുത്താതെ കഴികയില്ല. കൊച്ചി രാജ്യത്തെ മന്ത്രിപദത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള എല്ലാവരിലും അധികാരം നിങ്ങൾ ആ സ്ഥാനത്തെ അധീശപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. നിങ്ങളുടെ ബഹുമാനപ്പെട്ട അപ്പൂപ്പന്റെ ആ ഉദ്യോഗകാലത്തിലും മൂന്നു സംവത്സരം അധികമായി നിങ്ങൾ ഭിവാൻപട്ടണിൽ ഇരുന്നിട്ടുണ്ട്. നിങ്ങളുടെ ഭീഷ്മായ ഭാര്യഭാര്യമാർക്കു നാട്ടുവേദം അനുചരിച്ചു ഇണക്കളുണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു സമ്മതിക്കുന്നതോടുകൂടി, ആ ഭീഷ്മകാര്യം നി

അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ചു നിങ്ങൾ പ്രശ്നപ്പെട്ടിട്ടുള്ള അവസ്ഥയായ ധർമ്മത്തിന്റെയും ലക്ഷാനത്തിന്റെയും ഹൈമാനെന്നും അങ്ങൾ ദാരിദ്ര്യവും അന്യമില്ലാതെയും നിങ്ങളുടെ ഉപാധശേഷി നൽകിയിട്ടുള്ള പല പരിവർത്തനങ്ങളും ഇവിടെ എഴുതുന്നതായ സമയമാണെന്നും അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നത് ഈ മംഗലപത്രത്തെ അസാമാന്യമായി കീഴ്ത്തിക്കൊടുക്കുന്നതായും അവരിൽ മിക്ക പ്രധാനസംഗതികളെ മാത്രം ഇവിടെ എഴുതുന്നതാണെന്നും.

“രാജ്യത്തിന്റെ ആകമാനമായുള്ള ക്ഷേമം ക്ഷണത്തിലുണ്ടായ ഭരണപദ്ധതി, വ്യവസായവികാസം, ഇന്ത്യയിൽ ജനബാഹുല്യമുള്ള ഒരു രാജ്യത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഇടയിലുള്ള സമാധാനവും സാഹസികതയുമുള്ള നിങ്ങളുടെ ദാരുണതയും മാനദണ്ഡത്തിന്റെ പ്രകൃതികളുടെ ഗുണത്തിനായിക്കൊണ്ടു പ്രവർത്തിച്ചിട്ടുള്ളതായുള്ള ആപ്തികളോടുകൂടിയ ഒരു ദിവ്യകൃപയാണ്. നിങ്ങളുടെ ഉൽകൃഷ്ടപ്രവൃത്തികൾക്കൊണ്ടു നിങ്ങൾ മാനദണ്ഡത്തിന്റെ അഭിമാനത്തിനും ശ്രദ്ധയ്ക്കും പാത്രമായി എന്നും ബ്രിട്ടീഷ്ഗവണ്മെന്റു നിങ്ങളെക്കുറിച്ച് എസ്. ഐ. എന്ന സ്ഥാനം നൽകിയതും അറിഞ്ഞതിൽ അങ്ങൾ സന്തോഷിക്കുന്നു.”

ശ്രദ്ധാർഹമായ ഒരു പരിഭാഷയിൽനിന്നും മിശി ഭാഗങ്ങളെ ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കുന്നു:—“എന്റെ ഉദ്യോഗനിർമ്മാണ സമയത്തു നിങ്ങളുടെ സ്നേഹത്തെയും അഹങ്കാരത്തെയും സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഇത്ര അതിഭയങ്കരം സാക്ഷാദർശനം ആയ ഒരു സാക്ഷ്യവ്യക്തിതന്നെ തന്നെ നിങ്ങളുടെ ഈ പ്രവൃത്തികളുമായി ഉദ്യമിച്ച എന്റെ ദൈവമേ സ്നേഹിതനായോ ഇതിനു ധനസമാരംഭം ചെയ്യുവോ എന്നുള്ള പ്രതലത്തെയും ശ്രദ്ധയോടെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതിനും

ചോദ്യ വാമകളെ ഞാൻ കാണുന്നില്ല. ഈ ഗവൺമെന്റിന്റെ കീഴിൽ ഇരട്ടിച്ച സർവ്വതലത്തോളം ഒരു ഉയർന്ന കൃത്യമായ സ്ഥാനം വാർച്ചിപ്പന കൊൾക്കു, അതിൽനിന്നു മിടിച്ചുനോക്കുന്നതിൽ, തന്റെ ജോലിയെ കണ്ടറിഞ്ഞവരുടെ അനുഭവമെന്തെ വരികയെന്നതു സാധാരണവരോടൊക്കെയുള്ളതാണ്. ഈ അനുഭവം പൊതുവായ കർമ്മാരികളും വാർച്ചികളിലും കണ്ടുവന്നവരുടെപ്പോലെയുള്ള മാന്യതയും ബുദ്ധിമുട്ടും മിന്നാകുന്നതായും എന്റെ സാക്ഷാത്കാരം അതിതകർച്ചയുമാണ്.

“നിങ്ങളുടെ മശ്വരപത്രത്തിലുണ്ടായിട്ടുള്ള മിക്ക പ്രശ്നങ്ങളും എന്റെ പ്രവൃത്തിയനുസരിച്ചതല്ലെന്നും നിങ്ങളുടെ സ്റ്റേറ്റ്മാന്മാരുടേതല്ലെന്നുമാണ് അറിയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത് എന്ന് ഞാൻ സന്തോഷത്തോടുകൂടി പ്രസ്താവിക്കുന്നു. എങ്കിലും നമ്മുടെ നാട്ടിൽ ജനതുമായ രാജ്യഭരണത്തിന് ഒരു പെട്ടെന്നുണ്ടാകുന്നതായ ഇവിടെ നൂറുശതമാനം പരിഷ്കാരങ്ങളെ നടപ്പിൽ വരുത്തേണ്ടതെന്നും ഉള്ള ഏകാഗ്രഹണത്തോടുകൂടിയാണ് ഈ കാര്യം മുമ്പോട്ടു പോകേണ്ടതെന്ന് എനിക്കിവിടെ സമ്മതിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. ഒരു ദിവസം ഹിന്ദിയും കാർഷ്യശാസ്ത്രവും സംസ്കൃതം മിസ്സർ മാർട്ടിനിയുടെ കീഴിൽ പ്രതിഷ്ഠാപിതമായിരുന്ന ഒരു പുതിയ മാനദണ്ഡത്തിന്റെ ആരംഭമായ ഹൈന്ദവ-ൽ ആകുന്നു ഞാൻ പണിയിൽ പ്രവേശിച്ചത്. അദ്ദേഹം നിശ്ചയിച്ച രാജ്യഭരണം നിർവ്വഹിക്കുന്നതിന്നു, പ്രതിബദ്ധങ്ങളെ അതിരുകൾക്കുവെക്കുന്നതും, ഭാഗ്യവശത്തോടു ചേർന്നതും, ഇല്ലാത്ത പ്രതിരോധിക്കേണ്ടതായും പല നൂറുകൾക്കു ചേർന്നതായും വന്നു. എങ്കിലും, അന്നു മാനദണ്ഡങ്ങളിൽ ഏതൊരു സാമാധിപ്പനെന്നു എന്റെ ജോലിയെ പ്രവൃത്തിക്കുന്നതിന്നും കർമ്മ

പ്രാപ്തിയും ഉത്സാഹമുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവരിൽ പലരും ഇന്ന് എന്നെ ബഹുമാനിക്കുവാൻ പ്രീതിയുള്ള കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടെന്നു അറിയുന്നു. എന്റെ ഭരണം നിങ്ങൾക്കു കെട്ടുവാൻ 'സന്തോഷത്തിനിടയാക്കിയിട്ടുണ്ടോ'ർ, ഈ വിഷയവും അതിലെ സ്ഥാപനങ്ങളും മനസ്സിലാക്കി ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടെന്ന് ഞാൻ പഠിച്ചതാണ് എന്നു സംശയിക്കുന്നതിൽ നിർദ്ദാശയായ സംശയാസന്നിതം കാണാൻ കഴിയില്ല.

“എന്റെ ഭരണകാലത്ത് ധാരാളം കെട്ടുപിടിച്ചിട്ടുള്ള പ്രവൃത്തികളെക്കുറിച്ചും നിങ്ങളുടെ മേൽമനസ്സിൽ പറയുന്ന മറ്റു സംഗതികളെക്കുറിച്ചും ഞാൻ ഇവിടെ വിവരിച്ചിട്ടുണ്ടായിട്ടില്ല. ഈ മേൽത്താഴെ സമാനതകൾ ബഹുമാനപ്പെട്ട എന്റെ ഗേസ്റ്റ് നിങ്ങളുടെ അപാരമായ ദയയോടെയെന്നു ശരിയായ നയിപരമ്പരയായ സാധിക്കാതെ കഴിയുന്ന എന്തെങ്കിലും മതിയാകുന്നതാണ്. ഈ സമാനതയെ ഈ സമാനതകൾക്കു കാര്യത്തിൽ വളരെ സമതൂലനം താല്പര്യപ്പെടുകയും പ്രവർത്തിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു എനിക്കറിയാം. എന്റെ ശക്തിക്കൊത്തവണ്ണം ഞാൻ ഭാഗ്യവശം ദരിദ്രിപ്പുണ്ടെന്നുള്ള എന്റെ സവിനയമായ അനുഭവത്തിനു പുറമെ, എന്റെ പ്രവൃത്തികളെ വിശദമാക്കുവാൻ സൗകര്യമുള്ള എന്റെ സമീപവാസികളായ നിങ്ങളുടെ അനുഭവത്തിനുമേലെയായി മറ്റൊരു പ്രതിഫലമായിട്ടു

“ഒരു വാക്കുകൾ പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ. എന്റെ ഈ പിരിവ് കേവലം ഇമാപുറ്റമായിട്ടുള്ള ഒരു പ്രിയപ്പെട്ട എന്റെ കീഴിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ എന്റെ നേതൃത്വം ആദരം സ്നേഹവും വരുന്ന ബ്രിട്ടീഷ് മാസീഡന്മാരുടെ അടുത്ത സഹായം എന്റെ സഹായി

ക്ക് എന്നിൽ പ്രത്യേകമായുള്ള വിശ്വാസവും എന്റെ സ്ഥിതിയെ എനിക്കു ഏറ്റവും സുഖാവഹമാക്കിത്തീർത്തിട്ടുണ്ട്. ദോഷാസപാസ്കം ഒന്നുമാത്രമാണ് ജോലിയിൽനിന്നു എന്നു പിന്നാക്കം വെച്ചിരിക്കുന്നത്. ഉദ്യോഗശാലത്തിൽനിന്നു നിഷ്ക്രമിക്കുവാൻ ഞാൻ നിർബ്ബലനെയെങ്കിലും, ഇപ്പോഴുള്ള എല്ലാ എപ്പോഴുകൾക്കും എന്റെ ഗാഢാസ്തമ്യമുണ്ടായിരിക്കുകയും അവയുടെ ദാവിവിജയങ്ങളെയും അഭിപ്രയിക്കുകയും സന്തോഷത്തോടുകൂടി നോക്കിവരികയും ചെയ്യുന്നതാണ്."

നാനു പിരിച്ച ഒരു വലിയ തുകയുടെ പലിശക്കൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബ്രാമുദ്രിവസം സാധുക്കൾക്ക് യഥേഷ്ടം കേൾക്കുകൊടുത്തുവരുന്നു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അടുത്തുണ്ടാക്കി നാലുകൊല്ലം ഇരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനുമായിത്തന്നുവേണ്ടതും കലീണവും കൂടി വന്നു. എന്തിനും പതിവായി ദിവാസേന എന്താനും സമയം അതിർത്തിക്കൽകാട്ടുകൾക്കു നോക്കുന്നതിലുമുദ്യോഗത്തികളിൽ വേണ്ട ഉപദേശം കൊടുക്കുന്നതിലും എഴുത്തുകൾ തയ്യാറാക്കുന്നതിലും വിനിയോഗിച്ചു. ഉദ്യോഗം ഒരു വർഷം കഴിഞ്ഞശേഷം ഉപദേശക്കൊല്ലാനും തയ്യാറാക്കിയ എഴുത്തുകൾ പരിശോധിച്ച് ദേവപ്പുടത്താനും മാത്രമേ സാധിച്ചുള്ളൂ. മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ഇരുസംസ്ഥാനങ്ങളായ വാക്കോർ മിക്കവയും കൊച്ചിക്കടുത്തുവായി തീർപ്പാക്കിക്കൊടുത്തതായ്ക്കു അദ്ദേഹത്തിനുമായി.

ഏകദേശം ൧൭൭൫-൧൭൭൬-ൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ മരണമടയാവിനെ കാണാൻ ഉച്ചത്തിൽ അദ്ദേഹം പതിനാലു സാധിക്കാതെയായി. ഇതു അദ്ദേഹത്തിന് വലിയ ദുഃഖത്തിനുമേലായിത്തീർന്നു. തിരുമനസ്സിലേക്കു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കാണുന്നതിന് വലിയ താല്പര്യമായിരുന്നു. അതിനായി അവിടുന്ന് ഏറ്റ

ണാകളത്ത് ചില ദിവസങ്ങളിൽ എഴുന്നേൽപ്പി താമസി ക്കയും ചെയ്തുവന്നു. രാജകുടുംബത്തിലുള്ള എല്ലാവരും ഈ കാലത്ത് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ സ്നേഹത്തോടും അനുകമ്പ യോടും പെരുമാറിവന്നു.

“൧൮൮൧ ഏപ്രിൽ ൧൨-ാം-ന് തീയതിയിൽ ഞാൻ തൃപ്പൂണിത്തുറക്കുവന്നു. വ്യാധിമുക്തനെന്നും തിരുമനസ്സു കൊണ്ട് ഇരിശ്ശാലക്കുടക്കു എഴുന്നേൽപ്പുന്ന സമയം ഏറ ണാകളത്ത് വെച്ച് കണ്ണാൽമരിയെന്നും മഹാരാജാവ് യാപുവും അന്നുമുതൽ പാറത്തുയർപ്പിക്കുന്നു. അമ്മ തമ്പ്രാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും മറ്റും അപ്പുകാരെത്തന്നെ ഞാൻ ആയാസപ്പെട്ടു സൂചകാദി അധികമാക്കരുതെന്നു പറയുന്നു. എളുത്തമ്പ്രാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എ ന്നുകാണാൻ എന്റെ മാതാപിതാക്കൾക്കു പറയുന്നു”

“൧൮൮൨-ജനുവരി ൩൧-ാം-ന്. ഉണ്ണവത്തിത്തമ്പ്രാ ണ്ണായിരുന്നതിനേക്കാൾ അധികസൂചാ ന്ണെന്തിക്കിപ്പോൾ തോന്നുന്നതുകൊണ്ട് ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നു. മഹാരാ ജാവു വന്നതുതൽ അദ്വൈതത്തിന്റെ കരുണാസുന്ദരവും നിഷ്പ്രപടവുമായ മൂലം ദിവസംതോറും കാണുന്നത് സ ന്തോഷകരമെന്നു.”

“൧൮൮൨-നവമ്പർ ൩൦-ാം-ന് മഹാരാജാവു തിരു മനസ്സുകൊണ്ട് ഞങ്ങളുടെ പെട്ടിക്കൽക്കൂടി കടന്നുപോകുന്ന ത് കാണുവാനുള്ള ദാഗ്ദ്ധ്യം ന്ണെന്തിക്കുണ്ടായിരുന്നു. തിരുമന സ്സുകൊണ്ട് മേവായി വരുന്നതിന്നി എഴുന്നേൽപ്പും സം സാരിച്ചു

“ഡിസംബർ ൩൧. കഴിഞ്ഞതിനേക്കാളേറെ കഷ്ട തയോടും വേദനയോടുംകൂടി തെക്കെല്ലംകൂടി കഴിഞ്ഞു കൂടി.”

അദ്വൈതത്തിന്റെ വേദനയും കഷ്ടതയും അദ്ധ്യക്ഷനി

യം യഥാഭാഗ്യം സുകൃതാതി ഗ്രഹിക്കത്തക്ക നിശ്ചയവുമായ ഉൾക്കരുത്തുണ്ടായിരുന്നു. സ്വകാര്യവൈകാരിക വിവേകരഹിതമായ പക്ഷപാദമോ തന്റെ നിശ്ചയത്തെ തെറ്റിക്കുവാൻ അദ്ദേഹം ഒരിക്കലും ഇടകൊടുത്തിരുന്നില്ല. എന്നതെന്നെയല്ല, സ്വന്തംകാര്യം കരുതി മറ്റൊരാളുടേതെങ്കിലും ഉപദ്രവിച്ചിട്ടുണ്ടായില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്നു ധാരാളം സഹനശീലമുണ്ടായിരുന്നു. മനസ്സുള്ള വിദ്വേഷകൾ ധർമ്മമുഖിയോടെ അദ്ദേഹം ക്ഷമിച്ചിരുന്നു. മില്ലാ അബ്ദുൾ അദ്ദേഹം നൈതന്യമായി കരുതുകയോ യാതൊരു തെറ്റും തന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽപ്പെടാതെ പോകാൻ അനുവദിക്കുകയോ ചെയ്തിരുന്നില്ല.

ശങ്കണ്ണിമേനോന്റെ മറ്റൊരു സ്വഭാവവുമാണ് യാതൊന്നുകൊണ്ടും കലുഷാൽ മലാമനസ്സുതയ്യാസ്. ഇത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്തുള്ളവർക്കെന്നു നല്ലൊന്നു അറിഞ്ഞു വൃത്തിയിരുന്നു. അയാളുമായ ഏതെങ്കിലും രാസത്തിൽ ആരോപിക്കുന്നതു വിവാദപാത്രം അദ്ദേഹത്തിന്നു മനോഭവനമുണ്ടാക്കിയിരുന്നു എങ്കിലും, എന്തുതന്നെ രത്നം നീയാലും, ദണ്ഡുമാതിരിയുള്ളതുകൂടി പരമശാന്തതയോടെ അദ്ദേഹം സദാ സഹിച്ചിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്ത് അദ്ദേഹത്തെപ്പറ്റി ഇടക്കിടെ ശബ്ദമുയർത്തിയിരുന്നതൊന്നും തന്നെ ശബ്ദമുയർത്തിയിരുന്നതിനാലാകപ്പെട്ടതെന്നതിന്നൊ അദ്ദേഹം അനുവദിച്ചിരുന്നില്ല. പാത്രവർഗ്ഗം കന്മാരുടെയും വാക്കുവർഗ്ഗംകന്മാരുടെയും കൗടന്യമേ അദ്ദേഹം വകവെക്കുന്ന നിമുഷാഭ്യായി തള്ളിമറയ്ക്കുക. മദിരാശിയിൽ അക്കാലത്തെ നൊമ്പര പ്രതിഭിനയ തങ്ങളിൽ തിരുവിതാംകൂറിലേയും കൊച്ചിയിലേയും രാജ്യഭരണത്തെ അധീശസ്ഥപട്ടികൊണ്ടു നന്നിരുന്നതിനാലും പ്രാവശ്യം എഴുതിയിരുന്നു മദിരാശിയിൽ ജനസ്വാമിത്തമുണ്ടാ

യിരുന്ന പത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു മാധവനാലു ആ അധികൃഷ്ട
പഞ്ചരംഗ തന്മ മറുപടി എഴുതിക്കുകയും അതേപ്രകാരം
ചെയ്യുവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനവനോടുപദേശിക്കുകയും ചെയ്തു.
“അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു നമ്മെപ്പറ്റിയും നമ്മുടെ
റിപ്പോർട്ടും എഴുതുവാൻ ഈ പത്രത്തിന്നു തരംകൊടുക്കുകമാ
ത്രം വെച്ചായി ഭവിക്കുന്നതിനാൽ അവിശ്വകാശമായ ആ പ്ര
വൃത്തിയെ ചെയ്യുവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനവൻ വിസംവദിതിച്ചതേയു
ള്ളൂ. ദിവാനെന്റും ദിവാന്റെറ രാജ്യഭാഗങ്ങളെയും ഒരു നാ
ട്യത്തിലാണു പത്രത്തിൽ തുടങ്ങുന്നതും ആക്ഷേപിച്ചിരുന്ന
തും മിക്കവാറും റസിഡൻ്റ് മിസ്റ്റർ നെപീൽ ഹാജരായി
ന്റെറ റൂമിൽനിന്നുകൊണ്ടുവന്നു. മറുപടിയായി ശങ്കുണ്ണിമേ
നോൻ കയ്യെഴുതുന്ന ലേഖനം റ.ൻ-ാം- ഇപ്രകാരം എഴുതി
നായ്തു. “പശ്ചിമതാമര പരമ്പരയിൽ വാസ്തവം നന്ന
അപൂർവ്വമായ ഉണ്ടാകാറുള്ളു. ആകയാൽ അതിൽ പാശ്ചാത്യ
കാണുന്ന അടിസ്ഥാനാധിഷ്ഠിതങ്ങളായ പ്രസ്താവങ്ങൾ അവ
സരിപ്പിക്കാതെ വെറുതെപ്പോലെ എഴുതുകയായി നിരസിക്കുകയാണ് ഞാൻ
ഇത്തവരെ ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. മറ്റുതരത്തിൽ പ്രവർത്തി
ക്കുന്നതു ബുദ്ധിമുട്ടാണ്. എന്റെ മന്ത്രിമാരെക്കൊണ്ടു പകരം
ചോദിക്കുന്നില്ല. എന്തെന്നല്ല, അതിലെ ആക്ഷേപ
ങ്ങൾക്കു മറുപടിയെഴുതുക എന്നതു കഷ്ടമായ ഞാൻ ഗ
ണ്യമാക്കിയിട്ടില്ല. പത്രങ്ങളിൽ എഴുതുന്നതുകൾക്കു മി
ലവിടാൻ മാത്രം എനിക്കു സമയംപോരാ. പത്രാധിപൻ്റെ
വേദനാസം ചെയ്യുവാനും ഇല്ല. ഒരിക്കലുമില്ലാത്ത, പി
ന്നെവിടെയെങ്കിലും അയാൾക്ക് അബദ്ധം പിണയുണ്ടാകാം.” കഷ്ട
ത്തിൽ അയാൾക്ക് അബദ്ധം പിണയുണ്ടാകാം ചെയ്തു. ത
ന്റെ ശത്രുവിന്നു പരാജയം വന്നതിൽ അയാൾ സന്തോ
ഷിച്ചതു ശങ്കുണ്ണിമേനവൻറുപേരിൽ തെറ്റല്ല. “പ്രാബു
മേയ് റ.ൻ-ാം-—പശ്ചിമതാമരകളുടെ പത്രാധിപനായ

മിസ്റ്റർ പാൽക്കർ കാപ്റ്റൻ റിന്റർസിന്റെ അടുത്തു നിന്നും നല്ല കൊട്ടകിട്ടി. മിസ്റ്റർ പാൽക്കർ സകലരോടും ശകാരിക്കുകയും സകലരോടും ഗുണഭോജം പറയുകയും ചെയ്യുന്നു. യാതൊരാൾക്കും ഗുണമില്ലാത്തതിനാലാൽ കാരണമില്ല. അയാളുടെ വിശ്വാസത്തിനകിട്ടിയ ശിക്ഷയിൽ എന്തിങ്കൾ സന്തോഷിക്കാതെ നിവൃത്തിയല്ല. കൈകളിൽ കിട്ടിയത് അന്ത്യശിക്ഷ കണക്കിലാക്കിയെന്നാണ് ഭരണനന്ത്. അതിനെപ്പറ്റി സന്തോഷിക്കാത്തവർ കൊട്ടിയിൽ ആരുമെന്നയില്ല.”

മേൽപ്പറഞ്ഞ റസിഡൻ്റ് മിസ്റ്റർ നെവിൽ ദിവാൻ ജി അവാർകർക്കു വാരോലാമെന്റുകൾ താമസ്സുകയും അ വക പ്രാറിവിവര മോദിക്കുകയും ചെയ്യുക പതിവായിരുന്നു. അങ്ങനെ ചെയ്ത വെസാത്തിൽപ്പോന്നിടമനോൻ താഴെ കാണുന്നപാലൊഴുതിയതായ്ക: “ഈ കടവാസ് എനിക്കയച്ച നെവിന്റെ പകർപ്പത്തെ പറയുന്നുണ്ട്. അതിന്റെ അസ്സലും അതേ താഴെവുള്ള നെമണ്ണുകൾ ലാസ്സുകളും എനിക്കു കിട്ടുകയുണ്ടായി. ഈവക വാരോലാമെന്റുകൾ നിറുത്തുന്നതിനായി, മറുപടിപറയാതെ തള്ളുകയാണ് അവയെ സംബന്ധിച്ചിരുന്നതും ഉത്തരമാണ് എന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തിലേക്ക് ഞാൻ അറിയെ വകവെച്ചിട്ടില്ല.” അതുപോലെത്തന്നെ വേറൊരു മെന്റോൻ പ്രാറി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഡയറിയിൽ അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം എഴുതിയിരിക്കുന്നു: “ദിവാൻജിയേയും ദിവാൻജിയുടെ ബന്ധുക്കളെയും സകലാധികാരങ്ങളും ചുറ്റി, തങ്ങളെ ഉല്ലാശത്തിൽനിന്നു പിടിച്ചതിനു സൗകര്യം കൈവന്നിട്ടുകൊണ്ടുവി. * * * മൂന്നാം...കെ...മേനാനും മറ്റൊരാൾക്കുവെക്കുന്ന മനസ്സിലേക്കു അയച്ച ഒരു മെന്റിയുടെ പകർപ്പു സ്വർഗ്ഗമായി കാണുകാർ അയച്ചതാണ്. സഭാ അമ്പതിൽ മത്തോറും മേ

കുതിച്ചുത്തോടും പെരുമാറിവരുന്ന എന്റെ പേരിൽ ഈ വക അകാരണവും അവാസ്തവവും ആയ കുറ്റങ്ങൾ ചുമത്തുക എന്നതു കൃത്യസ്തതയുടെ മുഖാന്തരമായി പരിണമിക്കുമെന്നിരിക്കെ, ഈ പറഞ്ഞ ഹർജി കള്ളാപ്പയ്യച്ചെപ്പുണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ളതാണെന്നാണ് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്. തന്റെ ഉദ്ദേശങ്ങൾ മറയ്ക്കുവാൻ തെറ്റിദ്ധരിക്കാതെ ആയാ അവനവന്റെ കൃത്യം നിർവ്വഹിക്കാമെന്നു തോന്നിയില്ല."

സപരം പരസ്യപ്പെടുവാൻ താല്പര്യമുള്ള ജനങ്ങളെയാണ് സാധാരണമായി പൊതുജനാധിപ്രായം ഏറ്റവും തട്ടുക. ഈ സംഗതിയിൽ ശങ്കുണ്ണിദേവനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹിതൻ മാധവനാവും തമ്മിൽ അജഗജാന്തരമുണ്ടായിരുന്നു. എല്ലാ ആശംസാരാജിനും പാശ്ചാത്യജാതിനുള്ള പരസ്യങ്ങൾക്കും ശങ്കുണ്ണിദേവനും അതിനും ഒരു സുഖദാഹകപാത്രമായിരുന്നു. പത്രങ്ങളിൽ അവനവനെ സ്തുതിച്ചിരിക്കുന്നതിൽ ഒന്നെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കയ്യടയായുള്ള പുസ്തകങ്ങളിൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതായി കണ്ടാൽ ഇല്ലെന്നു നിശ്ചയിച്ചുപറയാം. അദ്ദേഹം ഉദ്യോഗം ദളിത്തശ്രദ്ധം, സംസ്ഥാനം വക അടുത്തവർഷത്തെ ദേണിപ്പോർട്ടിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദീർഘകാലദോഷത്തെപ്പറ്റി സ്തുതിച്ചുവിവരിക്കേണ്ടതെന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചിന്താമണിയായിരുന്ന സദാദൈവത്തിന്റെ ചിഹ്നം ഇണകാക്കുകയും നിർവ്വഹിക്കുകയുണ്ടായി. ഈ അധിപ്രായം ഇരുസഹോദരന്മാരും തീരുമാനമായി വിസംഭവിച്ചു. അക്കാലത്തെ ഹജർ സിക്രട്ടറിയുടെ വീണ്ടും വീണ്ടുമുള്ള അലട്ടൽനിമിത്തം, ഒടുവിലത്തെ അല്പായത്തിൽ പകരക്കാര്യമായിരിക്കുന്ന മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ ആശംസാപത്രം റിപ്പോർട്ടിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ

എങ്ങനെയോ അവർ വൈമനസ്സത്തോടുകൂടി സമ്മതിച്ചു. തന്റെ ഉദ്യോഗസാബന്ധമായ ആഡംബരം താതൊന്നും കൂടാതെയാണ് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ സംസ്ഥാനത്തു സഞ്ചരിച്ചിരുന്നത്. നിത്യം രാവിലെ അദ്ദേഹം നടക്കാൻ പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ ചെറുപ്പായത്തിൽ ഒരു ബന്ധുവാണ് കൂടെ ഉണ്ടാകാൻ; അല്ലാതെ വില്ലുവരിച്ച ശിപ്പായിയെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂടെ ഒരിക്കലും കാണാറില്ല. ഹൃദയമേതി ഹൃദയം-യിലത്തെ ഡൗറിയിൽ ഒരു പ്രത്യേകസങ്കേതം അദ്ദേഹം വിവരിച്ചുകാണുന്നുണ്ട്. അന്നു അദ്ദേഹം ചൊല്ലാൻ വേനൽക്കു കപ്പിച്ചതാമസിക്കുകയായിരുന്നു. അപ്പോൾ നിരവധിതാൾമാർ ദിവാൻജിയും ആലുവയിൽ വന്നുചേർന്നു.

“രാവിലെ ആലുവയിൽചാതി ദിവാൻജി അവർ കളെ സമ്പാദിച്ചു. അന്നുവധി ശിംഗായിത്താനും ഹരിമാതോരും കടവിൽചെന്നു എന്നു എതിരേറുകൊണ്ടുപോയി. പടിവാതുക്കൽ ആയുധപാണികളായ പട്ടാളക്കാർ അണിയാതിനിന്നു ബഹുമാനിക്കുകയുംചെയ്തു.....വൈകുന്നേരം അമ്പലമണിക്കു ദിവാൻജി അവർകൾ എന്നു വന്നുകണ്ടു. എന്റെ കൂടെ ഒരൊറ്റശിപായി മാത്രമുണ്ടായിരുന്നതിനാൽ എന്നു ബഹുമാനിച്ചുപോലെ അങ്ങോട്ടും ബഹുമാനിക്കുവാൻ എനിക്കു നിവൃത്തിയില്ലായിരുന്നു.”

മഹാരാജാവിനോടും രാജകുടുംബത്തിലെ സകല ഭാഗം ശങ്കുണ്ണിമേനവനു അഭിവന്ദന രാജകുതിയും വിശ്വാസവും ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം അവർ സകലദയയും, ശിഷ്ടകളായ തിരുമേനികളേപ്പോലും, ഏറ്റവും ബഹുമാനപ്പെട്ടു ആദരിക്കയും അതിഹൃത്തുക്കൾക്കും താല്പര്യത്തോടും അവരുടെ ഹിതങ്ങൾ അനുവർത്തിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അദ്ദേഹം അവരോടും അവരെപ്പറ്റിയും സദാ വ

ണക്കാനോടുകൂടി സംസാരിക്കുകയും മറുഭാവവും താനോടുള്ളപ്പോൾ അതേപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കാൻ നിർബന്ധിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ടും തൃപ്തിതോന്നാത്തവർക്കു കററംപറയത്തക്ക ഒരു പദമെങ്കിലും, മറ്റൊരും നോക്കാനവകാശമില്ലാത്ത അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വകാര്യരസനികളിൽക്കൂടി കാണുന്നതല്ല. രാജകുടുംബംകൂടുതലായി വർദ്ധിച്ചതന്നെ വരുന്നതുകണ്ട് അവസാനകാലം അദ്ദേഹം ചിന്താകവനായിത്തീർന്നു. ഈ സംഗതി ഏറ്റവും ക്രമപ്രവേശനക്കു ഒരു കാലമായി അദ്ദേഹം കരുതിയിരുന്നവെന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ കയ്യെഴുത്തുകളിൽ നിന്നു കാണാം. “മഹാനു നവമ്പർ ൨൦-ാം-നു. രാജകുടുംബം കൂമാരിതമായി വർദ്ധിക്കുന്നുണ്ട്. പട്ടാമ്പി കത്തവസ്സും നവം പൂർവ്വവാൻ ബുദ്ധിമുട്ടായിവരുന്നതും.” “മഹാനു പൂർവ്വമായി ൨൦-ാം-നു. രാജകുടുംബം അസൗകര്യമാകുംവണ്ണം വർദ്ധിക്കുന്നുണ്ട്. അവരെയാക്കെ ഏതുപ്രകാരം പരിരക്ഷിക്കേണ്ട എന്നു ചോദിച്ചിരുന്നു. ആചാര്യരും അവർ വേദപദം പോകാൻ താമില്ല. അവരെ യഥാർത്ഥം പരിരക്ഷിക്കുവാൻ സംസ്ഥാനത്തുനിന്നു നന്നെ ബുദ്ധിമുട്ടുംചെയ്യും.”

രാജകുടുംബക്കാൾ ബലമേറിയ വല്ല മിത്തവൃത്തിയും ശതപ്പിമേനവനുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ അതു അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവശ്ലേഷമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം രാജ്യത്തെ സ്വകാര്യം സ്നേഹിക്കുകയും അതിന്റെബഹുമാനമർഹിച്ച് അദ്വൈതസൂത്രത്തോടുകൂടി യത്നിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. രാജകുടുംബവും ദേശികതയും തമ്മിൽ നോക്കിയാൽ എന്താണ് വരികക്കണ്ടതെന്നു സംശയിക്കത്തക്കതായി സ്വപിതാവിനുണ്ടായിരുന്ന ദാവസ്ഥ ഭാഗ്യവശാൽ ശതപ്പിമേനവനുണ്ടായില്ല. ഏതാണ്ട് ഈ സ്വഭാവത്തിലുള്ള ബു

ലിമുട്ട അദ്ദേഹത്തിനു നേരിട്ട ഏകാവസ്ഥ കഴുർകാട്ടും സംബന്ധിച്ചായിരുന്നു. എന്നാൽ ദൈവഗത്യാ മഹാശാഭാദ്യതിരുമനസ്സുകൊണ്ടുതന്നെ തദ്വസരത്തിൽ കാർത്തിന്റെ യഥാർത്ഥാവസ്ഥ ശ്രദ്ധിച്ചു. ഹൃന്ദവ നവമ്പർ ൨൦-ാം ന- കഴുർ ലംഘിച്ചുണ്ടാക്കിയവരെ അമ്മൻ ശിക്ഷിക്കാത്തതുകൊണ്ടുമാത്രം തിരുവള്ളക്കടങ്ങേണം മറ്റു സംഗതികളിൽ അച്ഛന്റെ പ്രവൃത്തിയിൽ തുടരുന്നതിൽ ബോധ്യമായിരിക്കണമെന്നും മഹാശാഭാദ്യതിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അമ്മച്ചി ചൊല്ലിയിട്ടുണ്ട്. ശങ്കണ്ണിമേനവൻ ചെമ്പ്ലാൻകടക്കുന്ന നിന്ദാവഹമായ പ്രവൃത്തികളാൽ അമൃതനെ അടിപെടുത്തുവാൻ താല്പരനായിരുന്നെങ്കിലും മറ്റു മിക്കവാറും ആഗ്രഹം മുതുന്നപ്പോൾ മേൽപറഞ്ഞ സംഗതി ശങ്കണ്ണിമേനവൻ വിവേകത്തോടെ മൗനമായിപ്പോകാൻ ശക്തനായിത്തീർന്നു. “ഹൃന്ദവ മാച്ച് ൨൨-ാം ന- ഇന്നുവേ വൈകുന്നേരം ചെമ്പ്ലാൻ നാലാം നമ്പറിനെക്കൊണ്ടു മൂന്നാം കാണിച്ചു. ഈ നമ്പറിനിന്നും അവിടെക്കു വരിയ തിരുവള്ളക്കടക്കായിരിക്കണം. ഞാൻ വേണമെന്നുവെച്ചാൽ കാർത്തി എളുപ്പത്തിൽ തീക്കാൻ കഴിയുമെന്നു ഇനിയും അവർ അർത്ഥപ്രായപ്പെടുന്നുമുണ്ട്. അച്ഛന്റെ കരോശി വൃദ്ധ കരക്കു കരം ചുട്ടുതന്നും മറ്റു പ്രകാരങ്ങളിൽ നട്ടംതിരിക്കുമെന്നും മറ്റും ദീപ്തി പറ്റാത്തത് അമൃതനെ ദേവപ്പെടുത്തിയാൽ, അയാൾ കേവലം എളുപ്പമായിട്ടു വിട്ടു പോകുമെന്നാണ് അവരെന്നു കരുതിച്ചുവെച്ചിട്ടുള്ളതിന്റെ സാരം, അച്ഛന്റെ കരോശി വൃദ്ധക്കുളുപ്പനായുള്ള വാദം ഞാൻ വീണ്ടും തുടരുന്നതുകൊണ്ട് ആയതു സംബന്ധത്തിന്റെ നന്മക്കായിരിക്കും; അല്ലാതെ ഈവക തുച്ഛസംഗതികൾക്കായിരിക്കില്ല.”

എല്ലാവിധ ബുദ്ധിമുട്ടുകളും ഇല്ലാതെ ചെമ്പ്ലാൻ താൻ സന്നദ്ധനായിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള ശങ്കണ്ണിമേനവന്റെ ഈ

സ്വഭാവഗുണം ജനങ്ങൾക്കു അത്യന്തം വിശ്വാസമേറിയതും ആശ്വാസജനകവും ആയിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഉദ്യോഗം ഒഴിയുകയായി എന്നു തീരുമാനമായി അറിഞ്ഞപ്പോൾ, പാലിയത്തു കുന്നോട്ടുള്ള സംശയസ്ഥിതികളിൽ ഇരുന്നിരുന്നവർ അവരവരുടെ ഗൃഹങ്ങൾ ക്രമപ്പെടുത്തുവാൻ ബദ്ധപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. കഴുർ ഭാരമുള്ള ശരണം, പാലിയത്തുള്ള ഒന്നാ കടുംബത്തിൽപ്പെട്ടവർക്കു കൊട്ടാരത്തിൽ പ്രവേശം അനുവദിച്ചിരുന്നില്ല. നാട്ടിലെ ഒന്നാമത്തെ പ്രഭുക്കളായി അവർ അനുഭവിച്ചിരുന്ന സ്ഥാനമാനങ്ങളും അവകാശങ്ങളും വിരലകിടിച്ചിരുന്നു. കൊട്ടാരത്തിൽനിന്നുള്ള തിരുവുമ്മരക്കുട്ടി സമാധാനിപ്പിക്കുവാൻ അവർ പരന്നാൾ പണിപ്പെട്ടിട്ടും പ്രയാജനമുണ്ടായില്ല. ഓരോ രസിധനങ്ങളും പ്രത്യേകിച്ചും മിസ്റ്റർ ബാല്യർഡും അവർക്കുവേണ്ടി താൽപ്പരപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. മുമ്പത്തെ-ൽ മിസ്റ്റർ ബാല്യർഡ് മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേക്കും അവിടത്തെ മാതാവായ വലിയമ്മരാജാവിനും ആ സംഗതിയെപ്പറ്റി ഏഴുതുകുകൾ ചെയ്തു. അവിടത്തെ പുത്രനായ എളയമ്മാവിനെ അച്ചൻ അതിയായി ആശങ്കപിടിച്ചു നിൽക്കും, സ്വപിങ്കാരങ്ങൾക്കു ഹാനിപ്പെടുത്തേ, അമ്മരാജാവവർക്കുമാ അച്ചനുമായി ഇടപെടുവാൻ അച്ചനെ മിത്രഭാവത്തിൽ സ്വീകരിപ്പാൻ അവിടത്തെ പുത്രന്മാരോടു ഉപദേശിക്കുവാനോ അവിടേക്കു തൽക്കാലം തരമില്ലെന്നു മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് തിരുവെഴുത്തുതീർത്തു അയയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ, കാലപ്പഴക്കത്തിൽ അനിയ്യമെല്ലാം തീരുമെന്നു കൊച്ചിരാജകൊട്ടാരത്തിൽ അച്ചൻ അനുഭവിച്ചിരുന്ന പരവി പിന്നീടൊക്കെ അച്ചന തിരികെ കിട്ടുമെന്നും മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് വിശ്വസിച്ചിരുന്നതായി ആ തിരുവെഴുത്തിൽ ഏഴുതിയിരുന്നു. അച്ചൻ കഴുർഭവസ്വവും അതിലെ സ്വത്തുക്കളും വിട്ടുകൊടുക്കുകയും തൃപ്പൂണിത്തു

റെ ദേവസ്വപത്തിലേക്കു ധനസംഭാവനയായി ൫,൦൦൦ ക പിഴയൊടുക്കുകയും ചെയ്താൽ അയാളുമായി സമാധാനമാകുവാൻ എളുപ്പമാവാവു തയ്യാറായിരുന്നു.

കൊച്ചിയിലെ മരിച്ചവരുടെ പല വിവരങ്ങളും ശങ്കണ്ണിമേനോൻ ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ഭാഗ്യവശത്താൽ അദ്ദേഹം അതൊന്നും ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയില്ല. വാർത്തകൾ ബാധിച്ചിട്ടുള്ളതിൽനിന്നില്ലെങ്കിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാമധേയംതന്നെയുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ മിത്രമായിരുന്ന ആൾ തിരുവിതാംകൂർ ചരിത്രം എഴുതി പുറപ്പെടുവിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹവും ആ വിവരത്തെപ്പറ്റി വല്ലതും എഴുതുമായിരുന്നെന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്നു അയച്ചു കൊടുത്തിരുന്ന തിരുവിതാംകൂർ ചരിത്രപുസ്തകത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെയും സ്വന്തത്തിന്റെയും പേരും കുറിച്ചിട്ടില്ലെന്നതായി ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ട്.

സ്റ്റേറ്റ് ബാങ്കിന്റെ പാലാറ്റിലും ഗുണഭോജം പറഞ്ഞും കടംബങ്ങളിലെയും ദേവസ്വങ്ങളിലേയും പള്ളികളിലെയും വഴക്കുകൾ തീർന്നതിലേക്കു ശങ്കണ്ണിമേനോൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അധികസമയം ചിലവഴിച്ചിരുന്നു. അദ്ദേഹം സ്വയം മാത്രം സമ്പത്തു വെട്ടുകനിമിത്തം നിരവധി പ്രകടംബങ്ങളിലും മറ്റും കടംബങ്ങളിലും കലഹം തുടങ്ങിപ്പോകുകയും അതിനാൽ അവർ നശിക്കാതിരിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. മിക്ക സംഗതികളിലും മേലാൽ കടംബം ഒരിക്കലും നടപടിക്ക് അംഗങ്ങളെക്കൊണ്ട് അദ്ദേഹം കരാർ എഴുതിയിട്ടുണ്ട്. ഇവയെ കരാറുകൾ സാധാരണയായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹായിയായ അപ്പാത്തായുടെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിരസനസരിച്ചു തയ്യാറാക്കാറാണ് പതിവ്. എന്നാൽ ചിലതു ശങ്കണ്ണിമേനോൻ തനിമുതൽ എഴുതിയെഴുതുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ദേവസ്വങ്ങളിലെ ഉത്തരവാ

ഒരാ ട്രാപ്പികളോ തമ്മിൽ തടയുന്നതെന്ന സംഗതിയിലും അദ്ദേഹം അതേപ്രകാരം പ്രവർത്തിച്ചു. ക്രിസ്തീയപള്ളികളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, ശങ്കണ്ണിമനസ്സുകൂടി തീർത്താൻ സാധിക്കാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം മതവാദംകൊണ്ട് കയ്യിലാക്കിയിട്ടുള്ളതായിരുന്നു തന്റെ മനസ്സ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്തു കോടതിക്കുപോയിട്ടുള്ള ഈ വിഷയത്തിൽ അദ്ദേഹം എത്രത്തോളം താൽപരപ്പെട്ടിരുന്നു എന്നു കാണിക്കുവാൻ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഡയറികളിൽ പലപ്പോഴും എഴുതിയിരിക്കുന്നതിൽ രണ്ടെണ്ണം താഴെക്കൂട്ടത്തുകേൾക്കണം.

“൧൮൭൭ മേയ് ൧൧-ാംനം. ബിഷപ്പ് മൂറിൻ ഉള്ള രണ്ടു മക്കൾ എന്നൊ കാണുവാൻ വന്നു. ഈ രാത്രി ഇമ്മാനുവേൽ സിറിയൻ പള്ളികളിലെ വാദപ്രതിവാദങ്ങൾ കേൾക്കാൻ ഞങ്ങൾ ഏകദേശം സന്ധ്യാഭംഗം കഴിഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. ബിഷപ്പ് പുനഃപ്രവേശനം കൊണ്ടുവന്നു..... അതിനെപ്പറ്റി എനിക്കുഴപ്പമില്ലാത്തതും ആ സംഗതിക്കാൽ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലാക്കുന്നതായെന്നും അദ്ദേഹത്തിനോടു പറഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിനെ എങ്ങനെ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതെന്നുവന്നു എനിക്കറിയാത്തതുകൊണ്ട് പ്രസംഗിക്കുന്നതിന്നോ മാർപാപ്പായുടെ കല്പനകളെ കളവാതി നിർമ്മിച്ചതിന്നോ ബിഷപ്പ് മെറ്റൂസിന്റെ മേൽ ക്രിമിനൽ നടപടി നടത്തുന്നതായിരിക്കും അദ്ദേഹത്തിന് ഉത്തരമായിട്ടുള്ള മാർഗ്ഗം.....ബിഷപ്പ് ആരു ഒരു സെന്ററാണ്. ഏന്റെ ഉത്തരവാദിത്വമുള്ള സകല കത്തോലിക്കാക്കാരും അദ്ദേഹത്തെ എതിർക്കുകയാൽ കടവൽ എത്തിയിരുന്നു.”

റസിഡണ്ടിനായി അയച്ച അദ്ദേഹത്തിലുള്ള ഒരു എഴുത്തിൽ താഴെസംഗതി മുഴുവനും ബിഷപ്പ് മൂ

റിന്റെ പക്ഷാന്തരമോചനകളും പരഞ്ഞശേഷം അദ്ദേഹം താഴെ പറയാവുകയും എഴുതിയിരുന്നു. “ഇപ്രകാരം വിസിറർ അപ്പോസ്റ്റോളിക് സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഇടമാത്രമേ ഉം വളരെ നല്ലതാണെന്നു തോന്നിപ്പൂ. എന്നാൽ, ലോകത്തിൽ കാളും തീരുവാൻ കഴിയുന്നതും പ്രയത്നിക്കേണ്ടതായിരിക്കുമ്പോൾ, സാധിക്കുമെങ്കിൽ, ഭാഗ്യകേടായ ഈ വഴികൾ രീക്ഷണമുള്ള ആശാസ്യമായിരിക്കുമ്പോൾ, ബിഷപ്പ് മെത്രാപ്പോലീത്തയും മിനിറ്റിരിക്കുന്ന വ്യക്തികളുടെ മിശ്രപ്രമാണികളേയും കണ്ട് കാളും കവാൾപ്പിപ്പാൻ ഞാൻ ശ്രമിച്ചതോടാകാം. എന്നാൽ, കാളും പരിചരിക്കേണ്ടതെന്നു എനിക്കു തോന്നുന്നില്ലെന്നു കാണുന്നതുപോലെ പഠിക്കുകയുണ്ടാകും.”

“ഈ സമയം റവറേൻഡ് മാർ സെന്റാനിയസ് മെത്രാപ്പോലീത്ത എന്ന വന്ത കാണുകയുണ്ടായി. ഈ വഴികൾ എപ്പോഴാണ് എങ്ങനെയാണ് അവസാനിക്കുന്നതെന്നു എനിക്കറിഞ്ഞുകൂട. സിറിയയിലാകട്ടെ ഇംഗ്ലീഷ് പള്ളിയിലേ ഭാഗത്തേക്കു കൊണ്ടുവരുന്നതുമായ വിചാരത്തോടുകൂടി പാതിരികൾ കലഹം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നുമുണ്ട്.”

ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരന്റെയും ശ്രദ്ധാർത്ഥം ദാനശീലവും കൊച്ചിരാജ്യം മിക്കവാറും പഴയൊല്ലായി തീർന്നിട്ടുണ്ട്. തങ്ങളുടെ ഗൃഹങ്ങളിൽ സുദിക്കുമായി കരുതിയിരുന്ന ദൃഷ്ടാന്തം പക്ഷകൊല്ലവാൻ ധാരാളം വിരുന്നകാരല്ലാതെ മെദിവസമെന്റലും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. കോലാഹലമോ ആലാപനമോ കൂടാതെ ഈ വിതരണകാരായൊക്കെ സമർപ്പിച്ചിരുന്നു. ഇവർക്കു അവിടെ സ്വസ്ഥതയോടൊപ്പം സൗകര്യമായി പെരുമാറുകയും ചെയ്തായിരുന്നു. അവരിൽനിന്നു ധനസഹായമോ സമ്മാനമോ വെച്ചിരുന്നവർക്കു കണ്ടുകിട്ടിയിരുന്നു. അവ

യുടെ ധർമ്മമില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അനവധി വിദ്യാർത്ഥികൾ വിദ്യാ
പ്രാസം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. എന്തൊരു ബന്ധുവിന്റെയോ, സ്നേ
ഹിതന്റെയോ കീഴ്വഴക്കം അനുസരിക്കാൻ ഉണ്ടോ, ആകൃതിയുടെ
യോ കടമയോ അറിയാതെ വല്ല കല്യാണമോ അടിമത്തമോ ഉ
ണ്ടായിട്ട് അതിനനുസരിച്ചു വിവരമറിയാതെ സംഭാവന
കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. അശക്തമായ പലരും തമ്മിൽ ആവ
ശ്യപ്പെടാതെയും നിരൂപിക്കാതെയും ഉള്ള സമാധാനം
ലഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. “മുഹമ്മദ് ജനവരി ൧൩-ാം-നു-
ആർ. ജി. യുടെ വിവാഹം. സമോദനം മക്കളും പോ
യിരുന്നു. അയാൾക്കു ൧൦൦-കു. സമ്മാനം കൊടുത്തു.”
“മുഹമ്മദ് മേയ് ൧൦-ാം-നു- എച്ച്. എ. യുടെ കടമ
ത്തിൽ കല്യാണം. ൨൦-കു. കൊടുത്തു. ഈ സമ്മാനങ്ങൾ
എന്നിങ്ങനെയ്ത ചിലവുവരുന്നുണ്ട്.” “മുഹമ്മദ് മേയ്
൨൩-ാം-നു- മുഹമ്മദിന്റെ അവിടുത്തെ ഒരു അകത്തുമ്മ
വർ ഭർത്താവിന്റെ കൂടെ നാമു പുതിയ ഇല്ലത്തെക്കു പോ
കുകയാണ്. ഭർത്താവിനു സുഖമായി കൊടുക്കണം ൨൦൦-
കു. നേടുവാൻ വാസ്തവം മുഹമ്മദിനെക്കൊണ്ട് സാധിച്ചി
ട്ടില്ല. ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിനു ൧൦-കു. കൊടുത്തു.”

“മുഹമ്മദ് മുഹമ്മദ് ൩൦-ാം-നു- സാധു റൈസി
ന്റെ മുന്നാമത്തെ മകൻ മരിച്ചു. ആ തന്നെ ഒരു സുകൃതം
ഇല്ലാത്തവനാണ്. അയാൾക്കു കയ്യിൽ ഒരു കാശുപോലു
മില്ല. അയാൾക്കും കുട്ടികൾക്കും ശേഷം കിട്ടിയിട്ടില്ലാത്ത ചിലവി
ലേക്കു ഞാൻ ൧൦-കു. അയച്ചുകൊടുത്തു.”

സകല കൊച്ചി ദിവാൻജിമാറാക്കാരും മേലോടായി
ശതത്തിലധികം ആളുകൾക്ക് അറിയാവുന്നതാണ്. അയാൾക്കു
അവരുടെ മുമ്പായി ഏറ്റവും ജനസമാധാനമുണ്ടാ
വരുത്തുന്നതെന്നായിരുന്നു. അവരുടെ വിശേഷാവസര

• മിവാൽക്കി അയാൾക്കു ഉള്ളതും അയാൾക്കു ഉള്ളതും
ഇതിൽ പാർത്തിയ ഒരു കാര്യം ഉള്ളതാണ്.

കൊച്ചിരാജ്യമരിത്രത്തെപ്പറ്റി പല വിവരങ്ങളും ശേഖരിച്ചുവന്നാൽ ശേഖർ ഉണ്ടാകും. എന്നാൽ ഭാഗ്യവശം അയാൾ അദ്ദേഹം അതൊന്നും ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയില്ല. വാർത്താ ബാധിച്ചതുകൊണ്ടിരിക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാമധേയം തന്നെയുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ മിത്രമായിരുന്ന ആൾ തിരുവനന്തപുരം വന്നു എഴുതി പറഞ്ഞുവെച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം ആ വിഷയത്തെപ്പറ്റി വല്ലതും എഴുതുമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന് അയച്ചുകൊടുത്തിരുന്ന തിരുവിതാംകൂർ വർത്തമാനങ്ങളിൽ അയച്ചിട്ടുള്ളതും സ്വന്തം അഭിപ്രായം യാതൊന്നും കുറിച്ചിട്ടില്ലെന്നതായിരിക്കുമിട്ടുണ്ട്.

“ശ്രീമാൻ അഗസ്റ്റ് മഹാൻ ശേഖരിച്ചതൊന്നും പെട്ടാർ എന്നു പറയുകയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ തിരുവിതാംകൂർ വർത്തമാനങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചു അദ്ദേഹം എന്നു കാണിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിന്നു പരിപാകതവന്നിട്ടില്ല. അദ്ദേഹം വളരെ പുരാതനമാണെന്നും സാധാരണ വിശ്വാസിച്ചുവന്നുവരുന്ന സാമാന്യമായിട്ടുള്ളതല്ല, അത്രയും വംശം തന്നെയാണെന്നും കാണിക്കുവാനാണ് ശേഖരിച്ചതെന്ന് മറ്റു ഉദ്ദേശം എന്നു തോന്നും. അതിൽ കൊച്ചിരാജ്യത്തെപ്പറ്റിയും അസാരം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. പുസ്തകം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുമ്പോൾ അതിന്നു സമാധാനം കൊടുക്കണം”.

എല്ലാവരും ധരിച്ചിട്ടില്ലാത്തപോലെ, ശേഖരിച്ചതെന്തെന്നു നല്ലപണ്ണം എന്തുകൊണ്ടും മെന്തും പട്ടപ്രയോഗത്തിന്നു വിശ്വാസം വന്നതല്ല. അദ്ദേഹം സമർത്ഥനായിരുന്നു. ഇന്ത്യ വിദ്യാഭ്യാസം മലയാളഭാഷയും സാഹിത്യവും സാമ്രാജ്യവും പ്രയോഗത്തെക്കുറിച്ചുള്ളതും അദ്ദേഹത്തിന് എഴുതുമായിരുന്നു. അയച്ചു മോടിചിരിപ്പിക്കുവാനുള്ള പ്രയത്നം

രോഗ ഫലിപ്പിക്കുവാനുള്ള ഒരുക്കമൊ അവയിൽ കാണുന്നതല്ല. എന്നാൽ, അദ്ദേഹംതന്നെ മിക്കപ്പാഴും ആവലാതിപറഞ്ഞിരുന്നപോലെ, അദ്ദേഹം എഴുത്തിൽ സാവധാനക്കാരനായിരുന്നു. ആശയങ്ങൾ ക്രമപ്പെടുത്തുന്നതിന്നായികൂടാ പദങ്ങൾ തിരയുന്നതിന്നു അതിൽ കുറച്ചും അദ്ദേഹം സമയം എടുത്തിരുന്നു. മറ്റുവല്ല കാല്പനകളും തന്റെ മനസ്സു ബലിമുട്ടിക്കുന്നുവെങ്കിൽ, സാമേദിയ വല്ല എഴുത്തോ കുറിമാനമോ അദ്ദേഹത്തിന്നു എഴുതുവാൻ വളരായിരുന്നു.

“മുഖ്യമ മേയ്” മതി-ാ-അ- അവസാന അപ്പീൽകോടതിയെപ്പറ്റി റസിഡൻസിനു അയപ്പാനുള്ള എന്റെ മറുപടി ഇവിടെ (എറണാകുളത്തു) വന്ന പുതിയക്കേണമെന്നു രീതിയാക്കിക്കൊണ്ട് ഞാൻ ചൊല്ലുകയുണ്ടെന്നു പോന്നു. എന്നാൽ നിർദ്ദേശങ്ങൾ ഞാൻ പോരായ്മയിൽ ഒന്നോവൽ വായിക്കുവാൻ തുടങ്ങി, ഈവക സംഗതികളിൽ എനിക്കു പതിവുള്ളപോലെ, അതു രീതിവരെ മററാണിപ്പം എനിക്കു മനസ്സുതീക്കുന്നില്ല.” അദ്ദേഹത്തിന്റെ സകല സ്വകാര്യ എഴുത്തുകളും അദ്ദേഹം ഉദ്യോഗസ്ഥരിലുള്ള മിക്ക എഴുത്തുകളും വ്യക്തവും ദൃഢവും ആയ സ്വഭാവമുള്ളവയായിത്തന്നെയാണ് എഴുതിയിരുന്നത്.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒരു വാഗ്മിയായി ശോഭിച്ചിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം സ്വതന്ത്ര സങ്കോചവും തെക്കും സ്വഭാവമൊണ്ടു ശയ്യം തന്റെയും ഉള്ള ഒരു അതിരും പ്രസംഗം നടത്തുവാൻ അദ്ദേഹം ഒരിക്കലും സമ്മതിച്ചിരുന്നില്ല. കൂടിയില്ല; വാസ്തവത്തിൽ വ്യാധിയെപ്പോലെ അതു ഒഴിമുനിർത്തിയതേയുള്ളു. സൈപാമായിരുന്നു വിശേഷംപറയുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു വളരെ താല്പര്യമായിരുന്നു. നല്ല നല്ല സദാചാരങ്ങളിൽ അദ്ദേഹം സ്വ

൧൩. ദിവാൻ ഗോവിന്ദമേനോൻ.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഇളയമകനായിരുന്ന തോട്ടുപാട്ട് ഗോവിന്ദമേനോൻ ൧൮൨൩ ആഗസ്റ്റ് ൨൮-ാം നം. ഏറ്റുണ്ടായ ഒരു അന്ത്യം വളർന്നതും വിദ്യാഭ്യാസം സ്വന്തം സാഹസികതയുമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജീവിതശൈലി ഏതാനും വർഷങ്ങൾ ആ സമയത്തിന്റെ ജീവിതശൈലിയെ നേർപകർത്തുന്നതായിരുന്നു. ആ ജീവിതത്തിന്റെ മിഥുനവർഷം എങ്കിലും അദ്ദേഹം ആ പട്ടണത്തിൽ പരം ഭരണവും പ്രാപിക്കാത്തതും എന്നുള്ളതും ൧൮൩൩-ൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ മരിച്ചു. നേരിമിന്നു നായർ ഒരു സ്വകാര്യവൃത്തിയിൽ വിദ്യകൾക്കുണ്ടായിരുന്നു.

“അദ്ദേഹം ഇരുപതാം വയസ്സിൽ തിരുവനന്തപുരത്തു വിദ്യാഭ്യാസം ൧൮൦൯-ൽ തന്റെ കോഴിക്കോട്ട് റീഡിംഗ് റൂമിലുള്ള കീഴിൽ ഉദ്യോഗം സ്വീകരിച്ചപ്പോൾ അക്കാലത്തു കൊച്ചി ദിവാനായിരുന്ന അച്ഛന്റെ കീഴിൽ, എന്നിരുന്നാലും, മേൽപോലീസ് ഇൻസ്പെക്ടറായി അയാളെ നിയമിച്ചു. ഒന്നാം രണ്ടാം കൊല്ലങ്ങൾക്കുശേഷം മിസ്റ്റർ മോറിസ്സിന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം അയാൾ കോഴിക്കോട്ടേക്കു പോകുകയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കോടതിയിൽ ഹാജരായി നിയമിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. അതിനുശേഷം ഉടനെ കൊച്ചിയിൽ പ്രധാനസർക്കാർ കോടതിയിൽ ശിരസ്സാക്കായി അയാൾ എന്നെ പിന്തുടന്നു. മലബാർകളാൽ അയാൾക്കു തഹസീൽ പണികൊടുക്കാമെന്നും സിവിൽ ജഡ്ജിത്തന്റെ കോടതിയിലെ ശിരസ്സാക്കുടെ സ്ഥാനം കൊടുക്കാമെന്നും പറയുകയുണ്ടായി. എന്നാൽ, മേൽ രണ്ടു പേരും വിട്ടുപിരിഞ്ഞിരിക്കുവാൻ അച്ഛൻ ഇഷ്ടപ്പെടാത്ത

നിമിത്തം കഴിഞ്ഞ പതിനഞ്ചുകൊല്ലത്തോളമായി അയാൾ പ്രധാനസദർ ആഭിർഭാഷയിൽ ശ്രദ്ധേയമായിത്തന്നെയുണ്ടു്. അടുത്തകാലത്തു മിസ്റ്റർ ബാല്യർസ് വളുവനാട് തമിഴ്നാട്ടിൽ ഉദ്യോഗം അയാൾക്കു് കൊടുത്തതു് അയാൾക്കെക്കൊള്ളുകയും യഥാർത്ഥത്തിൽ ആ സ്ഥാനത്തേക്കു് അയാളെ നിയമിക്കുകയും ചെയ്തു എന്നാൽ, നിർദ്വേഷശാൽ അക്കാലത്തു് എനിക്കു സുഖം കൂടിയില്ല. അയാളുടെ സഹായം എനിക്കാവശ്യമായിരുന്നതുകൊണ്ട് അയാൾ ആ ഉദ്യോഗം രാജിവെച്ചൊഴിഞ്ഞു. കൊച്ചിയിലെ പ്രധാനസദർ ആഭിർഭാഷയിലെ ഉദ്യോഗവർഗ്ഗത്തിൽ പെട്ട നിശ്ചയരേഖയില്ലാത്ത ജീവനക്കാരുടെ റജിസ്റ്ററിലെ ഇതിവടക്കും ചെയ്തിരിക്കുന്ന സംഭവങ്ങളിൽനിന്നും അയാളുടെ സ്വഭാവവും ശേഷിയും നിങ്ങൾക്കുതന്നെ മനസ്സിലാകുന്നതാണ്. അയാളെപ്പറ്റി മെസ്സേജ്സ്, മോറിസ്സ്, കല്ലൻ, ഡോസ്സ് എന്നിവർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അഭിപ്രായം ആയാളെ പരിചയമുള്ള ആരും ശരിവെക്കുമെന്നു് എനിക്കു നല്ല ബോദ്ധ്യമുണ്ടു്. കഴിഞ്ഞകൊല്ലം ഏപ്രിലു് പെരും ജഡ്ജിയുടെ ഉദ്യോഗം ഒഴിവുന്നപ്പോൾ മിസ്റ്റർ മെല്ലാൻറെ അനഗതിയായി അയാളെ നിയമിക്കുന്ന മെന്ന തിരുവുള്ളമായിരിക്കുന്ന വിവരം മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അരുളിച്ചെയ്യുകയുണ്ടായി. ഏകദേശം സ്വന്ത സാഹായകനായ ഉദ്യോഗം ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുവാൻ വേണ്ടി ആ ജഡ്ജിയെക്കുറിച്ചു് മാനദണ്ഡത്തെ ശ്രദ്ധിക്കുവാൻ ഇടയാക്കിത്തീർന്നു അവരെ വിളിച്ചുവരുത്തിക്കൊണ്ടു് കറുത്തവൻ എനിക്കു് വിചിത്രമായിരുന്നതിനാൽ ആസ്ഥാനത്തേക്കു് ഞാൻ മരണമരയുടെ ശിപാർശചെയ്തു് "

ഒന്നാമതായി തന്റെ അച്ഛന്റെയും പിന്നെതന്റെ സഹോദരന്റെയും സുഖമെന്തെന്നു് അറിയുവാൻ ഗോവിന്ദ

തദ്വിദ്യ ന്യായാധിപതിയാകുന്നതല്ല. ശാസ്ത്രീയമെന്നതിന്റെ അർത്ഥം അതിനടുത്ത അറകൾക്കും ഉണ്ടായിരുന്നു. അക്കാലത്തു, രാജാക്കന്മാരിൽ വന്നിരുന്ന അബദ്ധങ്ങൾക്കുശോധിപന്മാരുടെ പരിഹാരം അതിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഇന്നുദേശങ്ങൾക്കു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനെ പ്രശംസിക്കുകയും ചെയ്തു പതിവായിരുന്നു ഈ അഭിപ്രായം അറിവില്ലാത്തവർക്കുണ്ടല്ല. ചിലരസിയുണ്ടായിട്ടു് ഉണ്ടായിരുന്നു. ശോധിപന്മാരുടെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിന്മുറക്കു് കാലത്തു് നടത്തു പരിചയപ്പെട്ടിട്ടുള്ളവർ മേൽ പറഞ്ഞ അഭിപ്രായം ശരിയാണെന്നു സമ്മതിക്കുന്നതല്ല.

[illegible]

പണിപ്പെട്ട ആനയെ സാധിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. കാസ്തർ ആവശ്യപ്പെട്ട പണം തുറക്കൊണ്ടു കലാശിപ്പിച്ചാനും അദ്ദേഹത്തിന്നു സാധിച്ചു. ചില സ്റ്റേഫിത്തന്മാരുടെ നിഷ്പന്ധംനിമിത്തം കാസ്തർ ആ പണം അവിടത്തെ ഒരു മിത്രസംരക്ഷണസംഘത്തിന്നു കൊടുത്തു. ഈ ദർപ്പാപാലം ക്ഷണത്തിൽ പരസ്യമായി. അതിന്മേൽ ലേബാർ സിസ്രിക്സ് മജിസ്ട്രേറ്റ് അന്വേഷണം നടത്തുകയും, കാപ്റ്റൻ കാസ്തരുടെ മേൽ കാര്യം സ്ഥാപിച്ച് അന്തരൂപപ്പിക പിഴ കല്പിക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ, അപ്പീലിൽ കാര്യം ദുർബ്ബലപ്പെടുകയും പിഴ തിരിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. പക്ഷെ, കാപ്റ്റനെ മസലിപട്ടണത്തിലേക്കു സ്ഥലം മാറ്റി.

ഈ സംഗതിയിൽ യഥാർത്ഥകാരക്കാർ ഒരു ധ്വനം പുറപ്പെടുവിക്കുകയും ചെയ്തു; എന്നാൽ, ഇവക സംഗതിയിൽ അവർ സഹായം ചെയ്യാൻ പാടില്ല, ഒരു ഇൻഡ്യനെ അപരാധിയാക്കി. മിസ്റ്റർ മാക്ഗ്രിഗർ ഗോവിന്ദമനവനു വിരോധമായി റസിഡൻസിനു എഴുതിയയച്ചു. മിസ്റ്റർ മിന്റൻ ഉടൻതന്നെ അതിനെപ്പറ്റി ദിവാൻജിക്കു എഴുതി. “മുതലിയാരുടെ ശിക്ഷാർത്ഥമായ ചാപലം നിമിത്തം, നിങ്ങളുടെ സഹോദരൻ കാപ്റ്റൻ കാസ്തരുടെ നിഷ്പരമായ തട്ടിപ്പറ്റിക്കു അയാളെ എത്രവിധത്തിലും സഹായിച്ചു എന്നറിയുന്നതിൽ ഞാനത്യാത്മം വ്യസനിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ സഹോദരൻ നിങ്ങളുമായി സഹാ. സിദ്ധിക്കുന്നതുകൊണ്ടു നിങ്ങളുടെ പേരിൽ പല ദാദിപ്രായങ്ങൾക്കും ഇടയാക്കേണ്ടെന്നു നിങ്ങളെ ശരിപ്പിക്കേണ്ട ചുമതല എനിക്കുണ്ട്. ഒരു ബന്ധുവിന്റെ പ്രവൃത്തികൊണ്ടു മരിക്കപ്പെടത്തക്കതല്ല നിങ്ങളുടെ സ്വഭാവമെന്നും എന്നു സന്തോഷപൂർവ്വം ഞാനന്വർത്തിക്കേണ്ടതില്ല, നിങ്ങളുടെ സഹോദരൻ കൊല്ലിയിൽനിന്നു മരിച്ചു വേറെ വല്ല കോടതി

അ പോകുകയായിരിക്കാം ഏറ്റവും നല്ലതെന്നു നിങ്ങളുടെ ഗുണത്തിനായിത്തന്നെ ഞാൻ പറയുന്നു. നിങ്ങളുടെ സുഖശസ്ത്ര കരുതിമാത്രമാണ് ഞാനിത്രത്തോളം എഴുതിയത്." ശത്രുവിടമനവന്റെ മറുപടി അതിവിശേഷമായിരുന്നു. "എന്റെ സഹോദരന്റെ പേർ മലിനപ്പെടുത്തത്തക്ക സംഗതികൾ താങ്കളെ ധരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു അറിയുന്നതിൽ ഞാൻ വളരെ വ്യസനിക്കുന്നു. എന്റെ പേരിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്ന താൽപര്യത്തിന്നു താമയോടു നബിപറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. ഈ വക വാർത്തകൾ തീരെ അവാസ്തവങ്ങളാണെന്നും എന്റെ സഹോദരനേക്കാൾ അധികം സത്യവും ധർമ്മനീതികളും ഉള്ള ഒരാളെ ഇവിടങ്ങളിൽ കാണുന്നതല്ലെന്നും ഞാൻ തീർച്ചപറയാം. താങ്കൾ അയാളുമായി അധികപരിചയമാകുമ്പോൾ ഞാനിപ്പോൾ പറയുന്നതിന്റെ വാസ്തവം താങ്കൾക്കുതന്നെ ബോദ്ധ്യമായിപ്പോം."

ഇക്കാരെക്കു ഗോവിന്ദമേനവന്റെ പ്രധാന തൊഴിൽ കാപ്പിച്ചെടുപ്പി വളർത്തൽ ആയിരുന്നു. നെല്ലിയാമ്പതിയിൽ ഒന്നാമത്തെ തോട്ടങ്ങളിൽ ഒന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെതായിരുന്നു. അത് സുദോഷ്യം കമ്പനിക്കാരുടേതുപോലെ ഒരു വിസ്താരമേറിയ തോട്ടം പ്രാപിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ, മനുഷ്യരുടെ ചിലവുകൊണ്ടും ഭോജനസാമഗ്രികളൊക്കെയും അതു സമൃദ്ധമായി നിന്നു ഇരുപത്തഞ്ചുകൊല്ലത്തിനിടയിൽ അസ്സലായമായി കുറെ ലക്ഷം ഉറപ്പിക സമ്പാദിച്ചാൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു സാധിച്ചു. ഭൂമിയില ഏറെക്കുറെ നിസ്സാരമായിരുന്ന കറുത്തു അദ്ദേഹം ഭൂമിയിൽ ഉറപ്പിച്ചു ധനം ഒടുവിൽ സാധാരണയിലധികം ഫലപ്രദമായിപ്പറന്നിരിക്കുന്നു. ഈവകയെല്ലാംകൊണ്ട് ഈ സഹോദരന്മാർ അവസ്ഥയിൽ കഴിയുന്നതിന്നും അതെസമയത്തെന്നതങ്ങളുടെ കുടുംബത്തിലേക്കു കാർഷ്ടമായ സ്വത്തു സമ്പാദിക്കുന്നതിന്നും സാധിച്ചു.

മുപ്പതു കൊല്ലം ഉദ്യോഗമേറ്റപ്പശേഷം ഗോവിന്ദമനോൻ ഹൃദയം പൂർണ്ണമാസക്തിയിൽ അടുത്തു പാടി പിരിഞ്ഞു ശ്ലേഷ്മിദേവനാൻ ഉദ്യോഗം ഒഴിവാക്കി നിവൃത്തിയില്ലെന്നുവന്നു. അതേസമയംതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെയും ഉദ്യോഗം ഒഴിവാക്കുന്ന സമയത്തിൽ ദിക്കോ ദിവാൻജിയുടെ സ്ഥാനത്തു ചിങ്ങനാലാളെ വാഴേണ്ട കാലത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേര് മഹാമാധവ തിരുമനസ്സിലേക്കു ഒന്നാമതായി തോന്നിപ്പോയി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനെ അറിഞ്ഞിരുന്നിടത്തോളം കാരവും അത്രത്തോളം അടുത്തു മഹാമാധവ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിനെ തിരഞ്ഞെടുത്തു. പ്രാപ്തിക്കു കാരണമായ അസൗകര്യമൊന്നും അല്ല, തന്റെ സ്ഥാനസ്ഥാപന തീർപ്പുകൊണ്ടാണ്, ബ്രിട്ടീഷ് ഗവണ്മെന്റിൽ കയറിക്കിട്ടാതിരുന്നതെന്നും അദ്ദേഹത്തിനു നിമിത്തമായിത്തന്നെ. അതേജനമുൾപ്പെട്ട ശോഭിവാദനാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനെ പിന്തുടരണമെന്നു മഹാമാധവ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തീർപ്പാക്കിയിരുന്നു. ഇതു പലർക്കും അറിയാമായിരുന്നു. എന്നാൽ, എല്ലാവർക്കും അധികം അറിയാത്തതു ഗോവിന്ദമനോൻതന്നെയായിരുന്നു. ഹൃദയം പൂർണ്ണമാസക്തിയിൽ ശ്ലേഷ്മിദേവനാൻ എഴുതിയിരിക്കുന്നു. “ഉച്ചിയിരിക്കെ” എന്നും സാമാന്യരും തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ചെന്നു കാണു. ദിവാൻ ഉദ്യോഗം സ്വീകരിക്കത്തക്കതെന്നു അവിന്നു സഹോദരനോടു കൽപ്പിച്ചു മോദിക്കുകയും മഹാമാധവ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഉന്നയിച്ചിരുന്ന പാലയ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു അദ്ദേഹം ഉദ്യോഗം ഉപേക്ഷിച്ചു വന്നിരിക്കാൻ തന്നെക്കുറിച്ചു അറിയാത്തതും എന്നാൽ, തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കല്പിക്കുന്ന പാലയ വിശ്വാസമില്ലെന്നും അയാൾ അറിയിച്ചിട്ടുള്ളതും അല്ല. അദ്ദേഹത്തിനു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു

പെന്നും, സമാധാനേന നല്ലതൻ ഉപദേശവും സഹായവും ഉണ്ടായിരിക്കുകയും കീഴ്ക്കട കഴിഞ്ഞിരുന്നപോലെ സകലവും നടക്കുകയും ചെയ്തതന്നെ അവിടെക്കു ബോധ്യമായിരിക്കുമ്പോൾ ഇനി സ്വസ്ഥനായി ഏതെന്ന ഉദ്യോഗം കഴിയുവാൻ അനുവദിക്കുന്നതെന്നതന്നെ മറ്റൊരാളായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു അതളികളല്ല." ദിവാൻമനോന്റെ പേരിൽ വിശദമായതെന്നു പറയുക അറിഞ്ഞിരുന്നവനായി അപ്പോൾ റസ്സലിന്റെ പട്ടണിയായ മിസ്റ്റർ മാഷ്ഗ്രഗറിന്റെ ഭാവം എന്തായാ എന്നു രിജമന്ത്രിയെക്കുറിച്ചു സന്ദേശമയച്ചതന്നു. ദിവാൻമനോനെ ദിവാൻജിയായി തിരഞ്ഞെടുക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചതായാ അന്നിത കാണക്കൂടെ അവിടെന്ന റസ്സലിന്റെ അയച്ച തിരഞ്ഞെടുത്ത രീതികളെക്കുറിച്ചു താഴെ പറയുന്ന പുത്തലായിൽനിന്നും അറിയാവുന്നതാണ്.

“ഇതിനൊരാളെ അനുവദിക്കുന്ന കാര്യമായി. മലയാളവും സംസ്കൃതവും ക്ഷീരം മറ്റൊരു ഭാഷയും നമുക്കറിഞ്ഞുകൂടാത്തതൊന്നും, അതിനാലുമാത്രം, മായുതന്ത്രമെന്നൊന്നൊരു ഭാഷയും സ്വയം നമുക്കറിയാത്തതിനാലും സത്യം, വിദ്വേഷം, സാമന്ത്രിം എന്നിവകളിൽ നമുക്കു പൂർണ്ണബോധമുള്ള ഒരു ദിവാനായി നിരർത്ഥകമായ ആവശ്യമാണ്. ദിവാൻചെയ്യാൻ ശേഷമുൾ സത്യവാനും അസാരം പ്രാപ്തിയുള്ളവനും ആണെന്നുവരികിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിദ്വേഷത്തിലും സാമന്ത്രിയുടെ നമുക്കു വിശ്വാസംപോരാ. കീഴ്ചട്ടാഗണ്ഡനായി നായാൾ നല്ലവണ്ണം ശോധിക്കും. എന്നാൽ ഭരണനേതൃത്വം അന്തരംകുറയ്ക്കുന്നതു നന്നായിരിക്കുമെന്നു നമുക്കു തോന്നുന്നില്ല. ഇതിനൊക്കെപ്പുറമെ, നാട്ടിന്റെ ഭരണത്തിൽ അസ്സർവാദം രാജസമ്മതി നേടുന്നതിൽ പ്രയത്നമെന്നും ഒരു നാട്ടുകാരനെന്നുപോലെ മറ്റൊ

കുറുപ്പും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. ഇതിന്നും നമ്മുടെ ദിവാൻ ഒരു നാട്ടുകാരൻ തന്നെയാകട്ടെക്കണമെന്നാണ് നമ്മുടെ ആഗ്രഹം.

“ഇങ്ങനെ അയാൾക്കു വേണ്ട ഏറ്റവും യോഗ്യതകളും തികഞ്ഞതായി ഇപ്പോഴത്തെ ദിവാന്റെ സഹോദരനായ ഗോപ്തന്ദ്രനാൽ ഏകനാഥൻ മാത്രമായിട്ടാണ് നാം അറിഞ്ഞത്. അയാളുടെ സ്വഭാവത്തെ സിദ്ധിച്ചിരുന്ന അദ്ദേഹം വിദ്യാഭ്യാസം അയാൾക്കു സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ സഹോദരനെ പറ്റി എന്തെങ്കിലും യാതൊരു വിധത്തിലും അറിയാതെ അയാളുടെ വാഗ്ദാനം വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്നത്. നാം അയാളെ ബാല്യമുതൽക്കു അറിയും. നമ്മുടെ അയാളിൽ വളരെ വിശ്വാസം ഉണ്ട്. അയാൾ മുമ്പുതന്നെയും ഇപ്പോഴും വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽ ഇരുന്നിരുന്നു എന്നതാൽക്കരിക്കയും ചെയ്താൽ. അയാൾക്കു ഏറ്റവും കഴിവുള്ളവായ ശത്രുവാരിയർ ദിവാൻമാരുടെ കീഴിലും അടുത്തുള്ളവരുടെയും അയാൾക്കു ചേർന്നിട്ടുണ്ട്. അയാൾ ഇത്തരം നോക്കിയെടുത്ത ഉദ്യോഗങ്ങൾ ഏറ്റെടുക്കുന്ന പ്രാധാന്യം കാണത്തക്കതാണെന്നുള്ളതു വാസ്തവംതന്നെ; എന്നാൽ, അയാൾ കഴിഞ്ഞുപോയ ശത്രുവാരിയർ ദിവാൻമാരുടെ കൂടെയും, പിന്നീട് ഇപ്പോഴത്തെ ദിവാൻമാരുടെ കൂടെയും തുടങ്ങി വളരെക്കാലത്തോളം നാളിൽ നടക്കുന്നതെന്തെല്ലാമെന്നറിഞ്ഞിരിക്കാൻ, ദിവാൻമാർക്കും നോക്കുകയും തന്നെ പിതാവിന്റെയും സഹോദരന്റെയും മാർഗ്ഗം തുടർന്നു അവരെ അനുസരിക്കുകയും ചെയ്യുവാൻ അയാൾക്കു സമ്മതമാകുമായിട്ടുണ്ടെന്നാണ് നമ്മുടെ നോക്കിപ്പോ. ഒരു സഹോദരനെല്ലാംതന്നെ മറ്റൊരും അത്ര സ്വാതന്ത്ര്യത്തോടെ ലഭിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്ത ഉപദേശവും സഹായവും ആവശ്യമുള്ളപ്പോൾ ഇപ്പോഴത്തെ ദിവാൻമാരുടെ അടുത്തുകിന്നും അയാൾക്കു ലഭിക്കുമെന്നുള്ള ഗുണംകൂടി ഉണ്ട്.

മഹാദാശാവതിക്കുടനസ്സുകൊണ്ട് ആട്ടെ തിങ്ങെടു
വെച്ചത് മദിരാശിഗവണ്മെന്റ് സമരതിച്ചി വിജയപ്രസംഗം,
“ശങ്കുണ്ണിമനവനെപ്പോലെ വിശ്വസ്തനായ ഒരു മന്ത്രി ഇ
ല്ലാതാകുന്നത് ത്വർത്ഥമായതോടുകൂടി ഞാൻ സഹതപി
ക്കുന്നു. അയാളുടെ ബന്ധുബന്ധി തിരുമനിക്കു വിശ്വാസ
മായ ഒരാൾത്താഴെ പിന്തുടരുന്നതിൽ നന്ദോഷിക്കാ
യ്ക്കു ചെയ്യുന്നു. ആശിച്ച് വിജയപ്രസംഗം ഈ നിരന്തരകൊ
ണ്ടു രാജ്യഭരണവും ദണ്ഡുണ്ണയും ഉണ്ടായി ആയവ ഈ
നിരന്തരം യഥാർത്ഥഭരണിപ്പോലെയോ ഞാൻ വിശ്വസിക്കു
കൂം ചെയ്യുന്നു.” എന്നും വരികുണ്ട് മറുപടിയെടുത്തു ആ
യതനുസരിച്ച് ഗോവിന്ദമ്മനാൻ ഹൗസ്-ആഗസ്റ്റ്
൨൨-ാം-നു ദിവാൻപ്രാഗ് കടമ്പുൾക്കകത്തു ചെന്നു.

ഗോവിന്ദമ്മനാന്റെ നിയമനം വളരെ അത്യന്തവും
കുറവു വെച്ചു കേൾക്കുവാൻ പറ്റിയില്ല. എന്നാൽ, സംഭവാനന്തര
പ്രോഗ്നോസിസ് വെച്ചിട്ടുള്ളതും സമാധാനം ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ഉൾ
പ്പെടെ പലരും അതുകൊണ്ടു കോപിതരായി. ആ നേരം
ദൈവം വളരെ കാര്യങ്ങൾക്കും കാര്യമായി അറിയാതിരുന്ന
ഏകദേശപ്രകാരം ആ നിരന്തരം പറ്റാത്ത ജനക
മായിത്തോന്നിയില്ല. അക്കാലത്തു ദിവാൻ
സി-പ്രതിപാദനാദികൾ ന. ടി. ടി. മായവരാനു താഴെ പ
റയ്ക്കുകയാണുണ്ടായത് “ഇപ്പോൾ കിട്ടിയവർക്കുമാ
ന പത്രങ്ങളിൽനിന്നും നിങ്ങളെ കേൾക്കുന്നതല്ല ദിവാന്മാ
ർനിന്നു കേൾക്കുന്നതായിരിക്കുന്നു. ഈ ദൃഷ്ടാന്താവ
സ്ഥത്തിൽ ഞാൻ ഏതെങ്കിലും അനുമാനിക്കുന്നു. ദിവാ
നാലോ ആ ഉത്തര ഉദ്യോഗ നിർമ്മാർദ്ദനരെന്നു
ഞാൻ ആശ്ചര്യപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. നിങ്ങളുടെ ഉദ്യോഗ
ത്തിൽ മുൻഗാമികളായതന്നെ മഹാദാശാവതി നിങ്ങളുടെ
പിതാവും പ്രാതാവും വളരെ കൈപ്പടയ്ക്കുകയും ചെയ്തു പോ

തിരിച്ച് അവിടെനിന്നും കട്ടിച്ച് സ്ഥിരപ്പെടുത്തിയശേഷം മാത്രം വിധിപറയേണ്ടതും ആണ്. രണ്ടുകൊല്ലത്തിന്ന ശേഷം, ത്രിപ്പിഷിൻഡൻ ആക്ടുകളിൽനിന്നും പകർത്തിയോജിപ്പിച്ച പോലീസ് റജിസ്ട്രാറൻ, കൊച്ചിശിമനാരിയരും, ക്രിമിനാൽ നടപടികളിലും എന്നിവയ്ക്കു നിയമങ്ങൾ ഏൽപ്പടുത്തി. നീതിന്യായമോണത്തിലെ ക്രിമിനൽവകുപ്പു ആസകലം മേടപ്പെടുത്തി. പുതിയ മിറികളിൽ ഒരു പോലീസ്സുസൈന്യം നിർമ്മിച്ചു. താസിജ്ദാരന്മാരുടെ പോലീസുകൃത്യങ്ങളും ദിവാൻജിയുടെ മജിസ്ട്രേറ്റുകാരാസംബന്ധമായ ജോലികളും ഇല്ലാതാക്കി പുതിയ നിയോഗകരും താസിജ്ദാരന്മാരും പീഴ്ചിസ്ട്രേറ്റന്മാരായി നിയമിക്കുകയും ആദ്യവിചാരണാധികാരത്തോടും അറ്റീവധികാരത്തോടുംകൂടി രണ്ടു പേജ്ദാരന്മാരെയും ഡിസ്ട്രിക്ട് മജിസ്ട്രേറ്റന്മാരായതുകയും ചെയ്തു.

ഗോവിന്ദമേനോന്റെ കാലത്തു പരമ്പ്രകാരത്തിലുള്ള അഭിരുചിയുണ്ടാകുകയും ഉണ്ടായതന്നു പാരമ്പര്യകരം പരിവർത്തിച്ച പരിഷ്കൃത കരകളിൽ ഉരുന്ന് തരത്തിലാക്കി. പലനാളുകൾക്കു ഇഷ്ടപ്പെട്ട പാരമ്പര്യകരം ആദ്യമായി. ഇക്കാരണത്താൽ, സമാധാനം കമാലാജനത്തിലുള്ള നിയമം നടപ്പാക്കുകയും സമാധാനം കമാലാജനത്തിലുള്ള നിയമം നടപ്പാക്കുകയും ഉൾപ്പെടെയുണ്ടായവയ്ക്കു. ഉദ്യമിത്തായം, ഇരിയ്ക്കാലക്കടയും, കനംകളത്തും, വിവാഹം ചെയ്തിനാലു പുതിയ ആസ്തികൾ ഏൽപ്പുവാൻ. നല്ല നല്ല സക്കാർ കെട്ടിടങ്ങൾ ധാരാളം പണിയിച്ചു. മറ്റൊരു അണു പണക്കി. മിററുവ് വെട്ടുവഴിട്ടു നന്നാക്കുന്നതിനുള്ള സമ്പ്രദായം വ്യാപ്തപ്പെടുത്തി. സാധാരണക്കാരനും ആളുകളുള്ള മുതലാളിപ്പട്ട് പതിമൂന്നിൽനിന്നും പകർത്തിയിരിക്കുന്ന പതിനേഴിൽനിന്നുപോലുള്ളതാക്കി. സംസ്ഥാനത്തുള്ള മാ

വെകിട്ടു ബാക്കിയുള്ള ആദായം ഇരുപതൊട്ടുക-
ത്തിൽനിന്നും മുപ്പത്തെട്ടുകയെത്താമെന്നായി.

ഏകദേശം - ൽ തന്റെ നവോദയം മരിച്ചതിനാൽ
ഈ ഗോവിന്ദമനോൻ തന്റെ ഗുരുവെ ഏറ്റവും ഉദ്യോഗ
ത്തിൽനിന്നു മിടുത്താൽ കൊള്ളമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. എ
ന്നാൽ മഹാ രാജാവു അതിനനുവദിച്ചില്ല. അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ നവോദയത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നിടത്തോളം നിശ്ചാസ
വാസ്തിവിക വിജയസ്ഥിതിയെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരി
ലും ഉണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ അവിടെ അദ്ദേഹത്തിന്നു
അത്രത്തോളം യോഗ്യതയുള്ള ഒരു കരുതലില്ല. ന
സിധന്ത് മിസ്റ്റർ മാഷ്ഗ്രൂവർ അദ്ദേഹത്തിന്നു ശല്യമുണ്ടാ
ക്കിയെന്നു. എന്നാൽ അന്താരം ഏകദേശം - ൽ കാലത്തെ
സൈന്യസമാനങ്ങളായിരുന്നുവായി. ശല്യമുണ്ടായതുകൊണ്ടു
കൊല്ലപ്പെട്ടവരിൽനിന്നും അദ്ദേഹം ഏകദേശം - ൽ സൈന്യം
മാഷ്ഗ്രൂവർ തന്റെ പ്രകൃതിയും അവന്റെ പേരിലാക്കുന്നതാ
ണ്. “ഏകദേശം - ൽ നൽകാൻ, ഇവർ നൽകാൻ മഹാ
മന്ത്രികൈകൾക്കായിത്തീർന്നു. അതിനാലാകട്ടെ പ്രാഥമി
കമായിട്ടുണ്ടാ എന്നാ ഏകദേശം അയാളെ വെല്ലുവിളിക്കാൻ
പരിശോധിച്ചു. അന്നുതന്നെ മാത്രമല്ല അയാളെ വെല്ലുവി
ല്ലു വെല്ലുവിളിക്കാൻ ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ പരാമർശമുള്ള” ആ
യാളുടെ വെല്ലുവിളിയെക്കൊണ്ടുതന്നെ അയാൾ ശല്യ
മുണ്ടാകാൻ പാടില്ല. കലാപം വെല്ലുവിളി പേജ്വാർ ഏഴ്
തിയ്യണ്ടാക്കുമെന്നു അയാൾ വിചാരിച്ചിരുന്നതിന്റെ ഭാ
ഗമായിരുന്നു “ഏകദേശം - ൽ നൽകാൻ. പ്രത്യേക അ
ദ്ദേഹത്തെപ്പറ്റി യുദ്ധ കാലം ഇതു വെല്ലുവിളിക്കാൻ ഉ
ന്നതായിത്തീർന്നു കിടക്കുന്നതിന്നു തിരുമനസ്സിലെ ഗവ
ണ്മെന്റിന്റെ പേരിൽ കാനൂൺ കൊണ്ടു നൽകുന്നതു
ന്നി മിസ്റ്റർ. മാഷ്ഗ്രൂവർ ദിവാൻഗോവിന്ദമനോൻ മരിച്ച
ന്നു വെല്ലുവിളിക്കാൻ ആ കാലത്തിൽ കാര്യമുണ്ടായിരുന്നു

ഉള്ള കാരണം മുഴുവൻ അയാളാണ്. ഞാനൊരു ക്ലിപ്തസംഗതിയെപ്പറ്റി അയാളോടു പറഞ്ഞിട്ടു ഒരു കൊല്ലത്തിലധികമായിട്ടും അന്ധാരം ഇനിയും മറുവടി അയച്ചുതന്നിട്ടില്ല. ഉദ്യോഗനിലയിലുള്ള എഴുത്തുകുത്തുകളിൽ അയാൾ വളരെ നീരസം ജനിപ്പിക്കുന്നു.”

“മറുവുവ ജൂലായി ൨൭-ാം-നു. രാജ്യകാര്യങ്ങളിൽ തിരുമനസ്സിന്റെ അടുത്തു ഭരണപദേശം ചെയ്യുന്നുവെന്നു ചെറുവത്തൂർ നമ്പൂതിരിയുടെ മേൽ കുററം ചുമത്തിക്കൊണ്ടും തീവണ്ടിവഴിയെപ്പറ്റിയുള്ള ആലോചന സമയം തിരിച്ചറിയപ്പെടുന്ന പക്ഷം, അതിനെപ്പറ്റി കൂടുതൽ അന്വേഷണം നടത്തുകയും ഗവണ്മെന്റുടെ മേൽ നിർദ്ദേശം ചെയ്യുകയും ചെയ്യുമെന്നു ഭയപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടും മിസ്റ്റർ മഹാജാവിന് എന്റെ സഹോദരൻ അർദ്ധദൂരദൂരത്തിൽ ഒരു സെക്രട്ടറിയെച്ചിരിക്കുന്നു. ആ വലിയ ഉത്തരവാദിത്തം തിരുമനസ്സിലെ സമ്മതം സിദ്ധിച്ചു ഇരിക്കട്ടെ എന്ന് അന്ധാരം തീർച്ചപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. ആ സംഗതി സാധിപ്പിക്കുന്നതിന്നു മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരം ഭയപ്പെടുത്തിനോക്കുവാനും അന്ധാരം ശങ്കിക്കുന്നില്ല.” മഹാജാവ് അതിനെ തീരെ ഗണിച്ചില്ല.

അയാളുടെ പിൻഗാമിയായിരുന്ന മിസ്റ്റർ ഹാനിങ്ടൺ അത്യന്തം സ്വസ്ഥരായിരുന്നെങ്കിലും അന്ധാരംകുറേനല്ല കൃത്യാബാധവും ഉണ്ടായിരുന്നു. അന്ധാരം അദ്ദേഹത്തോടു സ്നേഹനിലയിൽ പെരുമാറുകയും അദ്ദേഹത്തെ വളരെ സഹായിക്കുകയും ചെയ്തു. ചില്ലറ ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ ധാരാളമുണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും, ഗോവിന്ദമേനവന്റെ കാലം പ്രത്യേക കഷ്ടപ്പാടുള്ളതെന്നല്ലായിരുന്നു.

മറുവുവ ഏപ്രിൽമാസത്തിൽ മഹാജാവ് തിരുമനസ്സിലേക്ക് അത്യന്തം ശീലാലയായി. തിരുവാലസ്വം ക്രമത്തിൽ അധികമായി. ജൂൺ ൨൯-ത്തിൽ അവിടന്നു തീർപ്പു

ടുകയും ചെയ്തു. ആ തിരുമേനിയുടെ . യ വീ
രകേരളവർമ്മരാജാവു സ്ഥാനാരോഹണം ചെയ്തു. കഴുൽ
ലഹളയ്ക്കുശേഷം ഗോവിന്ദമേനവനെ മുഖംകാണിക്കുവാൻ
അനുവദിച്ചിരുന്നില്ലെങ്കിലും, ഇപ്പോൾ സന്തോഷപൂർവ്വം
ഈ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തെ കൈക്കൊണ്ടു. അ
വിടനു സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്തു നാലുമാസത്തിനു
ശേഷം, ഉദ്യോഗമൊഴിയുവാൻ കല്പിച്ചുനവാദമേകേണ
മെന്നു ഗോവിന്ദമേനോൻ തിരുമനസ്സറിയിച്ചു. എന്നാൽ
കുറെക്കാലംകൂടി ഉദ്യോഗം ഭരിക്കേണമെന്നു തിരുമനസ്സു
കൊണ്ടു നിബ്ബന്ധിച്ചതല്ലിയെന്നുതെയുള്ളു. പിന്നീടുവന്നു
ജ്വലായിമാസത്തിൽ ഗോവിന്ദമേനോൻ ഒന്നുകൂടി സങ്കടമു
ണ്ടായിച്ചു. തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഉദ്യോഗം ഒഴിയുവാൻ
കല്പിച്ചുനവദിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിനെപ്പറ്റി ഗോവിന്ദ
മേനോൻ താഴെ കാണുന്നപ്രകാരം റസിഡണ്ടിന് എഴുതി
അയച്ചു. “മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എന്നോടു
സ്നേഹപൂർവ്വം സംസാരിച്ചുവെന്നും, ഞാനുദ്യോഗമൊഴിയു
വാൻ തീർക്കുന്നതിൽ അവിടെക്കുള്ള മനസ്സാപത്തെയും ത
ക്ക പീൻഗാമിയെ പങ്കിക്കുവാനുള്ള ബുദ്ധിമുട്ടിനേയും പ
റ്റി അരുളിച്ചെയ്യുകയുണ്ടായിരുന്നതും സന്തോഷപൂർവ്വം
ഞാൻ താങ്കളെ അറിയിക്കുന്നു. ഒരു വിദേശീയനെ ഇറ
ക്കുമതി ചെയ്യുന്നതിൽ അവിടെക്ക് ഇഷ്ടമില്ലെന്നും, ജോ
ലിയിൽ ഇരിക്കുന്ന ആരെയാണ് തിരഞ്ഞെടുക്കേണ്ടതെ
ന്നു താങ്കളുമായി ആലോചിച്ചു തീർച്ചപ്പെടുത്തുന്നതാണെ
ന്നും, ഉദ്യോഗത്തിലില്ലെങ്കിലും ഞാൻ ഗുണദോഷോപദേ
ശം ചെയ്ത് അവിടത്തെ സഹായിക്കേണമെന്നും അവിട
ന്ന് അരുളിച്ചെയ്യുകയുണ്ടായി.” അതനുസരിച്ച്, ദിവാൻ
ജിയായി പത്തുകൊല്ലം ഉദ്യോഗംഭരിച്ചശേഷം ഹവ്വൻ-ൽ
ഗോവിന്ദമേനോൻ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞു. അന്നു

അദ്ദേഹം അറുപത്തിനാലാമത്തെ ജന്മനക്ഷത്രം കഴിഞ്ഞു കുറച്ചുദിവസമേ ആയിരുന്നുള്ളൂ.

പല സംഗതികളിലും ഗോവിന്ദമനവന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനേക്കാൾ യോഗ്യത കുറഞ്ഞിരുന്നു. ബുദ്ധി.സാമർത്ഥ്യം അത്രത്തോളമില്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്നു അസാമാന്യമായ സാമാന്യബുദ്ധിയും അദിതീയമായ യുക്തികൗശലവും ഉണ്ടായിരുന്നു. ചരിത്ര വിഷയത്തിലല്ലാതെ പഠിച്ചറിവുള്ള ഒരാളാണെന്നു അദ്ദേഹത്തിനെ പറഞ്ഞുകൂട. ചരിത്രം, പ്രത്യേകിച്ചും യൂറോപ്യൻ ചരിത്രം, അദ്ദേഹത്തിന്നു കേമമായിട്ടല്ലെങ്കിലും, വിശാലമായിട്ട് അറിയാമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്നു അക്രിഷ്ടമായും സുഖഭമായും ഏഴുതാമായിരുന്നെങ്കിലും, ഏഴുതാമെന്നുള്ള ധൈര്യമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഉദ്യോഗനിലയ്ക്കു വളരെ ഉപധാന ഏഴുത്തെയിലും അദ്ദേഹം സ്വയം ഏഴുതിയുണ്ടാക്കിയിട്ടുണ്ടോ എന്നു സംശയമാണ്. എന്നാൽ അദ്ദേഹം ഉദ്യോഗനിലയിലും സ്വകാര്യനിലയിലും അദ്ദേഹത്തിന്നു ധാരാളം കത്തിടപാടുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. മേനിയും മേപ്പും ഉള്ള ഇംഗ്ലീഷ് ഭാഷയിൽ വ്യക്തവും നല്ലതും ആയ കത്തുക്കുരുത്തിൽ അദ്ദേഹം ഏഴുതിയിരിക്കുന്ന ഒരർദ്ധ ഉദ്യോഗനിലയിലുള്ളതും സ്വകാര്യമായുള്ളതും ആയ ഏഴുതുക്കൾ വായിക്കുവാൻ സഭാ രസമുള്ളവരാണ്. ഒരു ഭരണ കർത്താവിന്റെ നിലയിൽ, കൊച്ചിരാജ്യ ചരിത്രത്തിൽ പ്രധാനമായി ശോഭിക്കത്തക്ക യാതൊന്നും അദ്ദേഹം ചെയ്തുവെച്ചിട്ടില്ല. രാജഭരണചക്രം തന്റെ സഹോദരൻ വിമ്മിച്ച ഭഗവതേരിയിൽനിന്നു തെറ്റാതെ തെളിക്കുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ അദ്ദേഹം നല്ലവണ്ണം തൃപ്തിപ്പെട്ടു. ഇത് അദ്ദേഹത്തിന്നു പ്രായേണ സാധിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഗോവിന്ദമേനോൻ സൽഗുണസമ്പന്നനായിരുന്നു. ഇക്കാലത്തു തീരെ ഭ്രമ്യമായിട്ടുള്ളതും പൂർവ്വകമ്പാശ്ചാ

